BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ: TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

1509E621

Proje Yöneticisi: Doç. Dr. Fatih TEMİZEL
Araştırmacı : Emel YAKICI

Nisan, 2017
Anadolu Üniversitesi
Eskişehir

BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ: TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Yüksek Lisans Tezi

Emel YAKICI

Eskişehir, 2017

BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ: TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Emel YAKICI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

İşletme Anabilim Dalı

Danışman: Doç. Dr. Fatih TEMİZEL

Eskişehir

Anadolu Üniversitesi

Sosyal Bilimler Enstitüsü

Nisan, 2017

Bu Tez Çalışması BAP Komisyonunca kabul edilen 1509E621 no.lu proje kapsamında desteklenmiştir.

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

Emel YAKICI'nın "Bireysel Emeklilik Sistemi: Türkiye'deki Gelişimi ve Değerlendirilmesi" başlıklı tezi **03 Nisan 2017** tarihinde, aşağıdaki jüri tarafından Lisansüstü Eğitim Öğretim ve Sınav Yönetmeliğinin ilgili maddeleri uyarınca toplanan **İşletme (Finansman)** Anabilim Dalında, **yüksek lisans tezi** olarak değerlendirilerek kabul edilmiştir.

İmza

Üye (Tez Danışmanı) : **Doç.Dr.Fatih TEMİZEL**

Üye : **Doç.Dr.Ethem ESEN**

Üye : **Yrd.Doç.Dr.Melih ÇİLDİR**

Prof.Dr.Kemal YILDIRIM
Anadolu Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü

ÖZET

BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ: TÜRKİYE'DEKİ GELİŞİMİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

Emel YAKICI

İşletme Anabilim/Anasanat Dalı

Anadolu Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Nisan, 2017

Danışman: Doç. Dr. Fatih TEMİZEL

Bireysel emeklilik sistemi, birçok ülkede yoğun talep gören ve hızlı bir şekilde gelişim gösteren bir sistemdir. 2003 yılında bireysel emeklilik sistemine geçiş yapan Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin bu dönemden itibaren ne şekilde geliştiğinin araştırılması ve değerlendirilmesi, bu çalışmanın temel amacını oluşturmaktadır. Bu amacın gerçekleştirilmesi adına literatür taraması yöntemi kullanılmış olup Türkiye'nin bireysel emeklilik sistemi verilerinin açıklanmasında Emeklilik Gözetim Merkezinin paylaştığı veriler incelenmiştir. Elde edilen sonuçlar Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin faaliyetlerine başladığı dönemden itibaren olumlu yönde gelişme gösterdiğini ortaya koymuştur. 2013 yılında uygulamaya geçirilen yüzde 25 devlet katkısı uygulamasının Türkiye'deki bireysel emeklilik sistemine yönelik ilgiyi artırdığı, çalışmanın ulaştığı temel sonuçlardan birisidir. Bu nedenle Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi hakkında değerlendirme yaparken devlet katkısı dönemi öncesi ve sonrası şeklinde ayrı bir değerlendirme yapılmasının doğru olacağı ulaşılan sonuçlardan bir diğeridir. Türkiye'deki bireysel emeklilik sistemine ilişkin ulaşılan verilerin doğru ve geçerli olduğunun kabul edilmesi, bu çalışmanın sınırlılığını meydana getirmektedir.

Anahtar Kelimeler: Emeklilik, Bireysel emeklilik, Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi.

ABSTRACT

INDIVIDUAL RETIREMENT SYSTEM: THE DEVELOPMENT and EVALUATION in TURKEY

Emel YAKICI

Department of Business Management

Anadolu University, Graduate School of Social Sciences, April, 2017

Supervisor: Assoc. Prof. Dr. Fatih TEMİZEL

The individual retirement system has been fast developed in many countries and it attracts people day by day. The basic goal of this study is to determine the development and the evaluation of the individual retirement system of Turkey after 2003. To reach this goal the study has been prepared with the literature review and the published data of the Pension Monitoring Center have been researched. The results of this survey showed that the individual retirement system has been positive developed after its start date. The most important result of this study is the 25 percent state subsidy has also increased the attention and the interest of the society after 2013. Another result showed that to evaluate and to compare the development of individual retirement system of Turkey should be divided into two periods before the state subsidy and after it. The results of the Pension Monitoring Center and the information of the literature have been accepted as true, and these can be shown as the limitedness of this study.

Keywords: Individual retirement, Retirement, The individual retirement in Turkey

03/06/2017

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait, özgün bir çalışma olduğunu; çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalardan bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı; bu çalışma kapsamında elde edilemeyen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi; bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan "bilimsel intihal tespit programı"yla tarandığını ve hiçbir şekilde "intihal içermediğini" beyan ederim. Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçlara razı olduğumu bildiririm.

(İmza)

Emel-YAKICI

İÇİNDEKİLER

Sayfa

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI ..... **ii**

ÖZET ..... **iii**

ABSTRACT ..... **iv**

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ Hata! Yer işareti tanımlanmamış.

İÇİNDEKİLER ..... **vi**

TABLOLAR DİZİNİ ..... **ix**

ŞEKİLLER DİZİNİ ..... **x**

GİRİŞ **1**

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ **4**

1.1. Genel Olarak Bireysel Emeklilik Sistemi **4**

1.1.1. Bireysel emeklilik sistemi **4**

1.1.1.1. Sistemin amacı ve kapsamı **6**

1.1.1.2.Bireysel emeklilik sisteminin özellikleri **8**

1.1.1.3. Sistemin ortaya çıkışı ve gerekçeleri **10**

1.2. Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sisteminin İşleyişi **13**

1.2.1. Sistemin işleyişi **13**

1.2.2. Sistemin tarafları **17**

1.2.2.1. Katılımcı **19**

1.2.2.2. Portföy yöneticisi **19**

1.2.2.3. Emeklilik şirketi **20**

1.2.2.4. Saklayıcı kuruluş **20**

1.2.2.5. Sermaye piyasası kurulu 21

1.2.2.6. Hazine müsteşarlığı..... 22

1.2.2.7. Bireysel emeklilik danışma kurulu..... 22

1.2.2.8. Emeklilik gözetim merkezi..... 23

1.2.2.9. Bireysel emeklilik aracıları 23

1.3. Bireysel emeklilik şirketleri 24

1.3.1. Genel tanımlama 25

1.3.2. Temel nitelikleri ve kuruluşu..... 26

1.3.3. Mali yapısı 27

1.3.4. Teşkilat yapısı ve organları..... 28

1.3.5. Denetimi..... 29

İKİNCİ BÖLÜM

2. EMEKLİLİK YATIRIM FONLARI KAVRAMSAL ÇERÇEVE 31

2.1. Emeklilik Yatırım Fonları Ve Kapsamı..... 31

2.1.1. Emeklilik yatırım fonu tanımı 32

2.1.2. Emeklilik yatırım fonlarının ortaya çıkışı ve kullanımı..... 33

2.1.3. Emeklilik yatırım fonu ve örgüt yapısı 34

2.2. Emeklilik Yatırım Fonu Çeşitleri..... 34

2.2.1. Gelir fonu..... 35

2.2.2. Para piyasası fonu..... 36

2.2.3. Kıymetli maden fonu 36

2.2.4 Büyüme fonu 36

2.2.5. İhtisaslaşmış fonlar..... 38

2.2.6. Diğer fonlar 38

2.3. Emeklilik Yatırım Fonu Yönetimi ve Denetimi 38

2.3.1. Emeklilik yatırım fonu ve denetim..... 38

2.3.2. Hazine müsteşarlığının denetimi 39

2.3.3. Sermaye piyasası kurulunun denetimi..... 40

2.3.4. Gözetim merkezinin denetimi..... 41

2.3.5. Dış denetim 42

2.3.6. İç denetim 42

2.4. Ekonomik İşlevlerine Göre Emeklilik Yatırım Fonu 43

2.4.1. Tasarrufların artırılması..... 44

2.4.2. Finansal piyasaların gelişimi..... 47

2.4.3. Özelleştirme sürecinin etkinleştirilmesi..... 48

2.4.4. Emek piyasasının yeniden düzenlenmesi..... 50

2.5. Dünya'da ve Türkiye'de emeklilik yatırım fonları..... 50

2.5.1. Dünya'da emeklilik yatırım fonları..... 50

2.5.2. Türkiye'de emeklilik yatırım fonları 56

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DE BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN GELİŞİMİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ 60

3.1. Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemine Geçilmesi..... 60

3.2. Türkiye'de Bireysel Emeklilik Hizmeti Veren Şirketler..... 61

3.3. Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi ile İlgili Veriler (2004-2015) 64

3.4. Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sisteminin 2016 Yılı Değerlendirilmesi .. 78

SONUÇ ve ÖNERİLER 88

KAYNAKÇA..... 90

ÖZGEÇMİŞ 95

TABLOLAR DİZİNİ

Sayfa

Tablo 1. 2014 Yıl Sonu İtibariyle Türkiye'deki Bireysel Emeklilik Şirketleri 16
Tablo 2. Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri..... 18
Tablo 3. Emeklilik Yatırım Fonları..... 33
Tablo 4. Emeklilik Yatırım Fonları Gelir Fonu 35
Tablo 5. Büyüme Fonları 37
Tablo 6. Gelişmekte Olan Ülkelerde Tasarruf Oranları..... 44
Tablo 7. Özelleştirme Fonlarından Karşılanan Harcamalar..... 49
Tablo 8. OECD Ülkelerinde Emeklilik Yatırım Fonları Portföy Dağılımı (2009 Yılı) 51
Tablo 9. OECD Ülkelerinde GSYİH İçerisinde Emeklilik Yatırım Fonları 53
Tablo 10. Ülkelerin Emeklilik Fonu Yatırım Miktarları..... 55
Tablo 11. Türkiye'de Emeklilik Yatırım Fonları (2003-2010) 57
Tablo 12. Türkiye'de En Yüksek Getiriye Sahip Emeklilik Fonları 58
Tablo 13. Türkiye'de En Düşük Getiriye Sahip Emeklilik Fonları..... 59
Tablo 14. 2003-2009 Yılları Arasında Bireysel Emeklilik Yatırım Tutarları..... 65
Tablo 15. 2010 Yılı Sonunda Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri..... 66
Tablo 16. 2011 Yılı Sonunda Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri..... 68
Tablo 17. 2012 Yılı Sonunda Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri..... 69
Tablo 18. 2013 Yılı Sonunda Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri..... 71
Tablo 19. 2014 Yılı Sonunda Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri..... 73
Tablo 20. 2015 Yılı Sonunda Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri..... 75
Tablo 21. 2010-2015 Yıllarında Bireysel Emeklilik Sistemi Katılımcı ve Bireysel Emeklilik Sözleşme Sayısı 77
Tablo 22. 2016 Yılı İlk Çeyrek Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri..... 78
Tablo 23. 2016 Yılı İkinci Çeyrek Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri..... 80
Tablo 24. 2016 Yılı Üçüncü Çeyrek Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri..... 82
Tablo 25. 2016 Yılı Son Çeyrek Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri 84
Tablo 26. 2016 Yıl Sonu Verileri..... 86
Tablo 27. Bireysel Emeklilik Sistemi Emekli Olan Birey Sayıları..... 87

ŞEKİLLER DİZİNİ

Sayfa

Şekil 1. Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sisteminin İşleyişi 14
Şekil 2. Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sisteminin İşleyişi 63

GİRİŞ

Yaşlı nüfusun giderek arttığı dünyada, bireylerin yaşlılık dönemlerindeki refah düzeyini artırmak için yeni sistemlere ihtiyaç duyulmuştur. Yirminci yüzyılın sonlarına gelindiğinde sosyal güvenlik sistemlerinin yetersizliğinin bu ihtiyaç ile bir araya gelmesi, bireysel emeklilik sisteminin ortaya çıkmasında doğrudan etkili olmuştur. Tüm bu gelişmeler, aynı zamanda küreselleşmenin beraberinde getirdiği sonuçlara arasında yer almaktadır.

Bu çalışmanın amacı bireysel emeklilik sisteminin gelişimini ortaya koymak ve Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin yıllar itibariyle değerlendirilmesini açıklamak olarak belirlenmiştir. Bu amacın gerçekleşmesi adına çalışmada bireysel emeklilik sistemi kapsamlı bir şekilde araştırılacaktır. Türkiye'deki geçmişi çok eski olmayan bireysel emeklilik sisteminin anlaşılması adına, çalışmanın amacının gerçekleştirilmesi önem ifade etmektedir.

Üç temel bölümden oluşacak şekilde tasarlanan bu çalışmanın birinci bölümünde bireysel emeklilik sisteminin sahip olduğu kapsamla ilgili inceleme yapılacaktır. İlk olarak bireysel emeklilik sisteminin tanımlanacağı bu kısımda aynı zamanda bireysel emeklilik sisteminin hangi amaçlara sahip olduğunu belirlemek hedeflenmektedir. Bireysel emeklilik sisteminin özelliklerinin araştırılması ile devam edecek olan birinci bölümde aynı zamanda sistemin ortaya çıkmasına neden olan faktörlerin de belirlenmesi yönelik incelemede bulunulacaktır. Böylece bireysel emeklilik sisteminin sahip olduğu kapsam belirlenmiş olacaktır.

Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin işleyişi, birinci bölümde yer alması planlanan konulardan bir tanesidir. Bu başlık altında ilk olarak Türkiye'deki sistemin nasıl işlediği, hangi kurumların sorumluluklarının olduğu, hangi şirketlerin bireysel emeklilik sistemi içerisinde yer aldığı gibi sorulara yanıt verilmesi amaçlanmaktadır. Bununla birlikte Türkiye'deki bireysel emeklilik sisteminin tarafları ile ilgili bilgiler de bu kısımda yer alacaktır. Sistemin taraflarının farklı başlıklar altında yüzeysel biçimde açıklanması ile birlikte bu kısım sonlandırılacaktır. Çalışmanın bu kısmının

sona ermesi ile birlikte Türkiye'nin bireysel emeklilik sisteminin nasıl işlediğinin anlaşılması hedeflenmektedir.

Birinci bölümde son olarak bireysel emeklilik şirketleri ile ilgili inceleme yapılacaktır. Bireysel emeklilik şirketleri konu başlığı altında bireysel emeklilik şirketleri ile ilgili genel tanımlama, temel nitelikler, mali yapı, teşkilat yapısı ve organları, denetim gibi konuların açıklığa kavuşturulması adına çaba gösterilecektir. Bireysel emeklilik sistemi hakkındaki genel bilgiler kısmının böylece sonlandırılması gerçekleşecek olup sistem kapsamlı bir şekilde açıklanacaktır.

Emeklilik yatırım fonlarının araştırılması, çalışmanın ikinci bölümünü oluşturmaktadır. Emeklilik yatırım fonlarının kapsamının açıklanması ile başlayacak olan bu bölümde emeklilik yatırım fonu çeşitleri hakkında bilgi verilerek bireysel emeklilik sistemine ilişkin daha geniş bilgi sahibi olunması hedeflenmektedir.

İkinci bölümde ele alınacak olan konulardan bir diğeri de emeklilik yatırım fonu yönetimi ve denetimidir. Fonların nasıl yönetileceği konusunun açıklanmasının ardından ekonomik işlevler özelinde emeklilik yatırım fonları incelemesine geçilecektir. Türkiye'de ve dünyada emeklilik yatırım fonlarının araştırılması, çalışmanın ikinci bölümünde son araştırma konusunu meydana getirmektedir.

Türkiye'deki bireysel emeklilik sisteminin gelişiminin değerlendirilmesi temel amacının gerçekleştirilmesi adına yapılacak olan değerlendirmeler çalışmanın üçüncü bölümünü oluşturmaktadır. Bu amaçla ilk olarak Türkiye'de bireysel emeklilik sistemine geçilmesi, bireysel emeklilik sistemi gereğince faaliyet gösteren kuruluşlar hakkında açıklama getirilecektir.

2015 yılına kadar olan dönemde Türkiye'deki bireysel emeklilik sisteminin gelişimine ilişkin verileri incelenmesi, üçüncü bölümdeki bir diğer araştırma konusudur. Bu dönemdeki bireysel emeklilik sistemi verilerinin araştırılması ile birlikte kurulduğu günden itibaren Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin seyrine dair fikir sahibi olunacaktır.

Güncel verileri yansıtması sebebiyle 2016 yılındaki veriler ayrı bir başlık altında incelenecektir. Böylece daha kapsamlı bir inceleme yapılarak bireysel emeklilik sisteminin durumu ortaya konulmuş olacaktır.

Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin gelişimini değerlendirmek adına yapılan incelemede ulaşılan temel veriler, sonuçlar ve öneriler başlığı altında irdelenecektir. Sistemin iyileştirilmesine dair öneriler de yine bu kısımda yer alacaktır. Böyle bir çalışma hazırlanması ile birlikte bireysel emeklilik sistemi, emeklilik yatırım fonları ve Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi ile ilgili literatüre katkıda bulunulacağı düşünülmektedir.

BİRİNCİ BÖLÜM

1. BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİ

1.1. Genel Olarak Bireysel Emeklilik Sistemi

Çalışmanın bu kısmında bireysel emeklilik sisteminin sahip olduğu kapsama ilişkin bilgi verilecektir. Bireysel emekliliğin tanımlanması ile birlikte başlayacak olan bu kısımda bireysel emeklilik sisteminin nitelikleri hakkında araştırma yapılacaktır. Ardından bireysel emeklilik sisteminin amaçları ve kapsamı başlığı altında bireysel emekliliğinin neyi amaçladığı sorusuna yanıt aranacaktır. Bireysel emeklilik sisteminin özelliklerinin incelenmesi de yine bu kısımda gerçekleşecektir. Genel olarak bireysel emeklilik sistemi başlığı altında son olarak bireysel emeklilik sisteminin ortaya çıkışını etkileyen faktörler ele alınacaktır. Çalışmanın bu kısmında yapılacak olan araştırmanın sonrasında bireysel emeklilik sisteminin ifade ettiği anlam ve sahip olduğu kapsamın anlaşılması amaçlanmaktadır.

1.1.1. Bireysel emeklilik sistemi

Bireysel emeklilik sisteminin üzerinde anlaşılan evrensel bir tanımı yoktur. Bu nedenle sistemi incelerken farklı yaklaşımların aracılığıyla ortaya çıkan tanımların varlığı ile karşılaşılması mümkündür. Bireysel emeklilik sisteminin tanımlarından birisi şu şekildedir: "Kişilerin aktif çalışma yaşamları süresince yaptıkları tasarrufları uzun vadeli yatırıma yönlendirerek emeklilik dönemlerinde, yaşam standartlarını koruyabilecekleri bir gelir elde etmelerini sağlayan özel bir emeklilik sistemidir" (Topalhan, 2010, s. 168).

Özel bir emeklilik sistemi niteliği taşıyan bireysel emeklilik, on sekiz yaşını dolduran ve medeni haklarını kullanabilen bireyler tarafından kullanılabilecek bir sistemdir (Uğur, 2004, s. 17). Bireysel emeklilik sisteminin kapsamı bölümünde daha ayrıntılı bir şekilde araştırılacak olan bu husus sistemin içeriğini işaret etmesi bakımından önemlidir. O halde bireysel emeklilik sistemi gereğince kişinin sisteme dahil olmasına engel koşulların çok fazla olmadığı çıkarımı yapılabilir.

Bireysel emeklilik sistemi, kanunda yer almaktadır. Birbirinden farklı tanımların varlığı göz önüne alındığında kanunda yer alan tanıma yer verilmesi daha doğru olacaktır. Buna göre bireysel emeklilik sistemi, "bireylerin gelir elde ettikleri dönemde düzenli olarak tasarrufta bulunmaları, yatırıma yönlendirilen tasarruflarıyla birikim oluşturmaları ve emeklilikte gelir elde etmeleri üzerine kurulmuş bir özel emeklilik sistemi" şeklinde tanımlanmaktadır (Uçtum ve Başer, 2013, s. 227).

Bu kısma kadar yapılan tanımlardan anlaşılacağı üzere bireysel emeklilik sistemi ile bireylerin emekli oldukları dönem içerisinde refah düzeylerinin artması beklenmektedir. Ayrıca bireysel emeklilik ile ilgili değinilen hususlar uzun vadeli emeklilik fonlarını içermesi sebebiyle ekonomik sistem açısından önemli bir kaynak oluşumu söz konusu olacaktır. Bu hususlar bireysel emeklilik sisteminin sahip olduğu önem düzeyini göstermektedir.

Bireysel emeklilik sistemi ile ilgili değinilmesi gereken hususların başında gönüllülük esasına dayanıyor olması gelmektedir. Tasarruf yapmak ve emeklilik dönemlerinde refah düzeylerini yükseltmek isteyen bireyler, gönüllü olarak bireysel emeklilik sistemine başvurmaktadırlar. Bununla birlikte bireysel emeklilik sistemi, var olan kamu sosyal güvenlik sisteminin tamamlayıcısı olarak görünmektedir (Can, 2013, s. 139). İfade edilen bu hususlar aynı zamanda çalışmanın ilerleyen kısımlarında incelenecek olan bireysel emeklilik sisteminin özelliklerine dair önemli veriler içermektedir.

Kısaca özetlemek gerekirse bireysel emeklilik sistemi, sosyal güvenlik sistemine ilişkin olarak başlatılan reform kapsamında yer almaktadır (Sezgin ve Yıldırım, 2015, s. 124). Bireylerin emeklilik dönemlerindeki refah düzeyini artırma amacının belirleyici olduğu bu sistemde, ekonomik sistem için önemli faydalar olduğu anlaşılmaktadır. Bireysel emeklilik sistemine yönelik verilen bilgiler aynı zamanda medeni haklarını kullanabilecek bireylerin gönüllü bir şekilde yer alabildikleri bir sistem olduğunu ortaya koymuştur denilebilir.

1.1.1.1. Sistemin amacı ve kapsamı

Bireysel emeklilik sisteminin tanımının yapıldığı bir önceki kısımda değinilen hususlar, sistemin amaçlarına ve sahip olduğu kapsama dair fikir verecek niteliktedir. Buna göre bireysel emeklilik sisteminin amaçlarının başında bireylerin emeklilik dönemlerinde ek gelir elde etmelerini gerçekleştirmek yer almaktadır (Akgeyik, 2006, s. 51). Böylece bireysel emeklilik sisteminin bireylerin gelecekteki refah düzeyini artırma amacına sahip olduğundan söz edilmesi mümkündür.

Kızılgeçit (2014), bireysel emeklilik sisteminin amaçlarını incelerken sosyal ve ekonomik amaçlar şeklinde bir sınıflandırma yapmak suretiyle araştırma yapmıştır. Buna göre bireysel emeklilik sisteminin sosyal ve ekonomik amaçları aşağıda sıralandığı gibidir (Kızılgeçit, 2014, s. 23):

i. Kamu sosyal güvenlik sisteminin noksan olarak görünen yönlerini tamamlamak,
ii. Toplumdaki bireylere tasarruf yapmaya yönelik teşvik etmek,
iii. Yine bireylerin yapacakları tasarruflara aracılığıyla geleceğe dair ek gelir sahibi olmalarına katkı sağlamak,
iv. Bireylere tasarruflarını değerlendirebilmeleri amacıyla farklı alternatifler sunmak,
v. Uzun vadeli kaynaklar oluşturmak,
vi. İstihdamı artırmak ve
vii. Ekonomik kalkınmayı desteklemek şeklinde sıralanmaktadır.

Yukarıda sıralanan maddelerden de anlaşılacağı üzere bireysel emeklilik sisteminin birbirinden farklı içeriğe sahip birçok amacı bulunmaktadır. Yine yukarıda yer verilen amaçlar, bireysel emeklilik sisteminin sahip olduğu kapsamın bireysel ve toplumsal boyutunun olduğunu göstermektedir.

Bireysel emeklilik sisteminin tasarrufla ilgili olan amacı, sadece tasarruf elde edilmesi ile sınırlı değildir. Bireysel emeklilik sisteminde tasarruf edilmesine olanak

sağlanmasının yanında elde edilen tasarrufların yönlendirilmesi ve düzenlenmesi de yer almaktadır(İşseveroğlu ve Hatunoğlu, 2012, s. 159). O halde bireysel emeklilik sisteminin tasarrufa yönelik amaçlarının oldukça geniş bir kapsama sahip olduğu çıkarımının yapılması yanlış olmayacaktır.

Sahip olduğu kapsam açısından değerlendirme yapılacak olduğunda bireysel emeklilik sisteminin uzun vadeli yapısına yer verilmesi şarttır. Bireysel emeklilik sistemi gereğince uzun vadeli kaynak oluşturulması bunun en temel göstergesi olmakla birlikte ifade edilen bu husus, bireysel emeklilik sistemi ile ilgili yapılan tanımlar içinde de yer almaktadır.

Bireysel emeklilik sisteminin sadece bireysel boyuttan ibaret olmadığına sistemin amaçları sıralanırken değinilmişti. Bu husus bireysel emekliliğin kapsamı açısından değerlendirilecek olduğunda; sosyal güvenliğin artırılması, devletin sosyal güvenlik yüklerinin azaltılması, ekonomik sistem için kaynak oluşturulması, ekonomik açıdan istikrara katkıda bulunulması, enflasyonla mücadele edilmesi, yatırım araçlarının çeşitlendirilmesi, tüketimin azalması suretiyle cari açığın azalması gibi süreçlerin bireysel emeklilik kapsamında yer aldığı görülecektir (İnneci, 2013, s. 106). Sıralanan her bir unsur, bireysel emekliliğin sahip olduğu geniş kapsamı göstermesinin yanında ne denli önemli bir sistem olduğunu göstermektedir. Ayrıca tüm bu sıralanan unsurlar devletler açısından bireysel emeklilik sisteminin neden teşvik edildiği sorusuna verilebilecek birer yanıt niteliği taşımaktadır.

On sekiz yaşını dolduran bireylerin her birisi, bireysel emeklilik sistemine dahil olabilir. Bu nedenle bireysel emeklilik sistemi kapsamında bireylerin yaptıkları iş, sahip oldukları statü, çalışma durumları gibi özelliklerin bir önemi bulunmamaktadır (Topalhan, 2010, s. 170). Bireysel emeklilik sistemi kapsamında bireylerde aranan tek koşul medeni haklarını kullanabilecek yeterlilikte olması, yani on sekiz yaşını doldurması olarak görünmektedir.

Genel bir değerlendirme yapılacak olduğunda bireysel emeklilik sisteminin amaçları ve kapsamına ilişkin verilen bilgiler, sistemin sahip olduğu yapının anlaşılmasına katkıda bulunacak niteliktedir. Ayrıca bireysel emeklilik sistemi içeriğinde birçok sürecin ve girişimin yer aldığının anlaşılması da bu kısımda verilen bilgiler aracılığıyla olmuştur. Tüm bu faktörler eşliğinde bireysel emeklilik sisteminin amaçları

ve kapsamının da destekleyeceği üzere birden fazla boyuta sahip olduğu değerlendirmesinin yapılması mümkündür. Bireysel emeklilik sisteminin bu yönü, çalışmanın bir sonraki bölümünde ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

1.1.1.2.Bireysel emeklilik sisteminin özellikleri

Bireysel emeklilik sisteminin özellikleri arasında sisteme katılan bireylerin en az on yıl sistemde kalması koşulu vardır ve bu koşulu sağlayıp elli altına yaşını dolduran bireyler emekli olmaya hak kazanmıştır (Günay ve Güneş, 2015, s. 250). Bu hakkı elde eden kişiler, bireysel emeklilik kapsamında sahibi oldukları gelirin belirli bir plana yönelik olarak ödenmesini talep edebilirler.

Yürütülen faaliyetler özelinde araştırma yapıldığında, bireysel emeklilik hizmet veren kurumların katılım payı tahsil etme, emeklilere ödeme yapma gibi hizmetlere aracılık ettikleri görülecektir. Bu da bireysel emeklilik sistemi kurumlarının yönetim ve koordinasyon niteliğine sahip şirketler olması anlamına gelmektedir (İlgin Uyar, 2012, s. 75). Görüldüğü üzere bireysel emeklilik sisteminin işleyişi, işletmelere bir takım özellikler yükleyebilecek düzeyde önemlidir.

Özendirici -teşvik edici- uygulamaların bireysel emeklilik sistemi kapsamında önemli bir yeri vardır. Çünkü bireysel emeklilik sisteminin kendisinden beklenen işlevleri gerçekleştirebilmesi adına olabildiğince fazla kişinin katılımı gereklidir (Oktayer ve Oktayer, 2007, s. 63). Bu da bireysel emeklilik sistemi kapsamında teşvik edici çabaların olmasını gerektirmekte ve oldukça önemli bir yere taşımaktadır. Katılım düzeyinin yükselmesi ile birlikte bireysel emeklilik sisteminin özellikle devlet açısından daha iyi sonuçlar doğuracağı söylenebilir. O halde bireysel emekliliği teşvik edici uygulamaların desteklenmesi beklenmektedir.

Yurtiçi tasarruflara olumlu yönde katkısının olması bireysel emeklilik sisteminin özelliklerinden bir diğeridir. Yurtiçi tasarruflara olumlu yönde katkısının olması bireysel emeklilik sisteminin gelişmekte olan ülkeler açısından önemli bir özelliği olarak görünmektedir (Büyükkara ve Balcı, 2014, s. 2). Ekonomik sisteme olan katkıların bireysel emeklilik sisteminin içerisindeki önemli konu başlıklarından biri olduğu, bu bilgiler aracılığıyla söylenebilir.

Genel hatlarıyla bireysel emeklilik sisteminin özellikleri, aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Şener ve Akın, 2010, s. 297):

i. Katılımcıların emeklilikleri, katkı payı ve yatırım gelirlerinin bir araya gelmesi ile birlikte gerçekleşmektedir.
ii. Yapılan birikimler takip edilmektedir (Türkiye'de bu görevi Sermaye Piyasası Kurulunun uygun gördüğü bir kurum yapar).
iii. Bireysel emeklilik sistemi kapsamında yer alan fonlar uzman ekipler tarafından idare edilmek durumundadır. Böylece önlem gerektiren durumlarda müdahale olanağı olacaktır.
iv. Bireysel emeklilik sistemi, etkin bir şekilde gözetlenmeli ve denetlenmelidir.
v. Sistem gereğinde katılımcılara ve katılımcı adaylarına maksimum sayıda seçenek sunulmaktadır.
vi. Katkı payı ödenmesi ve emeklilik hakkı kazanılması aşamasında vergi teşviki olmalıdır.

Buradaki sıralanan maddelerden anlaşılacağı üzere bireysel emeklilik sisteminin özellikleri, sistemin yapısı gereği hem bireyleri hem de ülkenin ekonomik sistemini etkileyecek şekildedir. Bireysel emeklilik sisteminin özelliklerinin anlaşılması adına yukarıda sıralanan özelliklerden her birisinin farklı düzeyde katkısının olduğu söylenebilir. Bununla birlikte yukarıda yer verilen özellikler, bireysel emeklilik sisteminin daha fazla ön plana çıkan özellikleri olarak görünmektedir.

Bireysel emeklilik sisteminin özellikleri kapsamında yer verilmesi gereken hususlardan bir tanesi de sistemle ilgili bir kanunun var olduğudur. Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi ile ilgili kanun 7 Ekim 2001 tarihinde yürürlüğe girmiştir (İşseveroğlu ve Hatunoğlu, 2012, s. 156) . Türkiye'de bireysel emeklilik başlığı altında daha geniş bir şekilde incelenecek olan bu husus Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin çok eskilere uzanmadığını göstermektedir.

Sonuç olarak bireysel emeklilik sisteminin kendisine has birçok özelliğinden söz edilmesi mümkündür. Sistemin en temel özelliklerinden birisi gönüllü olarak katılımın var olmasıdır. Ancak bu noktada gönüllü katılımın varlığına karşın katkı payı ödeme zorunluluğunun olduğunun bilinmesi gerekmektedir (Sezgin ve Yıldırım, 2015, s. 131). Bu husus bireysel emeklilik sisteminin sınırlarının belirlenmesi adına önemli görünmektedir. Çalışmanın bu kısmında bireysel emeklilik sisteminin özelliklerinin açıklanması ile birlikte sisteme dair önemli ölçüde fikir sahibi olunduğu düşünülmektedir. Tüm bu faktörler eşliğinde bireysel emeklilik sisteminin ekonomik kalkınmaya katkısı olan bir sistem olduğu anlaşılmıştır.

1.1.1.3. Sistemin ortaya çıkışı ve gerekçeleri

Bireysel emeklilik sisteminin ortaya çıkışı, dünyadaki yaşlı nüfusun artması ile doğrudan ilişkilidir. "Dünyada bu sistemin çıkış noktası, giderek yaşlanan nüfusun refah düzeyini koruma kaygısıdır" (Büyükkara ve Balcı, 2014, s. 2). Bu ifade, bireysel emeklilik sisteminin ortaya çıkışına dair oldukça açıklayıcı olmakla birlikte sistemin ortaya çıkışının en temel nedeni olarak görünmektedir. Ayrıca bireysel emeklilik sisteminin amaçlarının neler olduğu göz önüne alındığında, bu husus ile paralellik gösteren veriler olduğu anlaşılacaktır. Dolayısıyla bireysel emeklilik sisteminin ortaya çıkmasının en önemli nedeni yaşlı nüfusun refah düzeyini korumak olarak görünmektedir.

Uzun vadeli tasarruf yapılması ve yapılan tasarrufların verimli alanlara yönlendirilmesi gibi düşünceler, bireysel emeklilik sisteminin ortaya çıkmasında etkili olmuştur. Bunun yanında piyasadaki rekabet düzeyi, halka arzların artması, sermaye piyasanın derinleşmesi gibi süreçler bireysel emeklilik sisteminin ortaya çıkışı ve gerekçeleri konusu kapsamında yer almaktadır (Demir ve Yavuz, 2004, s. 285). Bireysel emeklilik sisteminin ortaya çıkışında birçok farklı sürecin etkisinin olduğunu göstermesi bakımından bu ifadeler oldukça önemlidir.

Sistemin ortaya çıkışı, emeklilik yaşamının belirli faktörler etrafında düzenlenmesi sonrasında yirminci yüzyılın sonlarında gerçekleşmiştir (Günay ve Güneş, 2015, s. 245). Farklı toplumlarda bireysel emeklilik sisteminin benimsenmesi ve

yaygınlaşması ise hızlı bir şekilde olmuştur denilebilir. Bu noktada bireysel emeklilik uygulamalarının ülkeden ülkeye farklılık gösteren bir yapıda olduğunun göz ardı edilmemesi gerekir.

Küreselleşme, dünyada yeni bir düzen oluşturmuştur ve oluşan bu düzende köklü değişimlerin yaşandığı bilinmektedir. Bu çalışmanın araştırma konusu olan bireysel emeklilik sistemi de yaşanan değişimlerin bir sonucu niteliği taşımaktadır. Küreselleşme ile birlikte sosyal güvenlik politikalarının sorgulanmaya başlaması, bireysel emeklilik sisteminin ortaya çıkışı ve gerekçeleri kapsamında yer almaktadır. "Bireysel emeklilik sistemi, dünya genelinde özellikle 20. yüzyılın son çeyreğinde sosyal güvenlik alanında ortaya çıkan sorunların bertaraf edilebilmesi için getirilen çözüm önerilerinden biridir" (Oktayer ve Oktayer, 2007, s. 58). Görüldüğü üzere hem küreselleşmenin etkilerini iyice artırdığı yirminci yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkması hem de sosyal güvenlik alanındaki düzenlemelerle ilgili olması, bireysel emeklilik sistemi ile ilgili değinilen hususları destekler niteliktedir.

Bu kısma kadar değinilen hususlar, bireysel emeklilik sisteminin sosyal güvenlik konusunda yaşanan gelişmeler ile doğrudan ilişkili olduğunu, hatta bu gelişmelerin bir sonucu olduğunu göstermektedir. O halde sosyal güvenlik sisteminin sağlıklı bir şekilde anlaşılması, bireysel emeklilik sisteminin doğru bir şekilde anlaşılması adına önemlidir. Sosyal güvenlik sistemi kapsamında değinilmesi gereken hususların başında; insan hakkı ve kamu görevi niteliği taşıması, kontrol dışında gelişen gelişmelerden koruyucu özellikleri olması, gelir garantisi sunan bir yapıda olması ve sosyal refah hizmetleri ile işbirliği gerektirmesi gibi nitelikleri gelmektedir (Balcı İzgi, 2007, s. 362). Sıralanan bu nitelikler, sosyal güvenlik ile ilgili hususların bireysel emeklilik sisteminin ortaya çıkışı ve gerekçeleri konusundaki rolleri işaret etmektedir.

Maddeler halinde sıralanacak olduğunda bireysel emeklilik sisteminin ortaya çıkışında etkisi olan ve sistemin ortaya çıkış gerekçeleri arasında yer alan hususlar aşağıdaki gibi olacaktır (Kaydu, 2006, s. 34-35):

i. Dünyada yaşlı nüfusun gün geçtikçe artmaya başlaması,

ii. Küreselleşme ile birlikte başlayan süreçte ekonomide yeni düzenlerin ortaya çıkması,
iii. Emeklilik dönemine ilişkin yeni düzenlemeler ve ikinci ayak emeklilik planlarının varlığı,
iv. Ekonomik, sosyal ve demografik yapıda hızlı değişimlerin meydana gelmesi,
v. Sosyal güvenlik sisteminin yeniden yapılanma süreci içerisine girmiş olması,
vi. Sosyal sigorta sisteminin tek başına yeterli olmadığının dünya genelinde tecrübe edilmesi,
vii. Yaşlanan nüfusun refah düzeyinin risk altında olması nedeniyle alternatif arayışlarının varlığı,
viii. Sosyal güvenlik harcamalarının ulusal gelir düzeyine oranında artışlar meydana gelmesi
ix. Verimlilik göstergeleri açısından sosyal güvenlik sisteminin yeterlilik gösterememiş olması,
x. Özel sigorta şirketlerinin oluşturacağı sistemin etkin olacağı beklentisi şeklinde sıralanmaktadır.

Yukarıda sıralanan maddelerden anlaşılacağı üzere, bireysel emeklilik sisteminin ortaya çıkışı ve gerekçeleri hakkında birçok unsura yer verilmesi mümkündür. Çalışmanın bu kısmında yer verilen sosyal güvenlik sisteminin yetersizliği hususunun bireysel emeklilik sistemi kapsamında çok önemli bir yere sahip olduğu sıralanan maddeler aracılığıyla anlaşılmıştır.

Dünyada yaşanan değişimler ve yaşlı nüfusun artması, sosyal güvenlik sisteminin yetersizliğini ortaya koymuştur. Bu nedenle özel emeklilik sistemlerine olan gereksinim doğmuştur. Bireysel emeklilik sisteminin ortaya çıkışı ve sistemin gerekçeleri ile ilgili hususlar da bu süreç etrafında meydana gelmiştir. Nitekim çalışmanın bu kısmında açıklanan bilgiler, bireysel emeklilik sisteminin ortaya çıkmasında ve gelişiminde sosyal güvenlik sisteminin yaşadığı dönüşümün ne kadar etkili olduğunu ortaya koyacak nitelikte ve düzeyde görünmektedir.

1.2.Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sisteminin İşleyişi

Araştırmanın bu kısmında bireysel emeklilik sistemi, Türkiye'deki yapısına göre incelemeye alınacaktır. Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi kapsamında ilk olarak sistemin işleyişi başlığı altında bilgiler sunulması planlanmaktadır. Böylece Türkiye'nin bireysel emeklilik sisteminin nasıl ilerlediğine dair fikir sahibi olunacağı düşünülmektedir. Bu kısımda ele alınacak olan konulardan bir diğeri ise bireysel emeklilik sisteminin taraflarıdır. Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin işleyişinin sağlıklı bir şekilde anlaşılması adına sistemin taraflarına da yer verilmesi gerektiği için bu kısımdaki incelemenin önemli olduğu düşünülmektedir.

1.2.1. Sistemin işleyişi

Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin işleyişine yönelik ilk olarak bilinmesi gereken sistemle ilgili kanun, yönetmelik gibi düzenlemelerin bulunduğudur (Bacak, 2005, s. 166). İlgili yönetmelik ve kanunlarda bireysel emeklilik sisteminin ne şekilde koşulları içerdiği, nasıl bir kapsama sahip olduğu, kısacası sistemle ilgili tüm unsurların yer aldığı söylenebilir.

Sistemin işleyiş sürecinde bireylerin birikimleri takip edilmektedir. Bu takip işlemini hangi kurumun gerçekleştireceğine ise Sermaye Piyasası Kurulu karar vermektedir. Kurulun uygun gördüğü bir kurum, birikimleri takip etmektedir. Türkiye'de bireysel emeklilik ile ilgili birikimleri takip etmesi/saklaması uygun görülen kurum ise Takasbank olarak bilinmektedir (Şener ve Akın, 2010, s. 297). Bireysel emeklilik sisteminin etkili bir şekilde gözetlenmesi ve denetlenmesi adına bu şekilde bir yöntem belirlenmiş görünmektedir.

Oluşturulan bireysel emeklilik sisteminin etkin bir şekilde işleyebilmesi adına, Türkiye'deki sistemin Avrupa Birliği yasal düzenlemelerine uyumlu olması ve ihtiyaç duyulan fonksiyonları yerine getirebilecek yeterlilikte olması hedeflenmiştir (Yaman ve Emir, 2012, s. 57). Türkiye'deki bireysel emeklilik sisteminin işleyiş süreci kapsamında sistemin oluşturulması döneminde etkisi olan bu unsurların biliniyor olması önemli bir yere sahiptir.

Avrupa ve Amerika'daki bireysel emeklilik sistemleri incelenerek oluşturulan Türkiye'deki bireysel emeklilik sistemi, bu sistemlerin başarılı yönlerini dikkate almak suretiyle geliştirilmiştir (İşseveroğlu ve Hatunoğlu, 2012, s. 156). Ülkelerin gelişmişlik düzeylerinde bireysel emeklilik sisteminin rolleri dikkate alındığında sistemin doğru bir şekilde tasarlanması ve işleyişinin önemi de anlaşılacaktır.

Türkiye'deki bireysel emeklilik sisteminin işleyişi aşağıdaki şekilde gösterildiği gibidir.

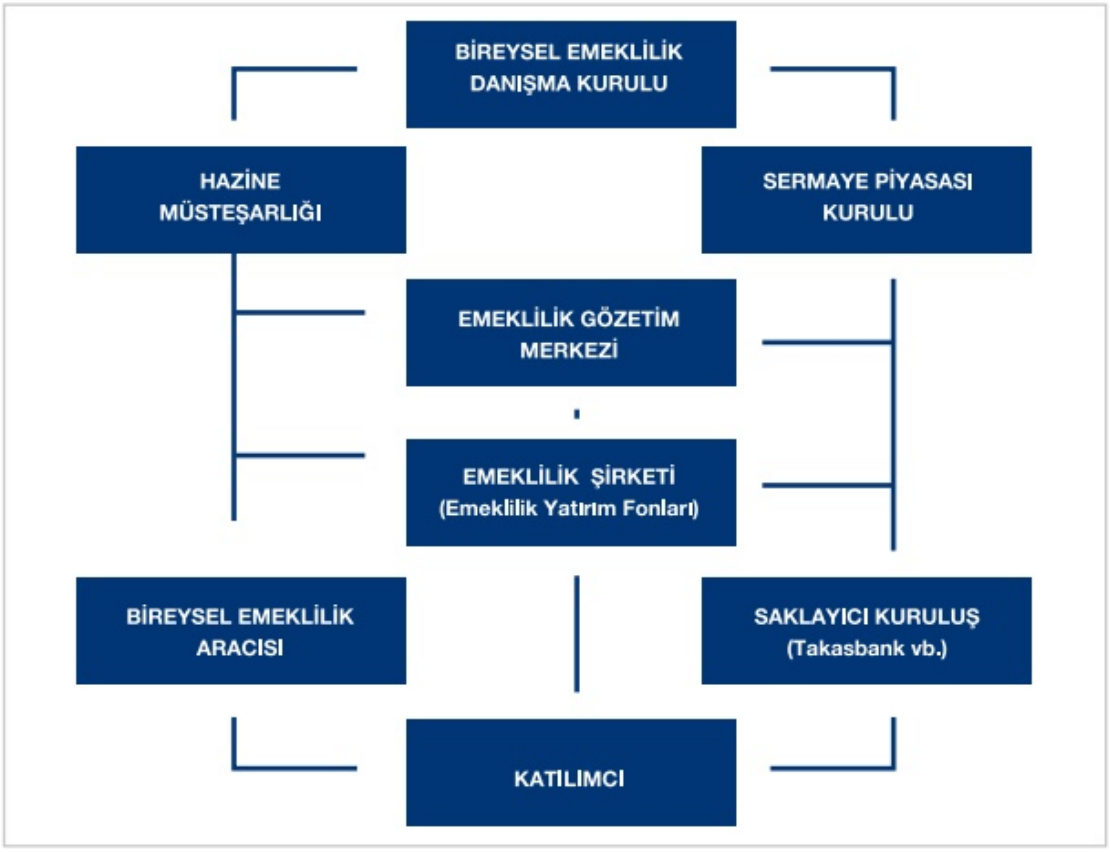

Şekil 1.*Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sisteminin İşleyişi*

Kaynak: Uğur, 2004, s. 17.

Şekil 1'de görüldüğü üzere bireysel emeklilik sisteminin işleyişi kapsamında etkisi olan unsurlar, birbirleri ile doğrudan ve dolaylı biçimde etkileşim halindedirler. Sistemin işleyişi kapsamında çoklu ilişkilerin var olduğu, yine şekil 1'deki veriler tarafından desteklenmektedir.

Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin işleyişi aşamalar açısından değerlendirilmek suretiyle incelenecek olduğunda ilk olarak sözleşmenin kurulması ve katkıların toplanması aşamasından bahsedilmektedir. Emeklilik şirketine başvuran kişinin risk ve getiri profili bu aşamada belirlenir. Sonraki aşamada ise katkıların yatırıma yönlendirilmesi gerçekleşmektedir. Emeklilik şirketleri katkı paylarını tahsil etme ve emeklilik fonuna aktarma işlemini bu aşamada yapar. Bu sürecin gerçekleşmesinin ardından ise emeklilik sürecinden söz edilecektir. 10 yıl sistemde kalan ve 56 yaşını dolduran bireyler emekli olmaya hak kazanmaktadır (Kızılgeçit, 2014, s. 34-35). Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi içeriğinde yer alan bu aşamaların her birisi sistemin işleyişine dair belirli oranda katkıda bulunmaktadır.

Bireysel emeklilik sistemi tanımlanırken sistem içerisinde yer alabilecek kişilerin özelliklerine değinilmişti. Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin işleyişi başlığı altında yinelemek gerekirse on sekiz yaşını dolduran ve medeni haklarını kullanabilme yetisine sahip olan her birey sisteme müdahil olabilecektir.

Şirketler, bireysel emeklilik sisteminin işleyişinde önemli bir yere sahiptirler. Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi içinde yer almak isteyen bir şirketin emeklilik ibaresi taşıma zorunluluğu bulunmaktadır. Bununla birlikte şirketlerin kuruluşlarına ilişkin gerekli izinleri almış olması gerekmektedir. Türkiye'de faaliyet gösterecek olan bir bireysel emeklilik şirketinin kuruluş izni için Hazine Müsteşarlığına başvurulmakta, sonrasında kuruluş izni ilgili bakan tarafından verilmektedir (Topalhan, 2010, s. 175). Bireysel emeklilik sisteminin işleyiş sürecinde yer almak isteyen bir kurumun bu aşamalardan geçmesi şarttır.

Türkiye'de bireysel emeklilik şirketi olarak faaliyet gösteren çok sayıda kurumun varlığı bilinmektedir. Bu kurumların sahip oldukları katılımcı sayısı ve katılımcıların fon tutarlarının bilinmesi, Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin büyüklüğünün ve yapısının yanında işleyişini de yansıtması bakımından önemlidir. İlgili veriler aşağıda, tablo 1'de gösterildiği gibidir.

Tablo 1.*2014 Yıl Sonu İtibariyle Türkiye'deki Bireysel Emeklilik Şirketleri*

Emeklilik Şirketi	Katılımcı Sayısı	Katılımcıların Fon Tutarı (TL)
Aegon Emeklilik ve Hayat	44.002	140.717.055
Allianz Hayat ve Emeklilik	105.720	1.121.072.954
Allianz Yaşam ve Emeklilik	560.189	5.018.188.984
Anadolu Hayat Emeklilik	840.559	6.434.631.976
Asya Emeklilik ve Hayat	203.450	362.413.850
Avivasa Emeklilik ve Hayat	715.256	6.175.728.006
Axa Hayat ve Emeklilik	16.126	62.386.733
BNP Paribas Cardif Emeklilik	160.043	1.003.065.864
Cigna Finans Emeklilik ve Hayat	117.325	402.998.201
Ergo Emeklilik ve Hayat	37.595	148.525.516
Fiba Emeklilik ve Hayat	3.567	20.919.302
Garanti Emeklilik ve Hayat	864.624	5.304.101.94
Groupama Emeklilik	77.085	808.919.811
Halk Hayat ve Emeklilik	220.233	693.203.310
ING Emeklilik	259.603	1.569.033.238
Katılım Emeklilik ve Hayat	11.339	31.258.842
Metlife Emeklilik ve Hayat	144.905	518.977.968
Vakıf Emeklilik	317.715	2.147.154.295
Ziraat Hayat ve Emeklilik	218.411	652.874.112

Kaynak: Sezgin ve Yıldırım, 2015, s. 136.

Tablo 1'de görüldüğü üzere 2014 yılı sonu itibariyle Türkiye'de faaliyet gösteren on dokuz tane bireysel emeklilik şirketi bulunmaktadır. Bu şirketlere ilişkin katılımcı sayısı ve bunların tutarı ile ilgili verilerin incelenmesi ile birlikte sektörün sahip olduğu kapsamla ilgili bilgi sahibi olunacağı düşünülmektedir. Çalışmanın ilerleyen kısımlarında bu verilerin yıllara göre değerlendirilmesi ile birlikte Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin daha sağlıklı bir şekilde anlaşılması amaçlanmaktadır.

Türkiye'de 2012 yılında çıkarılan ve 2013 yılında yürürlüğe giren kanuna göre, bireysel emeklilik sisteminin işleyişinde değişikliğe gidilmiştir. Buna göre bireysel emeklilik hesabına ödenen katkı paylarının yüzde 25'ine karşılık gelen tutar, devlet katkısı adı altında devlet tarafından ödenmektedir (Günay ve Güneş, 2015, s. 251). Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin işleyişi kapsamında oldukça önemli bir yere sahip olan bu değişiklikle birlikte, devletin bireysel emeklilik sistemine katılımı teşvik ettiği değerlendirmesinin yapılması mümkündür.

Sonuç olarak yirminci yüzyılın son dönemlerinde ortaya çıkan bir sistem olan bireysel emeklilik, Türkiye'de 2001 yılında meclis tarafından kabul edilmiş, 2003 yılı

itibariyle fiili olarak başlamıştır. Çalışmanın bu kısmında yer verilen bilgiler, Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin ne şekilde işlediğine yanıt niteliği taşımaktadır. Son olarak Türkiye'de geliştirilen bireysel emeklilik sisteminin Avrupa ve Amerika'da sistemlerin olumlu yönlerine odaklı bir şekilde geliştirildiği de bu kısımdaki incelemenin bir sonucu olarak elde edilmiştir.

1.2.2. Sistemin tarafları

Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin tarafları ile ilgili inceleme yapılırken katılımcı, portföy yöneticisi, emeklilik şirketi, saklayıcı kuruluş, sermaye piyasası kurulu, hazine müsteşarlığı, bireysel emeklilik danışma kurulu, emeklilik gözetim merkezi ve bireysel emeklilik aracıları olmak üzere dokuz farklı tarafa yer verilerek ilerleme kaydedilmesi planlanmaktadır. Bu tarafların her birisinin farklı başlıklar altında incelenmesi suretiyle Türkiye'deki bireysel emeklilik sisteminin taraflarının anlaşılması amacının gerçekleşmesi mümkün olacaktır.

Sistemin Türkiye'deki taraflarını açıklamadan önce taraflarla ilgili bazı verilere yer verilmesi tercih edilmiştir. Çünkü bu şekilde bir uygulamayla birlikte Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin hacmine dair bilgi sahibi olunacaktır. Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi ile ilgili temel veriler aşağıdaki tabloda -tablo 2- yıllara göre gelişimi şeklinde gösterilmiştir.

Tablo 2.*Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri*

	Katılımcı	**Katkı payı miktarı (TL)**	**Yatırıma aktarılan (TL)**	**Fon miktarı (TL)**
2004	344.557	288.325.706	276.287.104	299.907.849
2005	714.146	1.117.233.826	1.078.630.423	1.216.954.536
2006	1.141.428	2.592.489.968	2.512.373.823	2.814.938.925
2007	1.576.273	3.917.061.211	3.786.517.089	4.566.383.316
2008	1.745.354	5.467.695.761	5.284.206.740	6.372.756.623
2009	1.987.940	7.102.007.561	6.869.992.691	9.097.436.467
2010	2.281.478	9.515.230.234	9.221.131.447	12.011.986.651
2011	2.641.843	12.393.688.644	12.028.485.722	14.329.771.986
2012	3.128.130	16.177.757.755	15.741.037.013	20.346.290.278
2013	4.153.055	21.921.860.114	21.455.900.238	25.145.718.418
2014	5.062.659	28.112.842.156	27.610.282.164	34.576.521.293

Kaynak: Günay ve Güneş, 2015, s. 252-253.

Tablo 2'de görüldüğü üzere Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin faaliyete geçmesinden itibaren sistem olan ilgi her geçen yıl artmaktadır. Emeklilik gözetim merkezinin açıklamış olduğu son veriler olan 2014 verilerine göre beş milyondan fazla kişinin bireysel emeklilik sistemine katılmış olması, sisteme katılımın on yılda ne kadar arttığını göstermektedir. Katılımcı sayısının artmasına paralel olarak katkı payı, yatırıma yönlendirilen para ve fon miktarları da aynı şekilde -doğru orantılı- düzenli bir artış gösterme eğiliminde olmuştur.

1.2.2.1. Katılımcı

Bireysel emeklilik sisteminin taraflarından katılımcı, gelecekteki sosyal güvence alternatiflerini refah düzeyini artıracak olan bireysel emeklilik sisteminden yana seçmiş olan kişidir. Çünkü bireysel emeklilik kapsamında uygulanan reformla, katılımcıya geleceğe ilişkin sosyal güvence alternatifi oluşturulmaktadır (Gürbüz ve Ekinci, 2003, s. 208). Ekonomik açıdan değerlendirilecek olduğunda katılımcılar, bireysel emeklilik sisteminin müşterisidirler.

Bireysel emeklilik sisteminin en önemli aktörü katılımcıdır. Katılımcı olmaksızın bireysel emeklilik sisteminden söz edilmesi mümkün olmayacaktır. Bu nedenle bireysel emeklilik sistemi gereğince katılımcıların hakları gibi katılımcılarla ilgili konuların daha geniş kapsamlı bir şekilde araştırılması söz konusudur. Katılımcılar, bireysel emeklilik sistemi içerisinde yer alan kişileri ifade etmektedirler ve bireysel emeklilik sistemindeki birikimlerin belirleyicisidir. Yine benzer şekilde katılımcılar emekli olmadan önce katkı payı ödemeyi bırakma yolunu tercih edebilirler (Baltacı, 2015, s. 34).

Sonuç olarak katılımcılar, bireysel emeklilik sisteminin varlığı ile birlikte sistemin en önemli tarafı katılımcılardır. Çalışmanın bu kısmında verilen bilgiler aracılığıyla katılımcıların bireysel emeklilik sistemi içeriğinde sürecin belirleyicisi konumunda olduğu çıkarımı rahatlıkla yapılabilir.

1.2.2.2. Portföy yöneticisi

Portföy yönetimleri, bireysel emeklilik sistemi içerisinde bulunan fonları yöneten kurumları ifade etmektedir. “Portföy yöneticileri, fon portföyünü yönetirken; riskin en aza indirgenecek şekilde dağıtılmasını sağlamak, likidite ve getiri unsurlarını göz önünde bulundurmak, fonun portföy yönetim stratejilerine ve yatırım sınırlamalarına uygun olarak hareket etmek durumundadırlar” (Kızılgeçit, 2014, s. 42). Bu ifadeler bireysel emeklilik sistemi içerisinde portföy yöneticilerinin temel görevlerinin neler olduğu sorusuna yanıt niteliği taşımaktadır.

Bireysel emeklilik sisteminin temel aktörlerinden bir diğeri olan portföy yöneticileri sistemin an bileşenlerinden fonları yöneten kişiler olarak

nitelendirilmektedir. Portföy yöneticisi konumundaki kişinin nitelik açısından yeterlilik sağlamasının yanında profesyonel bir yaklaşıma sahip olması beklenmektedir. Süreç açısından değerlendirme yapılacak olduğunda ise portföy yöneticisinin fon ve katılımcılarla ilgili işlemleri takip etmesi gerekmektedir.

1.2.2.3. Emeklilik şirketi

Katılımcı ve portföy yöneticisi için geçerli olduğu gibi emeklilik şirketi de bireysel emeklilik sistemi ile ilgili kanunun ikinci maddesinde yer almaktadır. [1]Bireysel emeklilik şirketi,sistem içindeki kurumlar açısından değerlendirilecek olduğunda ise sistemin en önemli kurumu olarak değerlendirilmektedir.

Bireysel emeklilik sistemi içerisinde emeklilik şirketinin görevleri açısından inceleme yapılacak olursa emeklilik şirketlerinin bireysel emeklilik aracılığıyla elde edilen katkıların fona yönlendirilmesinde rol üstlendiği görülmektedir (Korkmaz, 2007, s. 168). Bu nedenle bireysel emeklilik sisteminin tarafları açısından ilerleme kaydederken emeklilik şirketinin idari yapısının, kuruluş esaslarının ve yer aldığı faaliyet alanlarının bilincinde olmak gerekmektedir.

Görüldüğü üzere emeklilik sisteminin taraflarından emeklilik şirketi, sürece yön verecek nitelikte ve düzeyde etkilere sahiptir. Bu nedenle çalışmanın bu kısmında değinilen hususların doğru bir şekilde analiz edilmesi, bireysel emeklilik sisteminin taraflarının anlaşılması açısından önemlidir.

1.2.2.4. Saklayıcı kuruluş

Saklayıcı kuruluş, "emeklilik yatırım fonu portföyündeki varlıkların saklandığı ve kurulca uygun görülen saklama kuruluşunu" ifade etmektedir.[2]Bu hizmetlerin yerine getiren kurumlar takasbank ya da sermaye piyasası kurulunun yetki verdiği diğer

[1]http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4632.pdf (Erişim Tarihi: 02.08.2016).
[2]http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4632.pdf (Erişim Tarihi: 02.08.2016).

kurumlar olabilir. Bu nedenle ilgili araştırmalarda saklayıcı kuruluş şeklinde kullanımın tercih edilmemesi olanağı ile de karşılaşılması mümkündür.

Bireysel emeklilikte saklayıcı kuruluşların fonksiyonları aşağıdaki gibidir (Kızılgeçit, 2014, s. 43):

i. Fon varlıklarını muhafaza etmek,
ii. Fonlarla ilgili işlem gerçekleştirmek için uygun koşulları sağlamak,
iii. Fon portföyünün denetimini gerçekleştirmek,
iv. Fonlarla ilgili ödeme işlemlerini kontrol etmek,
v. Fonlarla ilgili bilgi sağlamak,
vi. Bireysel emeklilikte şirket değişikliğinin söz konusu olması halinde para aktarımı sağlamak,
vii. Fonların takip edilmesi süreci içerisinde gereksinim duyulan raporların elektronik ortamda sağlanması şeklindedir.

Görüldüğü üzere, bireysel emeklilik sisteminin içinde saklayıcı kuruluşların rol üstlenme biçimleri birçok farklı şekilde gerçekleşebilecek bir yapıya sahiptir. Yine saklayıcı kuruluşlar aracılığıyla katılımcı konumundaki kişilere yönelik bir takım güvenceler sunulduğu anlaşılmaktadır.

1.2.2.5. Sermaye piyasası kurulu

Daha önceki kısımlarda bireysel emeklilik sürecinin işleyişine dair veriler sunulurken Sermaye Piyasası Kurulunun yer aldığı görülmüştü. Bu noktada sermaye piyasası kurulunun süreç içerisinde belirleyici roller üstlenen kurumlardan bir diğeri olduğu söylenebilir. Nitekim emeklilik fonlarının kurulması ve faaliyete geçmesi için yapılması gereken düzenlemeler ve işlemler, Sermaye Piyasası Kurulu tarafından yerine getirilmektedir (Baltacı, 2015, s. 43).

Sahip olduğu görevler açısından değerlendirme yapılacak olursa Sermaye Piyasası Kurulunun görevleri arasında; emeklilik yatırım fonu türü, kuruluş amacı, işletme yapısı, birleşme ve devir halindeki esaslar, portföyün yönetilmesi gibi görevlerin yer aldığı görülecektir (Korkmaz, 2007, s. 166). Çalışmanın bu kısmına kadar bireysel emeklilik sistemi ile ilgili değinilen hemen her hususta Sermaye Piyasası Kurulunun görevlerinin bulunduğu şeklinde yorumlanabilecek olan bu veriler, kurulun süreç içerisinde üstlendiği rollerin önemini göstermektedir.

1.2.2.6. Hazine müsteşarlığı

Bireysel emeklilik sistemi içerisinde denetim rolü üstlenen çok sayıda kurumun olduğu görülmektedir ve bu kurumlardan bir tanesi de Hazine Müsteşarlığıdır (Bacak, 2005, s. 168). Hazine Müsteşarlığının üstlendiği roller bireysel emeklilik sisteminin işleyişine aykırı olan -ya da olabilecek- konularla ilgili denetimleri gerçekleştirmek ve bunlarla ilgili gerekli düzenlemeleri yapmak olarak görünmektedir.

Hazine Müsteşarlığı, bireysel emeklilik sistemi içerisindeki kontrol noktalarından bir tanesi olup kontrol noktaları arasından dördüncü noktayı oluşturmaktadır (Büyükkara ve Balcı, 2014, s. 9). Hazine Müsteşarlığı, bireysel emeklilik için parasını yatıran katılımcıların parasını kontrol eden devlet kurumlarından birisidir. Bu nedenle gerek bireysel emeklilik sisteminin işleyişinde gerekse de sistemin tarafları içerisinde önemli roller üstlenerek sürece dahil olmaktadır.

1.2.2.7. Bireysel emeklilik danışma kurulu

Bireysel emeklilik sisteminin taraflarından bir diğeri olan Danışma Kurulu, bireysel emekliliğe ilişkin konularla ilgilenmektedir. Buna göre bireysel emeklilik danışma kurulunun görevleri arasında bireysel emeklilik sistemine dair politika belirlemek ve bu politikaları uygulamaya geçirmek yer almaktadır. Sistemin etkinliği korumak adına yapılması gerekenlerle ilgili hususlar da yine Bireysel Emeklilik Danışma Kurulunun üstlendiği görevlerden birisidir (Kızılgeçit, 2014, s. 46). O halde bireysel

emeklilik sistemini taraflarından Bireysel Emeklilik Danışma Kurulunun görevleri sistemin sağlıklı işlemesini sağlamak temel amacı etrafında şekillenmektedir denilebilir.

1.2.2.8. Emeklilik gözetim merkezi

"Emeklilik Gözetim Merkezi, sistemin veri tabanını oluşturan ve taraflar arasında iletişim altyapısını kuran bir kurum niteliğindedir" (Korkmaz, 2007, s. 167). Bireysel emeklilik sisteminin taraflarından Emeklilik Gözetim Merkezi, sahip olduğu görevleri yerine getirirken süreç içerisinde aktif bir diğer kurum olan Hazine Müsteşarlığı tarafından yetkilendirilmektedir.

Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi ile ilgili verileri paylaşan kurum Emeklilik Gözetim Merkezidir. Daha önceki kısımlarda yer verilen yıllara göre Türkiye'de bireysel emeklilikle ilgili verileri içeren tablo 2'deki veriler örneğinde olduğu gibi sistemle ilgili verilerin paylaşımı Emeklilik Gözetim Merkezi tarafından yerine getirilmektedir.

1.2.2.9. Bireysel emeklilik aracıları

Bireysel emeklilik aracıları ile ilgili bilinmesi gereken, sistem içerisinde aracı olabilmek için bir takım şartların yerine getirilmesinin gerektiğidir. Buna göre bireysel emeklilik aracısı olmak için yerine sahip olunması gereken şartlar aşağıda sıralandığı gibidir (Baltacı, 2015, s. 45-46):

i. Bankacılık ya da sigortacılıkla ilgili programlardan bir tanesini mezun olarak tamamlamak,
ii. Aracılık için düzenlenen sınavlarda yeterlilik sağlamak,
iii. Kesinleşmiş mahkumiyet kararı bulunmamak,
iv. Meslek ve şeref haysiyetine aykırı davranışlar sergilememiş olmak,
v. Bireysel emeklilik aracısı olabilmek için gereken eğitimlerin tümünü almış olmak şeklindedir.

Görüldüğü üzere bireysel emeklilik aracılarının karşılamak durumunda olduğu belirli şartlar bulunmaktadır. Bunların her birisinin yerine getirilmemesi halinde bireysel emeklilik aracısı olmak adına gerekli koşulların oluşmadığı, yani bireysel emeklilik aracısı olunamayacağı anlamına gelmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde yer verilen dokuz adet bireysel emeklilik sistemi tarafının her birisi, bireysel emeklilik gereğince farklı şekillerde ve farklı düzeylerde roller üstlenmektedir. Yine bu kısımda verilen bilgiler, bireysel emeklilik sistemi gereğince süreci yönlendiren ve kontrol eden çok sayıda tarafın -kurumun- var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Tüm bu faktörler eşliğinde, bireysel emeklilik sisteminin işleyişinin ardından bireysel emeklilik sisteminin tarafları ile ilgili önemli ölçüde bilgi sahibi olunduğu düşünülmektedir.

1.3. Bireysel Emeklilik Şirketleri

Bireysel emeklilik şirketleri, bireysel emeklilikle ilgili faaliyetleri yerine getirmek için Hazine Müsteşarlığı tarafından izin alması gereken şirketler olarak bilinmektedir (Gürbüz ve Ekinci, 2003, s.219). Türkiye'de Emeklilik Gözetim Merkezinin açıkladığı son rapora göre 19 farklı bireysel emeklilik şirketi faaliyetlerini aktif bir şekilde sürdürmektedir.

Bir önceki kısımda ifade edilen bireysel emeklilik sisteminin en önemli kurumu olan şirketler, çalışmanın bu kısmında ayrıntılı bir şekilde değerlendirmeye alınacaktır. Bu amaçla çalışmanın bu kısmında incelenecek olan konu başlıkları arasında bireysel emeklilik şirketlerinin genel tanımları, temel nitelikleri ve kuruluşu yer almaktadır. Yine bu bölümde bireysel emeklilik şirketlerinin mali yapısı ve teşkilat yapısı konuları araştırılacaktır. Böylece bireysel emeklilik şirketlerinin sahip olduğu yapı ile ilgili temel veriler ortaya konulacaktır. Çalışmanın bu bölümünde son olarak bireysel emeklilik şirketlerinin denetimi ile ilgili değerlendirme yapılacaktır. Bu şirketleri denetleyen çok sayıda kurumun varlığı ve denetimin şirketler ve sistem açısından öneminin bir araya gelmesi, çalışmanın denetim bölümünde yapılacak olan incelemeye ek önem katacaktır.

1.3.1. Genel tanımlama

Bireysel emeklilik sistemine katılmaya karar veren kişilerin emeklilik sözleşmesi imzalamaları gerekmektedir (Kantar ve İnanç, 2010, s. 283). Bu sözleşmenin imzalanacağı şirket, bireysel emeklilik şirketidir. Çalışmanın daha önceki kısımlarında da ifade edildiği üzere bireysel emeklilik şirketleri ile ilgili hükümler bireysel emeklilikle ilgili kanun ve mevzuatlarda belirlenmiştir.

Türkiye'de bireysel emeklilik sistemine olan ilginin düzeyi, günden güne artan bir yapıdadır. Bu da bireysel emeklilik şirketlerinin sisteme olan ilgisini artırmaktadır. Böyle bir ortamda Türkiye'de bireysel emeklilik şirketlerinin sayısı ve aktiflik düzeylerinin artış gösterdiği söylenebilir. "Bireysel emeklilik şirketleri, topladıkları birikimleri, oluşturdukları emeklilik fonları vasıtasıyla ekonominin hizmetine sunmaktadırlar" (Büyükkara ve Balcı, 2014, s. 4). Bu açıklamadan da anlaşılacağı üzere bireysel emeklilik şirketleri, sistemin temel unsurları arasında yer alması söz konusudur.

Bireysel emeklilik sistemi içerisinde yer alan şirketlerin tanımı içeriğinde yer verilmesi gereken hususlardan arasında bu şirketleri birbirinden ayırt edecek nitelik ve kriterlerdir. Buna göre bireysel emeklilik şirketi seçim kriterleri aşağıda sıralandığı gibidir (Genç vd., 2015, s. 56-57):

i. Şirketin sahip olduğu temel bilgiler/veriler,
ii. Giriş aidatı olup olmadığı,
iii. Yönetimin primlere yönelik kesinti yapıp yapmadığı,
iv. Fon büyüklüğü,
v. Fon getiri oranları,
vi. Şirketin sahip olduğu insan kaynaklarının niteliği,
vii. Olağan ya da olağandışı durumlarda şirkete ulaşılabilirlik,
viii. Sistemden çıkış konusunda kolaylık sağlanıp sağlanmadığı,
ix. Toplam getiri miktarı şeklindedir.

Yukarıda sıralanan faktörler, bireysel emeklilik şirketin seçiminde yer alan kriterler olarak ele alınabileceği gibi bireysel emeklilik şirketlerinin tanımında yer verilmesi gereken ayrıntılar şeklinde değerlendirilebilir.

1.3.2. Temel nitelikleri ve kuruluşu

Her sektörde geçerli olduğu gibi bireysel emeklilik sistemi içinde yer alan işletmelerin de temel amaçları kar etmektir. Mali yapı başlığı altında daha ayrıntılı şekilde incelenecek olan bu husus, aynı zamanda bireysel emeklilik şirketlerinin temel nitelikleri arasında yer almaktadır. Türkiye'de bireysel emeklilik şirketleri açısından değerlendirme yapılacak olduğunda ise sistemin Türkiye'de gelmesi ile birlikte 2003 yılında itibaren bireysel emeklilik şirketlerinin kurulmaya başladığı ve aktif bir hale geldiği görülmektedir (Özel ve Yalçın, 2013, s. 29).

Bireysel emeklilik şirketlerinin temel niteliklerinden bir tanesi fonlar aracılığıyla ekonomiye istikrar kazandırmasıdır (Kızılgeçit, 2014, s. 23). Bireysel emeklilik sisteminin bireyleri ve şirketleri verimli olacak yatırımlara yönlendirmesi ile birlikte ekonomik faaliyetlere çeşitlilik kazandırmak suretiyle etkisini göstermesinin bireysel emeklilik şirketlerinin temel nitelikleri arasında yer aldığı söylenebilir. O halde bireysel emeklilik şirketlerinin temel niteliklerinin bireysel ve örgütsel düzeyde olabileceği çıkarımının yapılması mümkündür.

Ekonomiye olan olumlu yönde katkısı sebebiyle bireysel emeklilik sistemi içerisinde yer alan şirketlere bazı ayrıcalıklar tanınması söz konusu olabilir. Örneğin Türkiye'deki bireysel emeklilik şirketlerine kuruluş ve yatırım fonları aşamalarının yanında vergisel konularda avantaj sağlandığı bilinmektedir (Işık vd, 2011, s. 26). Kuruluş aşamasında gösterilen kolaylıklar, bireysel emeklilik şirketlerinin desteklendiğinin göstergesi olarak nitelendirilebilir.

Bir bireysel emeklilik şirketinin kuruluşu için bir takım gerekliliklerin varlığı söz konusudur. Bu faktörlerin neler olduğu ise bireysel emeklilik sistemi ile ilgili kanunda belirtilmiştir. Buna göre bireysel emeklilik şirketi kurabilmek için yeterlilik sağlanması

gerekli olan ve kanunda yer alan belli başlı hususlar aşağıda maddeler halinde sıralandığı gibidir: [3]

i. Anonim şirketi niteliği taşıma,
ii. Kanunda belirtilen alanlarla sınırlı şekilde faaliyetlerini sürdürmesi,
iii. 20 milyon TL ve üzeri miktarda sermayesi olması,
iv. Hisse senetlerinin para karşılığında çıkarılmış olması,
v. Şirketin ana sözleşmesinin ilgili kanun hükümlerine uygun olması,
vi. Şirketin yer alacığı işlerle ilgili plan ve tasarımların yapılabilir olduğuna dair rapor sunulması,
vii. Şirket kurucularının kanunda açıklanan özelliklere aykırı bir özellik taşımaması şeklindedir.

20 milyon TL anaparaya sahip olunması bireysel emeklilik şirketlerinin kuruluşu ve nitelikleri içerisinde oldukça dikkat çekici bir husustur. Bunun dışında anonim şirketi niteliği taşımayan şirketlerin bireysel emeklilik şirketi olarak nitelendirilemeyeceği de bu kısımdaki incelemeyle birlikte anlaşılmıştır.

1.3.3. Mali yapısı

Bireysel emeklilik şirketlerinin mali yapısına dair ilk veri, bir önceki kısımda da açıklanan kuruluş aşamasında sahip olunması gereken 20 milyon TL'lik sermaye olarak görünmektedir. Bu durum bireysel emeklilik şirketlerinin güçlü bir mali yapıya sahip olduklarını göstermesi bakımından önemlidir. Çalışmanın bu kısmında bireysel emeklilik şirketlerinin mali yapısı ile ilgili diğer hususlara yer verilecektir.

Şirketlerin mali yapıları ile ilgili değinilmesi gereken hususlardan bir tanesi de tüzel kişi belgesi il ilgilidir. Buna göre bireysel emeklilik şirketleri, "hisse senetlerinin tamamının nama yazılı olarak nakit karşılığı çıkarıldığını ve sermayenin en az %51'inin mali piyasalar konusunda yeterli bilgi ve tecrübeye sahip tüzel kişi ortaklarına ait olduğunu gösteren belge" ortaya koymak durumundadırlar (Korkmaz, 2007, s. 169).

[3] http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4632.pdf (Erişim Tarihi: 02.08.2016)

Bireysel emeklilik şirketlerinin mali yapısı kapsamında, burada yer verilen hususların göz ardı edilmemesi gerekir.

Bireysel emeklilik şirketlerinin -dolayısıyla da bireysel emeklilik sisteminin- mali yapısı içeriğinde yer alan diğer hususlar; katkı payı ödemeleri, giriş aidatları, yönetim kesintileri, fon işlemleri kesintisi, özel hizmet kesintileri şeklinde sıralanmaktadır (Baltacı, 2015, s. 46). Bu hususların her birisinin bireysel emeklilik şirketleri içeriğinde farklı düzeyde rolleri bulunmaktadır.

Görüldüğü üzere bireysel emeklilik şirketlerinin mali yapıları gereğince diğer şirketlerden ayrılması gereken özelliklerinin olduğu anlaşılmıştır. Bireysel emeklilik sisteminin sürekli gelişim içinde olması ve önemli miktarda paranın söz konusu olması sebebiyle bireysel emeklilik şirketlerine dair mali yapı içerisinde yer alan şartların koşulması olağan karşılanmaktadır.

1.3.4. Teşkilat yapısı ve organları

Bireysel emeklilik şirketlerinin teşkilat yapısı ve organları yine 4632 sayılı bireysel emeklilik sistemi gereğince belirlenmiştir. Buna göre bir bireysel emeklilik şirketinin yönetim kurulu en az beş kişiden oluşmaktadır (http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4632.pdf). [4]Yönetim kurulunda yer alacak olan bireylerin sahip olması gereken mesleki deneyim süreleri de yine kanunun ilgili maddesinde yer almaktadır.

Teşkilat yapısı ve organları açısından bireysel emeklilik şirketleri incelenirken bir takım görevlerin biraz daha ön planda olduğu görülecektir. Bu görevler; kurucular, yönetim ve denetim kurulu, genel müdür ve yardımcıları, bölge ve şube müdürleri, temsilciler, satış ve pazarlama elemanları şeklindedir. Yukarıda da ifade edildiği üzere bu görevler için bir takım deneyim gerekliliklerinin yerine getirilmesi şarttır. Örnek vermek gerekirse bireysel emeklilik şirketine genel müdür olabilmek için en az 10 senelik mesleki deneyim süresi gerekmektedir (Dalğar, 2006, s. 90).

[4]http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4632.pdf Erişim Tarihi: 12.04.2016.

Bireysel emeklilik şirketlerinin teşkilat yapısı ve organları, Hazine Müsteşarlığı ve Sermaye Piyasası Kurulunun istediği bilgi ve belgeleri sunacak yapıda olması gerekmektedir (Korkmaz, 2007, s. 172). Oluşan bu durum, çalışmanın bir sonraki bölümünde bireysel emeklilik şirketlerinin denetimi konu başlığı altında daha ayrıntılı bir şekilde ele alınacaktır.

Kısaca özetlemek gerekirse bireysel emeklilik şirketleri ile ilgili hususların hemen hepsi için geçerli olduğu gibi teşkilat yapısı ve organları ile ilgili veriler de 4632 sayılı kanunda yer almaktadır. Bu nedenle bireysel emeklilik şirketlerini incelerken kanunda yer alan hükümlerin bilinmesinin gerektiği anlaşılmaktadır.

1.3.5. Denetimi

Denetim, küreselleşen dünyada oldukça önemli bir hal almıştır. Çünkü yirminci yüzyılın sonlarında ve yirmi birinci yüzyılın başlarında yaşanan şirket skandalları, denetimin önemini göstermiştir. Dolayısıyla deneyim bireysel emeklilik sisteminde yer alan şirketler için de son derece önemli bir yere sahiptir denilebilir. Bireysel emeklilik sistemi içerisinde yer alan şirketlerin denetimlerinin çok yönlü ve geniş kapsamlı bir şekilde yapıldığı ifade edilmektedir (Baltacı, 2015, s. 56).

Bireysel emeklilik sisteminde yer alan şirketlerin denetleyen kurumlar ve denetim biçimleri aşağıda sıralandığı gibidir (Dalğar, 2006, s. 91):

i. Hazine Müsteşarlığı,
ii. Aktüeryal denetim,
iii. Emeklilik Gözetim Merkezi,
iv. Bağımsız denetim ve
v. İç denetim şeklindedir.

Yukarıda sıralanan denetimlerin süresi incelenecek olursa Hazine Müsteşarlığının şirketi denetlemesi yılda bir kez gerçekleşmektedir. Yine aktüeryal denetim ve bağımsız

denetim de yılda bir defa yapılan denetimleri ifade etmektedir. Emeklilik Gözetim Merkezinin bireysel emeklilik şirketlerini denetlemesi gerekli görüldüğünde, yani isteğe bağlı olarak gerçekleşmektedir. Son olarak bireysel emeklilik şirketlerinde iç denetimin ise sürekli olarak yapılması gerekmektedir. Nitekim bu durum bireysel emeklilik şirketlerine değil iç denetim kavramına has bir durumdur.

Sonuçta bireysel emeklilik şirketlerinin denetlenebilir olması şarttır ve bu kısımda verilen bilgiler emeklilik şirketlerinin farklı kurumlar tarafından ya da farklı şekillerde denetlenmesinin mümkün olduğunu göstermektedir. Tüm bu faktörler eşliğinde değişen ve gelişen dünyada küreselleşmenin denetim üzerinde gösterdiği etkinin bireysel emeklilik şirketleri için de geçerli olduğu görülmüş ve bu durumun bireysel emeklilik şirketlerinde denetimi önemli bir hale getirdiği anlaşılmıştır.

İKİNCİ BÖLÜM

2. EMEKLİLİK YATIRIM FONLARI KAVRAMSAL ÇERÇEVE

Çalışmanın bu kısmında emeklilik yatırım fonları ile ilgili değerlendirmelerde bulunulacaktır. Bu amaçla öncelikle emeklilik yatırım fonları ve kapsamı başlığı altında bilgi verilmesi tasarlanmıştır. Ardından emeklilik yatırım fonları çeşitlerinin içeriğinde nelerin yer aldığı sorusuna yanıt verecek şekilde inceleme yapılacaktır. Emeklilik yatırım fonunun denetlenmesi ve ekonomik işlevlerine göre emeklilik yatırım fonlarının incelenmesi şeklinde ilerleme kaydedilerek emeklilik yatırım fonlarının kavramsal çerçevesine ilişkin veriler sunulacaktır. Bu bölümde son olarak dünyada ve Türkiye'de emeklilik yatırım fonlarının ne durumda olduğu ile ilgili bilgi verilmesi planlanmaktadır.

2.1. Emeklilik Yatırım Fonları Ve Kapsamı

Bireyler emeklilik yatırım fonları ile aracılığıyla düzenli ve sürdürülebilir bir emeklilik planı uygulamak istemektedirler (Şener ve Akın, 2010, s. 293). Emeklilik yatırım fonları, günümüz dünyasındaki ekonomik sistem içerisinde son derece önemli bir yere sahiptir. Emeklilik yatırım fonlarının kapsamı belirlemek amacıyla yapılacak olan incelemede ele alınacak olan konu başlıkları sırasıyla; emeklilik yatırım fonu tanımı, emeklilik yatırım fonlarının ortaya çıkışı ve kullanımı, emeklilik yatırım fonu ve örgüt yapısı şeklindedir. Belirtilen konu başlıklarının açıklanması ile birlikte emeklilik yatırım fonlarının kapsamına dair bilgi sahibi olunacağı düşünülmektedir.

2.1.1. Emeklilik yatırım fonu tanımı

Emeklilik yatırım fonu, elde edilen gelirden sağlanan tasarrufların bir plana göre biriktirilmesi ve bir fonda toplanmak suretiyle ehil kişiler tarafından yönetilmesini açıklamaktadır (Sancak, 2002, s. 74). Emeklilik kapsamında yer alan birikimlerin ne şekilde değerlendirileceği, emeklilik yatırım fonlarının tanımının içeriğini oluşturmaktadır. Çalışma hayatı boyunca elde edilen birikim seviyesi, emeklilik yatırım fonlarındaki temel belirleyici konumundadır.

Emeklilik yatırım fonlarının içeriğinde nelerin yer aldığının açıklanması, tanım yapmaktan daha faydalı bir yol olabilir. Buna göre emeklilik yatırım fonlarının içeriğinde aşağıdaki araçların varlığından bahsedilmesi mümkün olmaktadır (Rüzgar, 2008, s. 112):

i. Kamu borçlanma senetleri,
ii. Hisse senetleri,
iii. Özel sektör borçlanma senetleri,
iv. Repo,
v. Ters repo,
vi. Vadeli mevduat,
vii. Vadesiz mevduat,
viii. Borsa para piyasası işlemleri,
ix. Kıymetli madenler,
x. Gayrimenkule dayalı varlıklar,
xi. Ortaklık payları,
xii. Katılma hesabı şeklindedir.

Sıralanan maddelerden anlaşılacağı üzere emeklilik yatırım fonlarının son derece geniş bir içeriği bulunmaktadır. Gerek yukarıdaki maddeler gerekse yapılan tanımlar, emeklilik yatırım fonlarının geniş içeriğini desteklemektedir. Ayrıca değinilen hususlar, emeklilik yatırım fonlarının ekonomik sistemin önemli bir parçası olduğu anlamına gelmektedir. Bu husus, emeklilik yatırım fonlarının ortaya çıkışı ve kullanımı kısmında daha sağlıklı bir şekilde anlaşılacaktır.

Emeklilik yatırım fonları konusunda değinilmesi gereken konulardan bir tanesi de bu fonların getiri ve risklerine göre nasıl değerlendirildikleridir. Emeklilik yatırım fonlarına ilişkin temel bilgiler aşağıdaki tablo gösterildiği gibidir.

Tablo 3.*Emeklilik Yatırım Fonları*

Fon	Getiri	Risk
EF1	CY	CCD
EF2	Y	CCD
EF3	O	CCD
EF4	O	CCD
EF5	O	CCD
EF6	D	CCD
EF7	CD	CCD
EF8	CD	CCD
EF9	CCY	D
EF10	CY	D
EF11	O	Y
EF12	D	D
EF13	O	O
EF14	D	O
EF15	CD	D
EF16	CD	D
EF17	CD	Y
EF18	CD	O
EF19	CCD	O
EF20	CY	CY
EF21	Y	CY
EF22	O	CCY
EF23	O	CCY
EF24	O	CY
EF25	D	CCY
EF26	D	Y
EF27	CD	CY

CCD: Çok Çok Düşük **CD:** Çok Düşük **D:** Düşük, **O:** Orta, **Y:** Yüksek
CY: Çok Yüksek **CCY:** Çok Çok Yüksek

Kaynak: Korukoğlu, Ballı ve Korukoğlu, 2008, s. 220.

Tablo 3'te görüldüğü üzere emeklilik yatırım fonlarının birçok çeşidi vardır ve bunların her birisinin getiri düzeyleri ile risk düzeyleri birbirinden farklılık göstermektedir. Bu sebeple yukarıdaki tabloda yer alan verilerin analiz edilmesinde fayda olduğu düşünülmektedir.

2.1.2. Emeklilik yatırım fonlarının ortaya çıkışı ve kullanımı

Ekonomik piyasa, ülkelerin gelişmişlik düzeyinin önemli göstergelerinden bir tanesi olma niteliği taşımaktadır (Özeroğlu, 2014, s. 397). Emeklilik yatırım fonları da

ekonomik piyasalardaki belirleyicilerden bir tanesi olduğu için kullanım düzeyi giderek artan bir yapıdadır. Emeklilik yatırım fonlarının ortaya çıkışı ise emeklilik döneminde refah düzeyi yüksek bir hayat sürülmesine yönelik girişimlerin sonucu olarak gerçekleşmiştir.

Türkiye'de emeklilik yatırım fonlarının ortaya çıkışı ve kullanımı, 2003 yılı itibariyle tamamlanmıştır (Ayaydın, 2013, s. 60). 1990'lı yılların sonundan itibaren konuyla ilgili çalışmaların devam ettiği Türkiye'de 2003 yılı itibariyle sistemin kullanılmaya başladığını söylemek mümkündür. Dünyadaki ülkeler ile kıyaslandığında emeklilik yatırım fonlarının Türkiye'de ortaya çıkışı ve kullanımının gelişmiş ülkelerden daha geç olduğu görülmüştür.

Emeklilik yatırım fonunun ortaya çıkışı ve kullanımı konusu, değişen dünya düzeni ile birlikte açıklanmaktadır. Küreselleşen dünyada değişmeye başlayan ekonomik düzen, emeklilik yatırım fonu örneğinde olduğu gibi farklı oluşumları beraberinde getirmiştir denilebilir.

2.1.3. Emeklilik yatırım fonu ve örgüt yapısı

Emeklilik yatırın fonları ve örgüt yapısı kapsamındaki unsurlar resmi gazetede yayımlanan hükümler ile sabittir. Buna göre emeklilik yatırım fonu ve örgüt yapısı gereğince öncelikle teknik donanım ve örgütlenmenin sağlanmış olması gerekmektedir. Fon hizmet biriminin varlığı ve denetiminin sağlanması, emeklilik yatırım fonu örgüt yapısındaki gerekliliklerden bir diğeridir. Örgüt yapısı kapsamında çalışanların sorumluluklarının açıkça ortaya koyulması, gerekli belgelerin hazırlanması gibi hususlar da yer almaktadır (Resmi Gazete, 2013, s. 337). Tüm bunlar emeklilik yatırım fonunda örgüt yapısının özeti olarak nitelendirilebilir.

2.2. Emeklilik Yatırım Fonu Çeşitleri

Emeklilik yatırım fonu çeşitlerinin içeriğinde gelir fonu, büyüme fonu, para piyasası fonu, kıymetli maden fonu, ihtisaslaşmış fonlar ve diğer fonlar şeklindeki sıralamaya göre ilerleme kaydedilecektir. Bunlar arasından gelir fonu ve büyüme fonunun

içeriğinin daha geniş olması sebebiyle bu iki emeklilik yatırım fonu çeşidi üzerinde daha fazla durulacaktır.

2.2.1. Gelir fonu

Emeklilik yatırım fonlarından gelir fonunun içeriğinde; hisse senedi fonunun yanı sıra karma ve esnek fonlar yer almaktadır. Bunun yanı sıra kira sertifikası fonları, özel sektör ve kamu borçlanma fonları, uluslararası hisse senedi ve borçlanma fonu, karma borçlanma fonları da emeklilik yatırım fonlarından gelir fonunun içeriğinde yer almaktadır (Kızılgeçit, 2014, s. 51).

Gelir amaçlı emeklilik yatırım fonlarının içeriği aşağıdaki tablodaki gibi açıklanmaktadır.

Tablo 4.*Emeklilik Yatırım Fonları Gelir Fonu*

Gelir Amaçlı Fonlar	
Hisse Senedi Fonu	Fon portföyünün en az %80'ini düzenli temettü ödemesi yapan ve fiyat oynaklığı nispeten daha az olan hisse senetlerine yatıran ve temettü geliri elde etmeyi hedefler.
Kamu Borçlanma Araçları Fonu	Fon portföyünün en az %80'ini ters repo dahil devlet iç borçlanma senetlerine yatıran ve faiz geliri elde etmeyi hedefler.
Özel Sektör Borçlanma Araçları Fonu	Fon portföyünün en az %80'ini özel sektör borçlanma araçlarına yatıran ve faiz geliri elde etmeyi hedefler.
Karma Borçlanma Araçları Fonu	Fon portföyünün en az %80'ini kamu ve/veya özel sektör borçlanma araçlarına yatıran ve faiz geliri elde etmeyi hedefler.
Karma Fon	Her birinin değeri fon portföyünün %20'sinden az olmayacak şekilde, fon portföyünün en az %80'ini hisse senetlerine ve borçlanma araçlarına yatıran ve temettü ve faiz geliri elde etmeyi hedefler.
Uluslararası Hisse Senedi Fonu	Fon portföyünün en az %80'ini, düzenli temettü ödemesi yapan ve fiyat oynaklığı nispeten daha az olan yabancı hisse senetlerine yatıran ve temettü geliri elde etmeyi hedefler.
Uluslararası Borçlanma Araçları Fonu	Fon portföyünün en az %80'ini, yabancı borçlanma araçlarına yatıran ve faiz geliri elde etmeyi hedefler.
Uluslararası Karma Fon	Her birinin değeri fon portföyünün %20'sinden az olmayacak şekilde, fon portföyünün en az %80'ini yabancı hisse senetlerine ve yabancı borçlanma araçlarına yatıran ve temettü ve faiz geliri elde etmeyi hedefler.
Esnek Fon	Fon portföyünün tamamını değişen piyasa koşullarına göre Yönetmelik'in 5 inci maddesinde belirtilen varlık türlerinin tamamına veya bir kısmına yatıran ve temettü ve faiz geliri elde etmeyi hedefleyen fondur. Bu tür fonların varlık dağılımı önceden belirlenmez.

Kaynak: Aysoy, 2011, s. 7.

Tablo 4'te görüldüğü üzere gelir fonlarının her birisinin içeriğinde farklı hedefler ve farklı süreçlerin varlığı söz konusu olabilir. Emeklilik yatırım fonlarından gelir fonunun diğer fon çeşitlerine göre daha geniş kapsamlı olmasında bu faktörün etkisini göz ardı etmemek gerekir.

2.2.2. Para piyasası fonu

Para piyasası fonunun içeriğinde ise kamu ve özel likit fonları bulunmaktadır. Bu nedenle para piyasası fonu kapsamında likidite ücreti uygulamaları ile ilgili değişikliklerin yer aldığı görülmektedir (Çun, 2013, s. 54). Likidite ücretlerinde yaşanan değişimler, para piyasası fonu çeşidine yön veren en temel unsur olarak değerlendirilmeye müsaittir.

2.2.3. Kıymetli maden fonu

"Kıymetli madenler fonlarında fon portföyünün en az %80'ini kıymetli madenler ve altına dayalı varlıklardan oluşturmak amacıyla fonlardır. Bu fonlar kıymetli madenler fonu ve altın fonu olarak iki türden oluşmaktadır" (Kılzgeçit, 2012, s. 54). Ulusal ve uluslararası borsalarda işlem gören kıymetli madenler ve altın, emeklilik yatırım fonu çeşitlerinden kıymetli maden fonunun içeriğini meydana getiren değişkenler olarak bilinmektedir.

2.2.4 Büyüme fonu

İsminden de anlaşılacağı üzere büyüme fonlarında varlıklara yatırım yapılmasında sağlanacak olan gelirlerin büyümeye olan katkıları odak noktasında yer almaktadır. Bunun neticesinde büyüme fonları emeklilik gelir fon çeşitleri arasında kapsam bakımından en geniş ikinci fon türü olarak bilinmektedir.Yapılacak olan değerlendirmede bu durumun bilincinde olunması, konunun anlaşılmasına katkıda bulunacak olması sebebiyle önemlidir.

Büyüme fonunun içeriğinde yer alan belli başlı unsurlar ise aşağıdaki tabloda olduğu gibi özetlenmektedir.

Tablo 5.*Büyüme Fonları*

Büyüme Amaçlı Fonlar	
Hisse Senedi Fonu	Fon portföyünün en az %80'ini borsada işlem gören şirketlerin hisse senetlerine yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur.
Küçük Şirketler Hisse Senedi Fonu	Fon portföyünün en az %80'ini küçük veya büyüme potansiyeli olan şirketlerin hisse senetlerine yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur.
Karma Fon	Her birinin değeri fon portföyünün %20'sinden az olmayacak şekilde, fon portföyünün en az %80'ini hisse senetleri ve borçlanma araçlarına yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur.
Uluslararası Hisse Senedi Fonu	Fon portföyünün en az %80'ini, yabancı hisse senetlerine yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur.
Uluslararası Karma Fon	Her birinin değeri fon portföyünün %20'sinden az olmayacak şekilde, fon portföyünün en az %80'ini yabancı hisse senetlerine ve yabancı borçlanma araçlarına yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur.
Esnek Fon	Fon portföyünün tamamını değişen piyasa koşullarına göre Yönetmelik'in 5 inci maddesinde belirtilen varlık türlerinin tamamına veya bir kısmına yatıran ve sermaye kazancı elde etmeyi hedefleyen fondur. Bu tür fonların varlık dağılımı önceden belirlenmez.

Kaynak: Aysoy, 2012, s. 8.

Tablo 5'teki verilerin gösterdiği üzere büyüme fonları ölçeği ve içeriği değişmekle birlikte hisse senedi, karma fon ve esnek fonlarını içermektedir. Gelir fonu ile birlikte büyüme fonunun emeklilik yatırım fonlarının içeriğinde önem düzeyi daha yüksek olan fon çeşitleri arasında yer aldığının yinelenmesinde fayda vardır.

Emeklilik yatırım fonlarının amaçlarına göre sınıflandırılmasının sonucunda gelir amaçlı fonların yanı sıra büyüme amaçlı fonların kendisini göstermesi söz konusu olacaktır (Sancak, 2002, s. 103). Bunun yanında büyüme amaçlı fonlarda yatırım yapılması tasarlanan varlıkların sermaye kazancı odak noktasında yer alacak şekilde planlama yapılmaktadır. Böylece emeklilik yatırım fonlarının hedeflenen büyüme rakamlarına maksimum düzeyde katkı sağlaması adına gerekli adımlar atılmış olacaktır. Tüm bunlar büyüme amaçlı fonların içeriğini önemli kılan faktörler arasında değerlendirilmeye müsaittir.

2.2.5. İhtisaslaşmış fonlar

Bir diğer emeklilik yatırım fonu çeşidi ise ihtisaslaşmış fonlardır. Bu fon çeşidinin içeriğinde yabancı ülke fonu, sektör fonu, endeks fon yer almaktadır (Aysoy, 2011, s. 10). İhtisaslaşmış fonlarda farklılığı oluşturan unsurlar bölgeler, ülkeler ya da sektörlere göre değişiklik gösteren yatırımlardır. Nitekim sıralanan bu üç değişken aynı zamanda ihtisaslaşmış fonların ayıt edici yönlerini oluşturan değişkenler olarak anılmaktadır.

2.2.6. Diğer fonlar

Emeklilik yatırım fonları çeşitlerinden diğer fonlar ile açıklanmak istenen dengeli fon ve esnek fondur. Dengeli fon hem sermaye kazancı hem de faiz gelirinin varlığını içerirken esnek fon ise değişen piyasa koşullarına göre değişiklik gösteren bir fon türü olarak bilinmektedir (Kızılgeçit, 2012, s. 54-55). Emeklilik yatırım fonları arasından diğer fonların varlığı, bu kısımda açıklanan başka fon çeşitlerine oranla daha düşük sıklıkta gözlenmektedir.

2.3. Emeklilik Yatırım Fonu Yönetimi ve Denetimi

Çalışmanın bu kısmındaki araştırmada emeklilik yatırım fonunun yönetimi ve denetimi konusunda sorumluluğu olan taraflar değerlendirmeye alınacaktır. Yapılacak olan incelemede açıklanması tasarlanan konu başlıkları sırasıyla; emeklilik yatırım fonu ve denetim, hazine müsteşarlığının denetimi, sermaye piyasası kurulunun denetimi, gözetim merkezinin denetimi, dış denetim ve iç denetim şeklindedir. Bu konuların her birisinin farklı başlıklar altında açıklanması ile birlikte emeklilik yatırım fonunun yönetimi ve denetimi ile ilgili kayda değer düzeyde bilgi sahibi olunacağı düşünülmektedir.

2.3.1. Emeklilik yatırım fonu ve denetim

Sadece emeklilik yatırım fonları için değil tüm yatırım fonlarının denetlenmesi ve bir denetim sistemi kurulması gerektiği konusunda ülkelerin fikir birliği bulunmaktadır

(Akyüz ve Karakoç, 2011, s. 89). Bu durum emeklilik yatırım fonlarının denetiminin finansal sistemin üyelerinin her birisi için geçerli olduğunu göstermektedir. Dolayısıyla emeklilik yatırım fonlarının denetlenmesi konusu son derece önemli bir konu niteliği taşımaktadır.

Emeklilik yatırım fonunda denetim faaliyetleri çok boyutlu bir şekilde yapılmaktadır. Bu da denetim mekanizmasının emeklilik yatırım fonunun içerisinde birçok farklı rol üstlendiği anlamına gelmektedir. Emeklilik yatırım fonu ve denetim arasındaki ilişkinin içeriğinde bu unsurlar yer almaktadır. Bu kısımdan sonra yapılacak olan değerlendirmelerde ise denetim yapan kurum özelinde ilerleme kaydedilmesi söz konusu olacaktır.

2.3.2. Hazine müsteşarlığının denetimi

Hazine Müsteşarlığı tarafından yapılan denetimlerin içeriğinde yer alan temel unsurlar aşağıdaki gibi sıralanmaktadır (Topalhan, 2010, s. 184):

i. Denetimlerde ilk olarak kuruluş döneminde belirtilen şartların yerine getirilmesi konusunda inceleme yapılır.
ii. Kurumun öz kaynaklarının yanı sıra sermayesinin seviyesi bir başka denetim konusudur.
iii. Altyapı ve teknik donanımın yeterlilik miktarı denetimlerdeki önemli konu başlıklarındandır.
iv. Bildirimlerin zamanlaması bu denetimlerde yer alır.
v. Katkı paylarının yatırıma yönlendirilme zamanı denetlenir.
vi. Kayıtların saklanması konusundaki önlemler bir başka denetim faaliyeti olarak görünmektedir.
vii. Ekonomik ve sektörel gelişmelerle şirket kayıtlarının uyum düzeyi denetlenir.
viii. Öngörülere ne seviyede yaklaşıldığı ele alınır.
ix. Mevzuatlara uygunluk konusunun hangi seviyede olduğu denetimleri yapılır.

Görüldüğü üzere hazine müsteşarlığı tarafından yapılan denetimler, oldukça fazla konu başlığı içermektedir. Tüm bu veriler eşliğinde Hazine Müsteşarlığı tarafından yapılan denetimlerin senede bir kez yapılmasının esas olduğu göz ardı edilmemelidir.

2.3.3. Sermaye piyasası kurulunun denetimi

Emeklilik yatırım fonları, Sermaye Piyasası Kurulunun uygun gördüğü bir kuruluşta muhafaza edilmektedir (Aysoy, 2011, s. 15). Bu nedenle de emeklilik yatırım fonlarının denetlenmesi konusunda Sermaye Piyasası Kurulunun gerçekleştireceği denetimlere yer verilmesi şarttır. Sistemin önemli parçalarından birisi olması sebebiyle Sermaye Piyasası Kurulunun denetimlerinin kayda değer rollere sahip olduğu yorumunun yapılması yanlış olmayacaktır.

Sermaye piyasasının yapmış olduğu emeklilik yatırım fonu denetimlerinin içeriğinde yer alan temel hususlar aşağıda maddeler halinde sıralandığı gibidir (Topalhan, 2011, s. 184):

i. Örgütsel yapı,
ii. İç denetimle ilgili süreçler,
iii. Bağımsız denetimle ilgili konular,
iv. Muhasebe süreçleri,
v. Belge ve kayıt düzeni,
vi. Bilgilendirme ile ilgili konular,
vii. Yatırım fonu payları kapsamında yer alan hususlar,
viii. Fon türleri,
ix. Portföy kısıtlamaları,
x. Varlıkların değerlendirilmesi-saklanması,
xi. Fonların birleştirilmesi,
xii. Fonların devredilmesi şeklindedir.

Sermaye Piyasası Kurulunun emeklilik yatırım fonlarının denetlenmesi konusunda üstlenmiş olduğu rollerin çok sayıda olduğu anlamına gelen yukarıdaki maddeler, aynı zamanda denetimle ilgili süreçlerin önemini göstermektedir. Sermaye Piyasası Kurulu, emeklilik yatırım fonları ile ilgili çok sayıda düzenleme yaptığı için kurumun denetim faaliyetlerinin bu denli önemli olması olağandır.

2.3.4. Gözetim merkezinin denetimi

Bu kısımda Hazine Müsteşarlığı ve Sermaye Piyasası Kurulu için yapıldığı şekilde bir değerlendirme emeklilik gözetim merkezi için de yapılarak ilerleme kaydedilecektir. Buna göre emeklilik yatırım fonlarının denetlenmesi konusunda gözetim merkezinin faaliyet alanları aşağıdaki konulardan meydana gelmektedir (Kızılgeçit

, 2014, s. 44-45):

i. Katılımcıların haklarını korumak ve bunun için gerekli bilgi ve belgeleri bulmak,
ii. Şirketin planlarına ilişkin verileri saklamak ve bunların teknik kontrollerini gerçekleştirmek,
iii. Emeklilik şirketinin teknik altyapısının faaliyetlere uygunluk düzeyini belirlemek,
iv. İşletmelerin yürütmekte oldukları faaliyetlerin mevzuata uygunluk düzeyini belirlemek,
v. Bireysel emeklilik sisteminin ilerleyişinde tarafsızlığı sağlamak,
vi. Emeklilik sözleşmesi ile ilgili şikayetleri değerlendirmeye almak ve bunlarla ilgili bilgi sağlamak,
vii. Emeklilik sistemine ilişkin yeni modeller geliştirmek,
viii. Tanıtma faaliyetleri düzenlemek,
ix. Ulusal ve uluslararası düzeyde benzer kuruluşlarla işbirliği yapmak şeklindedir.

Görüldüğü üzere gözetim merkezinin denetim faaliyetleri, sürecin tamamıyla yakından ilgilidir. Bunun yanı sıra emeklilik gözetim merkezinin faaliyetlerinin emeklilik yatırım fonları ile ilgili süreçlerin sağlıklı bir şekilde devam etmesi adına Hazine Müsteşarlığı tarafından görevlendirildiği, bu konuda yer verilmesi gereken ayrıntılardan bir tanesidir.

2.3.5. Dış denetim

Emeklilik yatırım fonu mekanizmasının etkin bir şekilde işlemesi için gerekenlerden bir tanesi de dış denetimdir (Sezgin ve Yıldırım, 2015, s. 131). Dış denetimin yapılması ile birlikte emeklilik yatırım fonu mekanizmasının içerdiği varlıkların durumuna dair fikir sahibi olunacaktır. Dış denetimde ayırt edici noktalardan bir tanesi de denetimi yapan kişilerin kurum dışından kişiler olmasıdır. Bu nedenle elde edilecek olan verilerin tarafsız ve geçerli veriler olması beklenmektedir. Dış denetim için bu husus ayırt edici bir nitelik olarak görünmektedir.

Denetim mekanizması, sadece bireysel emeklilik yatırım fonları için değil birçok süreç için büyük önem ifade eden bir yapıdadır. Bu denetimlerle birlikte belirlenen hedeflerin neresinde olunduğuna dair fikir sahibi olunacaktır. Dolayısıyla dış denetimlerin varlığı, süreçten ne gibi çıkarımlar elde edileceği konusunda önemli bir gösterge niteliği taşımaktadır. Dış denetimle ilgili değerlendirmelerde bu bakış açısına sahip olmak önemlidir.

2.3.6. İç denetim

Emeklilik yatırım fonları, etkin gözetim ve denetimin bulunması gereken bir yapıdadır (Topalhan, 2010, s. 173). Bu durumun sonucu olarak da iç denetim emeklilik yatırım fonlarının içeriğinde yer alması kaçınılmazdır denilebilir. Yapılacak olan iç denetim faaliyetleri ile birlikte içsel faktörlerin süreç içerisinde yerini belirlemek mümkün olacaktır.

Bireysel emeklilik sisteminin kontrol altına alınmasında, iç denetim unsurlarının sahip olduğu rolü göz ardı etmek mümkün değildir. Bu nedenle bireysel emeklilik yatırım

fonlarının değerlendirilmesinde iç denetimin belirleyici roller üstlendiği yorumu yapılabilir. Dış denetim ile kıyaslandığında daha dar bir kapsam söz konusu olsa da iç denetimin de dış denetim kadar önemli olduğu bilinmektedir. Ayrıca iç denetimlerin etkinliği sağlanmadan dış denetim etkinliğinden bahsedilmesinin mümkün olmaması, iç denetimle ilgili süreçlerin daha önemli bir hal alması sonucunu beraberinde getirmektedir. Emeklilik yatırım fonlarının içeriğinde iç denetim, sağlıklı bir şekilde analiz edilmesi gereken bir konu olarak görünmektedir.

2.4. Ekonomik İşlevlerine Göre Emeklilik Yatırım Fonu

Emeklilik yatırım fonları ile ilgili yapılacak olan araştırma içeriğinde yer alan konulardan bir tanesi de ekonomik işlevler özelindeki değerlendirmedir. Ekonomik işlevlerine göre emeklilik yatırım fonları incelenirken ele alınacak olan konu başlıkları; tasarrufların artırılması, finansal piyasaların gelişimi, özelleştirme sürecinin etkinleştirilmesi, emek piyasasının yeniden düzenlenmesi şeklinde sıralanmaktadır. Belirtilen konu başlıklarının açıklanması ile birlikte emeklilik yatırım fonlarının ekonomik açıdan üstlendikleri rol hakkında bilgi sahibi olunacağı düşünülmektedir. Bu nedenle bu kısımda ulaşılacak olan verilerin büyük önem ifade etmesine yönelik beklentiler mevcuttur.

2.4.1. Tasarrufların artırılması

Tasarrufların artırılması, düzenli prim ödemeleri aracılığıyla emeklilik yatırım fonlarının birikmesinde ve ekonominin içerisinde yer almasına katkıda bulunmaktadır (Korukoğlu, Ballı ve Korukoğlu, 2008, s. 213). Bu nedenle ekonomik işlevine göre emeklilik yatırım fonlarında tasarrufların artırılması konusu oldukça önemli bir yere sahiptir. Gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde tasarrufların artırılması, öncelikli konulardan bir tanesi olarak görünmektedir.

Emeklilik yatırım fonları içerisinde tasarrufların artırılması, gelişmekte olan ülkeler için ekonomiye katkısı bakımından büyük önem taşır. Gelişmekte olan ülkeler emeklilik sistemi konusunda reformlar gerçekleştirerek tasarrufları artırmayı öncelikli

hedefler arasına koymuştur. Bu kapsamdaki girişimlere ilişkin veriler aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 6.*Gelişmekte Olan Ülkelerde Tasarruf Oranları*

	Reform Tarih	**Reform Öncesi Ort. Tasarruf Oranı**	**Reform Sonrası Ort. Tasarruf Oranı**	**Açıklama**
Arjantin	1994	23.2	22.1	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak zorunlu özel emeklilik sistemi getirilmiştir.
Bolivya	1997	14.1	15.9	Kamu PAYGO emeklilik sistemi kaldırılarak zorunlu özel emeklilik sistemine geçilmiştir
Brezilya	1977	20.1	20.3	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak zorunlu özel emeklilik sistemi getirilmiştir..
Bulgaristan	2002	23.6	15.1	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak zorunlu özel emeklilik sistemi getirilmiştir..
Şili	1980	17.1	24.8	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak zorunlu özel emeklilik sistemi getirilmiştir
Kolombiya	1994	19.7	17.2	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak zorunlu özel emeklilik sistemi getirilmiştir
Kosta Rika	1995	15.2	17.9	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak zorunlu 1994'te gönüllü özel emeklilik ve 2000'de zorunlu özel emeklilik sistemi getirilmiştir.
Hırvatistan	2002	13.0	21.1	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak zorunlu özel emeklilik sistemi getirilmiştir

Çek Cumh.	1994	28.4	27.6	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak gönüllü özel emeklilik sistemi getirilmiştir.
Estonya	1998	23.1	25.4	1998 yılında uygulamaya konan kamu PAYGO ve gönüllü özel emeklilik sistemlerine ek olarak 2002'de zorunlu özel emeklilik sistemi getirilmiştir.
Macaristan	1994	28.0	23.0	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak zorunlu 1994'te gönüllü özel emeklilik ve 1998'de zorunlu özel emeklilik sistemi getirilmiştir
G.Kore	1994	22.4	33.3	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak gönüllü özel emeklilik sistemi getirilmiştir
Malezya	1991	26.6	41.7	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak zorunlu özel emeklilik sisteminde reform yapılmıştır.
Meksika	1997	21.1	22.5	Kamu PAYGO emeklilik sistemi kaldırılarak zorunlu ve gönüllü özel emeklilik sistemine geçilmiştir.
Peru	1993	24.7	21.2	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek zorunlu özel emeklilik getirilmiştir.
Polonya	1998	25.0	18.7	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak zorunlu ve gönüllü özel emeklilik sistemi getirilmiştir.
Rusya	1992	33.9	32.1	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak zorunlu özel emeklilik sistemi getirilmiştir
Slovakya	2005	25.1	23.6	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak zorunlu özel emeklilik sistemi getirilmiştir

Tayland	1998	25.2	32.2	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak zorunlu ve gönüllü özel emeklilik sistemi getirilmiştir
Türkiye	2003	21.1	15.4	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak gönüllü özel emeklilik sistemi getirilmiştir
Uruguay	1996	17.5	16.4	Kamu PAYGO emeklilik sistemine ek olarak zorunlu özel emeklilik sistemi getirilmiştir
Ortalama		22.3	23.2	

Kaynak: Özel ve Yalçın, 2013, s. 9.

Tablo 6'da görüldüğü üzere gelişmekte olan ülkelerde emeklilik reformları geliştirilerek tasarrufların artırılması hedeflenmiştir. Verilerin incelenmesi ile birlikte bazı ülkelerdeki tasarruf oranlarının arttığı bazılarının ise azaldığı görülmüştür. Genel ortalama değerlendirmeye alındığında ise reformlar sonrası yüzde 1 dolayında bir tasarruf artışı olduğu anlaşılmaktadır. Belirtilen reformların 1990'lı yıllar itibariyle geliştirilmeye başlandığı dikkat çeken ayrıntılardan bir diğeri olarak görünmektedir. Türkiye'de reformların başlangıç tarihi ise neredeyse tüm ülkelerden daha geç gerçekleşmiştir. 2003 yılı, bu reformların başlangıç tarihi olarak tablo 6 üzerinde yer almaktadır.

2.4.2. Finansal piyasaların gelişimi

Finansal piyasaların gelişimi, finansal serbestleşme hareketleri ile doğrudan ilişkili bir yapıdadır. Tarihi süreç açısından değerlendirme yapılacak olduğunda finansal piyasaların gelişimi, 1970 ve 1980'li yıllar itibariyle gerçekleşmiştir (Oktayer ve Oktayer, 2007, s. 57). Bunun emeklilik yatırım fonlarında kendisini göstermesi ise biraz daha sonra olmuştur denilebilir. Öyle ki 1990'lı yıllar itibariyle bu gelişimin etkileri görülmeye başlanacaktır. Ekonomik işlevlerine göre emeklilik yatırım fonları kapsamında finansal piyasaların gelişiminde ilk olarak bu sürecin bilinmesi gerekmektedir.

Emeklilik yatırım fonu kapsamında finansal piyasaların gelişiminin üstlendiği roller aşağıda sıralandığı gibidir (Gökdeniz, Erdoğan ve Kalyüncü, 2003, s. 3):

i. Bilgi maliyetlerini azaltmak,
ii. İşlem maliyetlerinin düzeyini düşürmek,
iii. Tasarrufları yönlendirmek,
iv. Kaynakların tahsisini sağlamak,
v. Şirket kontrolünü gerçekleştirmek,
vi. Risk yönetimini kolaylaştırmak,
vii. Sermaye oluşumunu sağlamak,
viii. Teknolojik yenilikleri takip etmek,
ix. Ekonomik açıdan büyümenin gerçekleşmesini etki bir şekilde yerine getirmek şeklindedir.

Yukarıda sıralanan maddelerde anlaşılacağı üzere finansal piyasaların gelişimi, emeklilik yatırım fonları içeriğinde oldukça önemli bir yere sahiptir. Süreç içerisinde üstlendiği rollere ilişkin verilen bilgiler de bunu doğrular nitelikte görünmektedir. Tüm bu faktörler eşliğinde finansal piyasaların gelişiminin çok farklı süreçlerde yer alması da göz önünde bulundurularak çok geniş bir etki ölçeğine sahip olduğu çıkarımını yapmak mümkündür.

2.4.3. Özelleştirme sürecinin etkinleştirilmesi

Dünyada 1980'li yıllara kadar kamulaştırma girişimlerinin ön planda olduğu bilinmekle beraber bu dönemin sonrasında özelleştirme girişimlerinin daha fazla olmaya başladığı görülmektedir. Özelleştirme ile birlikte karlılığı artırmak, verimliliği yükseltmek, serbest piyasa ekonomisini tüm birimlerde etkin hale getirmek ve kaynakları etkin bir biçimde kullanmak gibi hedefler yer alır (Ertilav ve Aktel, 2015, s. 96). Bunlar aynı zamanda emeklilik yatırım fonları ile ilişkili süreçler olarak değerlendirilebilir olması sebebiyle bu kısımda yer almaktadır.

Özelleştirme sürecinin etkinleştirilmesi ile birlikte özelleştirme fonları oluşturulmuştur. Özelleştirme fonları ile birlikte emeklilik ikramiyeleri de dahil olmak üzere personel harcamaları karşılanmaktadır. Böyle bir işlevin varlığı özelleştirme fonları ile karşılanan harcamaları çalışmanın bu kısmı ile ilişkili hale getiren temel husustur. Bu kapsamda 1995 yılında 2010 yılına kadarki dönemi içeren veriler aşağıdaki gibidir.

Tablo 7.*Özelleştirme Fonlarından Karşılanan Harcamalar*

YIL	Personel Ödemeleri (Bin ABD doları)	%30 Fazla Emekli İkramiyesi		İş Kaybı Tazminatı		TOPLAM ÖDEME (Bin ABD doları) Kişi Sayısı
		Kişi Sayısı	Ödeme (Bin ABD doları)	Kişi Sayısı	Ödeme (ABD doları)	
1995	6,227		0	1,024	869	**7,096**
1996	546		0	4,635	8,974	**9,520**
1997	1,190	477	722	1,322	74	**1,986**
1998	7,091	1,097	2,222	3,277	2,641	**11,954**
1999	1,551	575	1,079	183	818	**3,448**
2000	10,235	351	752	1,695	7,636	**18,624**
2001	4,707	1,129	1,562	1,387	6,255	**12,523**
2002	10,564	578	993	234	1,108	**12,665**
2003	3,127	474	1,434	2,146	7,783	**12,344**
2004	7,877	3,111	11,613	5,653	25,585	**45,075**
2005	42,853	418	1,659	4,830	30,577	**75,089**
2006	33,595	210	919	8,305	12,392	**46,906**
2007	31	597	4,187	4,545	17,394	**21,612**
2008	18,517	903	5,830	3,798	2,327	**26,675**
2009	3,383	147	780	663	4,252	**8,414**
2010 (*)	2,446	53	331	8,173	14,348	**17,126**
TOPLAM	**153,940**	**10,120**	**34,084**	**51,870**	**143,034**	**331,058**

Kaynak: Türk, 2014, s. 130.

Tablo 7'de görüldüğü üzere emeklilik ikramiyesi ödemesi yapılan kişi sayısı ve ödeme miktarlarında önemli değişiklikler meydana gelmektedir. Bu sebeple yukarıda yer alan verilerin yıllara göre değişimle ilgili sağlıklı fikir verdiğini söylemek güçtür. Ancak özelleştirme fonları ile özelleştirmenin etkin hale gelmesinin emeklilik yatırım fonlarının ekonomik işlevleri içerisinde yer aldığı, tablo 7'deki veriler aracılığıyla kolaylıkla anlaşılmaktadır.

Özelleştirmenin amaçları; ekonomik, toplumsal, sosyal, siyasi, ideolojik gibi farklı alanlardaki amaçları içermektedir (Ertilav ve Aktel, 2015, s. 96). Ancak bu kısımda yapılan incelemede ekonomik amaçlar özelinde ilerleme kaydedilmiştir. Bu sebeple özelleştirmenin emeklilik yatırım fonları ile dolaylı da olsa ilişkili olduğu konulara yer verilmeye çalışılmıştır.

2.4.4. Emek piyasasının yeniden düzenlenmesi

Ekonomiyle ilgisi olan konular arasında en önemli olanlarından birisi olan emek piyasası, hem bireysel olarak insanları ayrı ayrı ilgilendirir, hem de ekonomik sistemin tamamını ilgilendiren bir yapıya sahiptir (Özçalık ve Durmuş, 2014, s. 41). Böyle bir yapıya sahip olmasının sonucunda emek piyasasının yeniden düzenlenmesi, ekonomik işlevlerine göre emeklilik fonları konusunda kendisine yer edinmektedir denilebilir.

Emek piyasasının düzenlenmesi, emeklilik yatırım fonlarının ekonomik fonksiyonları ile doğrudan ilişkili bir konudur. Yirminci yüzyılın ikinci yarısı itibariyle dünyada yaşanan gelişmelerin sonucunda emek piyasasının yeniden düzenlenmesi söz konusu olmuştur. Tüm bunlar, ekonomik işlevlerine göre emeklilik yatırım fonlarının içeriğinde emek piyasasının yeniden düzenlenmesinin yer alması sonucunu doğurmaktadır.

2.5. Dünya'da ve Türkiye'de Emeklilik Yatırım Fonları

Emeklilik yatırım fonları ile ilgili kavramsal açıklamaların yapılması ile birlikte emeklilik yatırım fonlarına ilişkin yeterli ölçüde bilgi sahibi olunduğu düşünülmektedir. Konunun daha sağlıklı bir şekilde anlaşılması adına dünyada ve Türkiye'de emeklilik yatırım fonlarının ne durumda olduğuna dair bilgi verilmesi gerekli görülmüştür. Çalışmanın bu kısmında yapılacak olan incelemede ilk olarak dünyada emeklilik yatırım fonlarının içeriğine dair bilgi verilmesi planlanmıştır. Dünyadaki genel durumla ilgili bu kısımdaki veriler aracılığıyla değerlendirme yapılması mümkün olacaktır. Ardından Türkiye'de emeklilik yatırın fonları ile ilgili bilgilendirme yapılması tasarlanmıştır.

Türkiye'deki verilerin ortaya konulması ile birlikte dünyada ve Türkiye'de emeklilik yatırım fonlarının durumuyla ilgili kıyaslama yapılması hedeflenmektedir.

2.5.1. Dünya'da emeklilik yatırım fonları

Çalışmanın daha önceki bölümlerinde dünyada emeklilik yatırım fonlarının gelişiminin 1900'lü yılların son çeyreğinde gerçekleştiğine değinilmişti. Bu kısımda yapılacak olan incelemede sayısal verilere ağırlık verilmesi suretiyle dünyada emeklilik yatırım fonlarının içeriği açıklanacaktır. Dünyada emeklilik yatırım fonları içeriğinde değinilmesi gereken hususların başında sistemin uygulanmasının farklılıklar gösterdiğidir (Oktayer ve Oktayer, 2007, s. 60).

Dünyada emeklilik yatırım fonları kapsamında OECD ülkelerinin baz alınmasında fayda vardır. Buna göre OECD ülkelerinin emeklilik yatırım fonlarındaki portföy dağılımı aşağıdaki gibidir.

Tablo 8.*OECD Ülkelerinde Emeklilik Yatırım Fonları Portföy Dağılımı (2009 Yılı)*

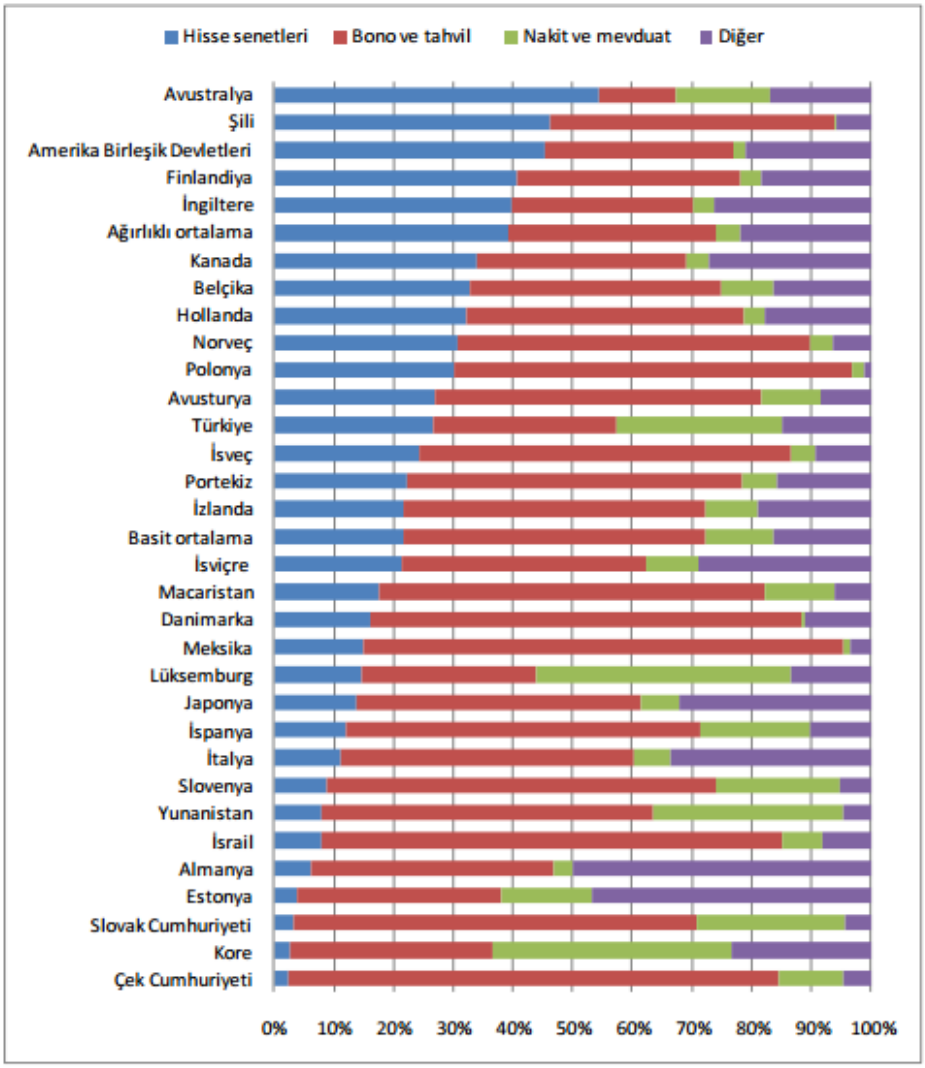

Kaynak: Aysoy, 2011, s. 27.

Tablo 8'de görüldüğü üzere hisse senetleri, bono, tahvil, nakit ve mevduatlar ile diğer araçlar emeklilik yatırım fonlarının portföy dağılımını oluşturmaktadır. Tablodaki iki çizgi arasındaki değer yüzde 10'luk bir değeri ifade etmektedir. OECD ülkeleri için her bir emeklilik fonu yatırım aracının farklı düzeyde bir karşılığa sahip olduğu yukarıdaki tablonun özetidir. Bu tablo ile birlikte esas amaçlanan, dünyada emeklilik yatırım fonu olarak hangi araçlardan faydalanıldığının belirlenmesini sağlamaktır.

Emeklilik yatırım fonları ile birlikte uzun vadeli kaynak ihtiyacının karşılanması mümkün olmaktadır. Bunun yanında istihdamın artırılması da emeklilik yatırım fonları

ile ilişkilidir. Ekonomik kalkınma üzerindeki katkılar emeklilik yatırım fonlarının bir diğer niteliğidir (Ayaydın, 2013, s. 59). Tüm bunlar dünyadaki ülkelerin emeklilik yatırım fonlarına yönelik yaklaşımlarını doğrudan etkileyen hususlar arasında yer almaktadır. Ekonomiye sağlanan katkının artması ile birlikte dünyada emeklilik yatırım fonlarının gündeme gelme sıklığı da artmıştır. Ayrıca sermaye piyasalarının derinleşmesi ile emeklilik yatırım fonları arasındaki ilişki, bu kısımdaki araştırma konusuyla doğrudan ilişkilidir. Değinilen hususlar, dünyadaki emeklilik yatırım fonunun içinde bulunduğu durumu açıklamada doğrudan rol üstlenmesi sebebiyle büyük önem ifade etmektedir.

Dünyada emeklilik yatırım fonlarının açıklanmasında OECD ülkelerinin bireysel emeklilik yatırın fonlarının GSYİH içerisindeki yoğunluğunu belirlemekte fayda vardır. Bu kapsamda yer alan veriler, aşağıdaki tablo üzerinde gösterildiği gibidir.

Tablo 9.*OECD Ülkelerinde GSYİH İçerisinde Emeklilik Yatırım Fonları*

Ülke	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012
Avustralya	73,5	68,7	67,2	70,1	78,4	87,9	106,5	93,4	82,8	89,8	92,9	91,7
Avusturya	3,0	3,8	4,2	4,4	4,8	4,9	4,8	4,4	5,1	5,3	4,9	5,3
Belçika	5,5	4,9	3,9	4,0	4,4	4,2	4,4	3,3	4,0	3,7	4,2	4,6
Kanada	52,5	48,3	51,6	53,9	58,2	63,2	62,4	51,4	60,2	64,5	63,6	67,3
Şili	..	53,4	56,0	56,0	55,6	57,5	61,0	49,8	61,8	63,0	58,5	60,0
Çek Cumhuriyeti	2,2	2,6	3,0	3,4	4,0	4,4	4,6	5,0	5,7	6,1	6,5	7,1
Danimarka	27,2	26,0	28,5	30,8	33,8	32,6	32,4	47,0	43,1	49,3	49,6	50,1
Estonya	0,0	0,2	0,8	1,8	2,7	3,6	4,4	4,5	6,9	7,5	7,1	8,7
Finlandiya	49,7	49,3	54,0	61,9	68,6	71,9	70,6	60,7	77,2	82,8	76,1	79,3
Almanya	3,5	3,5	3,7	3,8	4,1	4,2	4,6	4,8	5,3	5,4	5,7	6,3
Macaristan	3,9	4,5	5,3	6,9	8,5	9,8	11,1	9,7	13,3	14,9	3,8	3,3
İzlanda	**84,0**	**83,9**	**98,3**	**106,4**	**119,6**	**129,6**	**131,0**	**112,9**	**119,2**	**124,2**	**128,8**	**141,0**
İrlanda	43,5	34,2	39,4	41,5	47,8	49,4	45,9	35,5	44,8	48,2	45,5	49,2
İsrail	23,4	25,1	25,8	26,1	31,4	31,1	32,7	42,4	46,5	48,9	49,3	52,0
İtalya	2,2	2,3	2,4	2,5	2,8	3,0	3,2	3,4	4,1	4,6	4,9	5,6
Japonya	18,2	25,0	27,5	24,9	27,1	26,1	25,6	23,1	26,7	25,3	25,2	26,3
Meksika	3,9	4,7	5,3	5,6	9,0	10,2	10,0	10,1	11,8	12,8	12,9	12,3
Hollanda	**102,6**	**85,5**	**101,2**	**108,1**	**120,7**	**124,4**	**135,1**	**112,7**	**118,6**	**129,5**	**136,2**	**160,2**
Yeni Zelanda	15,2	13,2	11,5	11,5	11,4	12,4	11,4	10,4	11,9	14,2	15,7	16,7
Norveç	5,5	5,5	6,5	6,5	6,7	6,7	7,0	6,0	7,4	7,6	7,3	7,6
Polonya	2,4	3,8	5,3	6,8	8,7	11,1	12,0	10,9	13,5	15,7	15,0	17,2
Portekiz	11,0	11,1	11,3	10,2	12,3	13,2	13,2	11,8	13,0	11,4	7,7	8,8
İspanya	5,8	5,7	6,2	6,6	7,2	7,5	8,2	7,2	8,1	8,0	8,0	8,4
İsveç	8,0	7,4	7,4	7,3	9,0	9,1	8,5	7,3	8,2	9,5	9,2	10,5
İsviçre	**99,5**	**93,2**	**99,9**	**104,0**	**113,3**	**114,8**	**112,0**	**94,8**	**108,0**	**108,5**	**106,9**	**113,6**
Türkiye	..	..	..	0,4	0,7	0,7	1,2	1,5	2,3	2,4	4,1	3,8
İngiltere	70,8	58,1	63,3	66,7	76,8	81,6	77,4	64,4	80,2	87,9	95,3	95,7
ABD	70,4	62,2	71,4	73,0	74,1	76,4	76,8	58,7	69,2	73,8	72,3	74,5

Kaynak:Özmerdivanlı, 2014, s. 1429.

Tablo 9'da görüldüğü üzere İsviçre, Hollanda ve İzlanda emeklilik yatırım fonlarının GSYİH içerisinde en yüksek orana sahip olduğu ülkelere olarak görünmektedir. Türkiye'nin bu ülkelerin çok çok altında olduğu görülmekle birlikte Türkiye ile ilgili veriler bir sonraki kısımda inceleneceği için sadece veri olarak değinilmesi yeterli görülmüştür.

Dünyada emeklilik yatırım fonlarının durumu incelenirken sosyal güvenlikle ilgili faktörlerden bağımsız bir şekilde değerlendirme yapılması mümkün değildir. Çünkü emeklilik yatırım fonlarının ortaya çıkmasında sosyal güvenlikle ilgili sorunların çözümüne yönelik girişimler oldukça önemli roller üstlenmişlerdir (Özkan ve Demirkale,

2015, s. 514). Yine aynı şekilde tablo 9'de yer alan verileri de bu husus özelinde değerlendirmeye almak gerekmektedir. Ülkelerin emeklilik fonlarına ilişkin yatırımlarına sadece ekonomik faktörler etrafında değerlendirmenin doğru olmayacağı, bu veriler aracılığıyla anlaşılmaktadır.

Emeklilik yatırım fonlarının dünyadaki durumu hakkında son olarak ülkelerin bu fonlara ne düzeyde yatırım yaptığıdır. Böylece hangi ülkenin emeklilik yatırım fonları ile ilgili faaliyetlere ne denli harcama yaptığı açıklanmış olacaktır. Bu kısımdaki verilerde göz önüne alınarak dünya ülkelerinin yaptığı harcamalar, 2007 ve 2010 yılları arasındaki dönem gözetilerek yapılacaktır. Bu kapsamdaki veriler aşağıdaki gibidir.

Tablo 10.*Ülkelerin Emeklilik Fonu Yatırım Miktarları*

	2007	2008	2009	2010
Avustralya	964.365	916.789	811.719	1.089.723
Avusturya	18.014	18.343	19.532	19.751
Belçika	20.262	16.677	19.165	17.627
Kanada	888.645	772.383	806.350	1.017.672
Şili	105.602	89.482	106.596	136.254
Çek Cumhuriyeti	8.241	11.225	11.332	12.182
Danimarka	100.864	161.649	133.980	154.380
Estonya	970	1.076	1.323	1.419
Finlandiya	173.973	164.826	184.821	196.101
Fransa	1.921	2.718	4.167	4.570
Almanya	154.470	172.351	175.501	171.352
Yunanistan	34	49	63	70
Macaristan	15.068	14.886	16.886	19.082
İzlanda	26.749	18.987	14.351	15.606
İrlanda	118.633	92.867	100.278	100.000
İsrail	54.394	85.400	90.656	106.376
İtalya	68.686	78.498	86.818	93.788
Japonya	1.122.878	1.120.049	1.351.190	1.388.329
Kore	29.786	27.790	29.632	40.146
Lüksemburg	512	569	1.172	..
Meksika	103.031	110.216	104.254	130.362
Hollanda	1.058.153	979.925	997.922	1.056.769
Yeni Zelanda	14.535	13.601	13.755	19.572
Norveç	27.385	27.186	27.852	32.123
Polonya	51.115	57.927	58.143	73.980
Portekiz	30.625	29.653	30.441	26.125
Slovak Cumhuriyeti	3.132	4.640	5.508	6.466
Slovenya	860	1.041	1.266	1.437
İspanya	118.465	114.230	118.159	111.122
İsveç	39.452	35.307	33.435	..
İsviçre	504.601	496.957	551.450	..
Türkiye	7.920	10.934	14.017	17.242
Birleşik Krallık	2.186.472	1.698.841	1.753.016	1.943.110
Amerika Birleşik Devletleri	10.939.952	8.223.882	9.591.549	10.587.679

Kaynak: Dalkılıç, 2013, s. 40.

Tablo 10'daki veriler, milyon dolar cinsinden ifade edilmektedir. dünya üzerindeki ülkelerin özel emeklilik fonlarının yatırım miktarına ilişkin fikir sahibi olunabilmesi için yukarıdaki tabloda yer alan verilerin büyük öneme sahip olduğunu söylemek mümkündür.

2.5.2. Türkiye'de emeklilik yatırım fonları

Emeklilik yatırım fonları, Türkiye gibi gelişmekte olan ülkeler için kaynak oluşturma işleviyle daha çok ön plana çıkmaktadır (Ayaydın, 2013, s. 60). Bu nedenle ekonomik açıdan gelişmenin sağlanmasında Türkiye'deki emeklilik yatırım fonlarının önemli görevler üstlenmesini beklemek yanlış olmayacaktır. Nitekim son yıllarda Türkiye'de bu yönde emeklilik yatırım fonlarını geliştirmeye atılan adımlar, bu ifadeleri doğrular nitelikte görünmektedir.

Türkiye'de emeklilik sisteminin gelişimine yönelik çalışmalar 1999 yılından itibaren başlamıştır (Oktayer ve Oktayer, 2007, s. 62). 1999 yılından başlayan gelişmelerle birlikte 2003 yılına kadar olan süreçte sisteme olan ilginin artması söz konusu olmuştur. Türkiye'de bireysel emeklilik sistemiyle ilgili kanun hazırlanmıştır. Bu kanunla birlikte emeklilik yatırım fonları ile ilgili reform girişimlerinin hız kazandığını söylemek mümkündür.

Emeklilik yatırım fonları, ülkelerin tasarruf hacminin artmasında etkin bir şekilde rol oynamaktadır (Özkan ve Demirkale, 2015, s. 514). Türkiye'de emeklilik yatırım fonları için de bu durum geçerliliğini korumaktadır. Özellikle ekonomiye uzun vadeli kaynak oluşturmak adına emeklilik yatırım fonları Türkiye'de önemli görevler üstlenmektedir.

2003 yılından 2010 yılına kadar olan dönemde Türkiye'de emeklilik yatırım fonları değerleri aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 11.*Türkiye'de Emeklilik Yatırım Fonları (2003-2010)*

Tarih	Toplam Katılımcı Sayısı	Katılımcıların Fon Tutarı (TL)	Toplam Katkı Payı Tutarı (TL)	Toplam Sözleşme ve Sertifika Sayısı	Yatırıma Yönelen Toplam Tutar (TL)
31.12.2003	15.245	-	5.866.764	16.812	5.692.556
31.12.2004	314.257	-	288.325.706	334.557	276.287.104
31.12.2005	672.696	-	1.117.233.826	714.146	1.078.630.423
31.12.2006	1.073.650	2.814.938.925	2.592.508.977	1.141.428	2.512.373.823
31.12.2007	1.457.704	4.566.383.316	3.917.061.211	1.576.273	3.786.517.089
31.12.2008	1.745.354	6.372.756.623	5.467.695.761	1.933.266	5.284.206.740
31.12.2009	1.987.940	9.097.436.467	7.102.007.561	2.203.886	6.869.992.691
31.12.2010	2.281.478	12.011.986.651	9.515.230.234	2.534.840	9.221.131.447

Kaynak: Aysoy, 2011, s. 31.

Tablo 11'de görüldüğü üzere Türkiye'de emeklilik yatırım fonları miktarı yıllar içerisinde düzenli bir şekilde artış göstermektedir. Katılımcı sayısının da düzenli bir şekilde arttığını gösteren yukarıdaki tablodaki veriler, Türkiye'de emeklilik yatırım fonuna olan ilginin arttığı anlamına gelmektedir.

Türkiye'de emeklilik yatırım fonları ile ilgili incelemede değinilecek olan konular arasında en yüksek ve en düşük getiriye sahip fonlar yer almaktadır. Böylece Türkiye'de emeklilik yatırım fonları konusu tamamlanmış olacaktır. İlk olarak getirisi yüksek veriler açıklanacaktır. Bu kapsamdaki veriler aşağıdaki gibidir.

Tablo 12.*Türkiye'de En Yüksek Getiriye Sahip Emeklilik Fonları*

Fon Adı	Ortalama Getiri
Groupama Emek. Büyüme Amaç. Hisse Senedi	0,001316
Yapı Kredi Emek. Büyüme Amaç.Hisse Senedi	0,001315
Ergo Emek. ve Hay. Büyüme Amaçlı Esnek	0,001196
ING Emek. Büyüme Amaç.Karma	0,001187
Aegon Emek. ve Hay. Gelir Amaçlı Hisse Senedi	0,001171
Anadolu Hay. Emek. Büyüme Amaç.Hisse Senedi	0,001168
Groupama Emek. Grupl.Yön.Büyüme Amaç.Hisse Senedi	0,001129
Anadolu Hay. Emek. Büyüme Amaç.Esnek	0,001129
Allianz Hay. Emek. Grup. Yön.Büyüme Amaç.Esnek	0,001123
Fortis Emek. ve Hay. Büyüme Amaçlı Hisse Senedi	0,001092
Fortis Emek. ve Hay. Büyüme Amaçlı Hisse Senedi	0,001092
Anadolu Hay. Emek. Büyüme Amaç.Hisse Senedi Beyaz	0,001061
Finans Emek. ve Hay. Büyüme Amaçlı Hisse Senedi	0,001046
AvivaSA Emek.Hay. Büyüme Amaçlı Hisse Senedi	0,001042
Vakıf Emek. Büyüme Amaç. Hisse Senedi	0,001014
Ergo Emek. ve Hay. Büyüme Amaçlı Hisse Senedi	0,000979
AvivaSA Emek.Hay. Hisse Senedi	0,000929
Anadolu Hay. Emek. Büyüme Amaç.Uluslararası Kar.	0,000888
AvivaSA Emek.Hay. Büyüme Amaçlı Hisse Senedi Grup	0,000859
AvivaSA Emek.Hay. Büyüme Amaçlı Esnek	0,000709

Kaynak: Aysoy, 2011, s. 94.

Tablo 12'de yer alan bilgiler, Türkiye'de çok getiriye sahip olan emeklilik fonlarının neler olduğunun anlaşılmasına katkıda bulunacak olması bakımından önemlidir. Buna göre Groupama ve Yapı Kredi işletmelerine ait fonların getirisinin daha yüksek olduğu görülmüştür.

Getirisi düşük olan fonlar ise aşağıdaki tabloda gösterilmiştir.

Tablo 13.*Türkiye'de En Düşük Getiriye Sahip Emeklilik Fonları*

Fon Adı	Ortalama Getiri
Deniz Emek. ve Hay. Gelir Amaç.Kamu Dış Borç.Araç.	-0,000133
Ergo Emek. ve Hay. Gelir Amaçlı Kamu Bor. Araçları (EURO)	-0,000075
Yapı Kredi Emek. Gelir.Amaç.Kamu Dış Borç.Araç.(EURO)	-0,000071
Anadolu Hay. Emek. Gelir Amaç.Kar.Borç.Araç. (Euro)	-0,000065
Aegon Emek. ve Hay. Gelir Amaçlı Ulus. Borç.Araçları	-0,000050
Yapı Kredi Emek. Gelir Amaç.Uluslarası Karma	0,000014
Vakıf Emek. Gelir Amaç. Uluslararası Karma	0,000021
Groupama Emek. Gelir Amaç. Kamu Borç. Araç. (Döviz)	0,000044
Vakıf Emek. Gelir Amaç. Uluslararası Borç. Araç.	0,000047
AvivaSA Emek.Hay. Gelir Amaçlı Uluslararası Karma	0,000094
ING Emek. Gelir Amaçlı Esnek	0,000125
Fortis Emek. ve Hay.Para Piyasası Emanet Likit Karma	0,000133
Allianz Hay. Emek. Gel.Amaç.Uluslararası Esnek	0,000135
Groupama Emek.Grupl.Yön.Gelir Amaç.Kamu Brç.Araç.(Döviz)	0,000137
Allianz Hay. Emek. Para Piyasa.Emanet Likit Kamu	0,000158
Deniz Emek. ve Hay. Esnek	0,000162
Anadolu Hay. Emek. Büyüme Amaç.Esnek Turuncu	0,000165
Yapı Kredi Emek. Para Piyasası Emanet Likit Karma	0,000167
Anadolu Hay. Emek. Grup Gelir Amaç.Karma.Borç.Araç.	0,000192
Deniz Emek. ve Hay. Likit	0,000200

Kaynak: Aysoy, 2011, s. 95.

Tablo 13'teki veriler Türkiye'de getirisi en düşük olan emeklilik yatırım fonlarının Deniz, Ergo ve Anadolu Hayat işletmelerine ait olduğunu ortaya koymaktadır. Tüm bunlar emeklilik yatırım fonları ile ilgili tercihlerin önemini göstermesi bakımından önemlidir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

3. TÜRKİYE'DE BİREYSEL EMEKLİLİK SİSTEMİNİN GELİŞİMİ VE DEĞERLENDİRİLMESİ

3.1. Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemine Geçilmesi

Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin geçmişi çok eski değildir. Yirminci yüzyılın sonlarına doğru dünyadaki birçok ülke bireysel emeklilik sistemine geçmeye başlaması ile birlikte Türkiye'de bu yönde girişimlerin arttığı görülmüştür. Türkiye bireysel emeklilik sistemine fiili olarak geçiş yapılması 2001 yılında yürürlüğe giren kanunun ardından 2003 yılında emeklilik planlarının onaylanması ile birlikte olmuştur (Can, 2010, s. 140).

Sosyal güvenlik sistemini tamamlaması amacıyla Türkiye'de uygulanmaya başlayan bireysel emeklilik sistemi zorunluluk değil gönüllülük esasıyla uygulanmaktadır. Türkiye'de 2003 yılından bu yana bireysel emeklilik sistemine katılan üye sayısının düzenli olarak artması, insanların sisteme yönelik ilgisinin göstergesidir. Özellikle tıp alanında yaşanan gelişmeler ve insanların yaşam süresi beklentilerinin artması, bireysel emeklilik sistemine yönelik ilginin artmasında belirleyici olmuştur (Topalhan, 2010, s. 165).

Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin gelişimi teşviklerle desteklenmektedir. Yapılan teşviklerle birlikte Türkiye'de toplumun bireysel emeklilik sistemine yönelik ilgisinin artırılması hedeflenmiş ve bunda belirli oranda başarılı olunmuştur. Yapılan teşviklerde ekonomik açıdan sağlanan olanakların yanı sıra sosyal içerikli teşviklerin varlığı söz konusudur. Türkiye'de 2003 yılı itibariyle yürürlükte olan bireysel emeklilik sistemi, sosyal güvenlik sisteminin üçüncü ayağını meydana getirmektedir (Rakıcı ve Ela, 2016, s. 93).

Özetlemek gerekirse Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin birçok ülkeye göre yeni olduğunu söylemek mümkündür ve Türkiye'deki bireysel emeklilik sisteminin gelişimi özellikle gelişmiş ülkelere göre çok sonra olmuştur. Aradaki mesafeyi kapatmak adına Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi ile ilgili yapılan teşviklerin olumlu yönde etkileri gözlenmiştir denilebilir. Türkiye'de yaşam beklentisinin yükselmesinin de

bireysel emeklilik sisteminin yaşadığı gelişimde olumlu yönde katkısı olduğunu söylemek yanlış olmayacaktır. Tüm bu faktörler eşliğinde bireysel emeklilik sisteminin Türkiye'de geç gelişmeye başlamış olmasına rağmen gelişimini sürdürmeye devam ettiğini söylemek mümkün görünmektedir.

3.2. Türkiye'de Bireysel Emeklilik Hizmeti Veren Şirketler

Türkiye'de 2003 yılında bireysel emeklilik sistemi kapsamında hizmet veren 11 tane şirket bulunmaktadır. Aradan geçen dönemde bu rakam artmış ve yıllara göre hizmet vermeye başlayan ve hizmet vermeyi bırakan şirketlerin varlığıyla birlikte şirketlerin sayısında değişiklikler gözlenmeye başlamıştır. Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi içerisinde hizmet veren kurumlar T.C. Başbakanlık Hazine Müsteşarlığı ve Emeklilik Gözetim Merkezi tarafından denetlenmekte ve gözetim altında tutulmaktadır (İşseveroğlu ve Hatunoğlu, 2012, s. 159).

2017 yılı verileri göz önüne alındığında 18 tane bireysel emeklilik şirketinin hizmet vermeye devam ettiği görülmektedir. Bu şirketler aşağıdaki gibi sıralanmaktadır[5]:

i. Aegon Emeklilik ve Hayat,
ii. Allianz Hayat ve Emeklilik,
iii. Allianz Yaşam ve Emeklilik,
iv. Anadolu Hayat Emeklilik,
v. Asya Emeklilik ve Hayat,
vi. Avivasa Emeklilik ve Hayat,
vii. Axa Hayat ve Emeklilik,
viii. BNP Paribas Cardiff Emeklilik,
ix. Cigna Finans Emeklilik ve Hayat,
x. Fiba Emeklilik ve Hayat,
xi. Garanti Emeklilik ve Hayat,
xii. Groupama Emeklilik,
xiii. Halk Hayat ve Emeklilik,

[5]http://web2.egm.org.tr/webegm2/chart/besgosterge/wg_sirketview_tablolu.asp?raportip=10 (Erişim Tarihi: 08.03.2016).

xiv. Katılım Emeklilik ve Hayat,
xv. Metlife Emeklilik ve Hayat,
xvi. NN Hayat ve Emeklilik,
xvii. Vakıf Emeklilik,
xviii. Ziraat Hayat ve Emeklilik şeklindedir.

Emeklilik Gözetleme Merkezi tarafından açıklanan verilerle birlikte elde edilen bu bilgiler, Türkiye'de hangi şirketlerin bireysel emeklilik sistemi içerisinde yer aldığının anlaşılması bakımında yararlı görünmektedir. Bu şirketlerin gösterdikleri faaliyetler sonrasında ulaşılan rakamlar ise bir sonraki bölümde Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi ile ilgili veriler başlığı altında ayrıntılı bir şekilde ele alınacağı için bu kısımda yer verilmemesi uygun görülmüştür.

Türkiye'de bireysel emeklilik şirketleri hakkında verilen bilgiler kapsamında şirketlerin yer aldığı sistemin işleyişine dair bilgi verilmesi gerekmektedir. Buna göre Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin işleyiş süreci aşağıdaki şekil üzerinde gösterildiği gibidir.

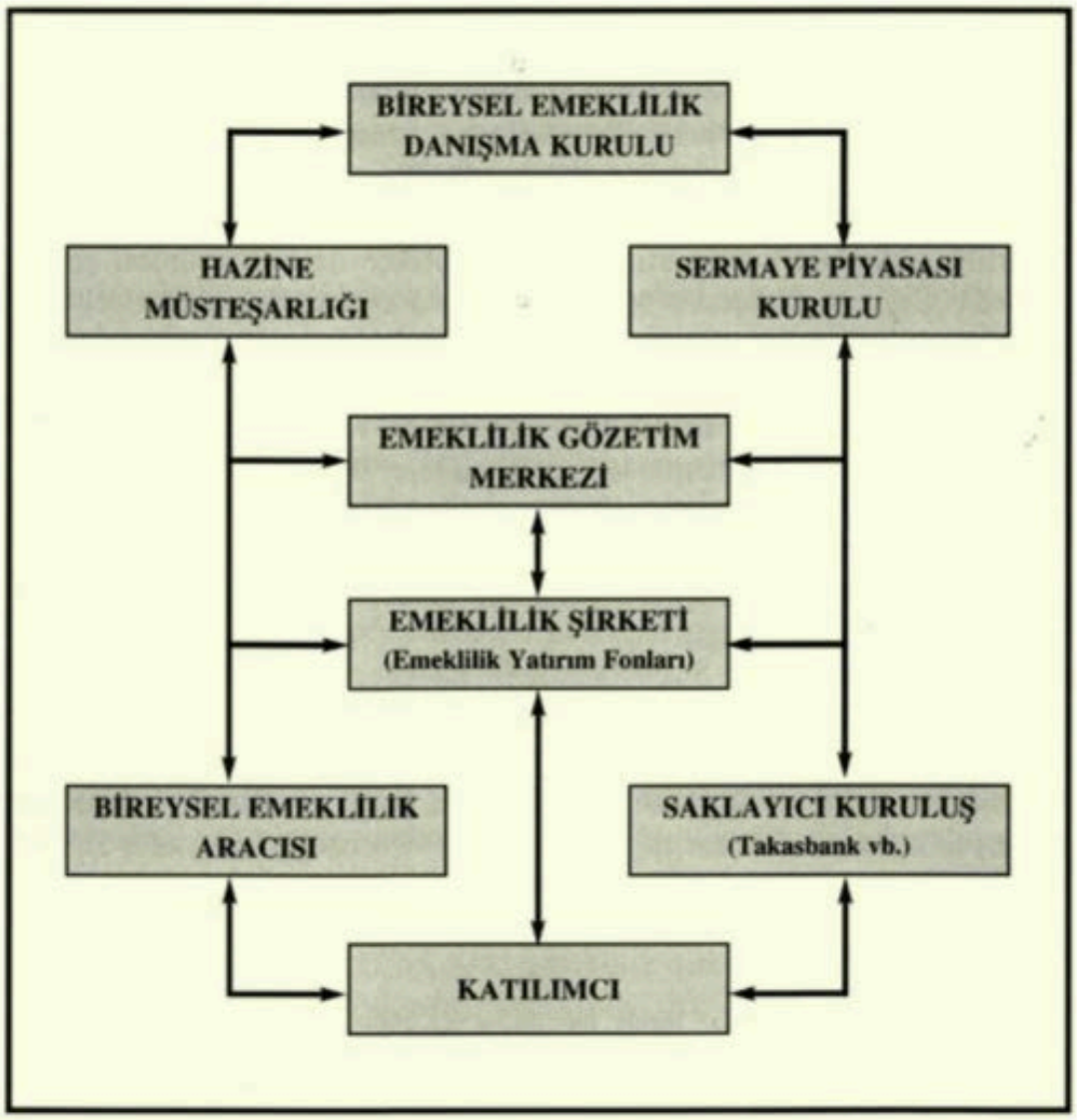

Şekil 2.*Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sisteminin İşleyişi*

Kaynak:Kızılgeçit, 2014, s. 38.

Şekil 2'de görüldüğü üzere Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin işleyişinde Hazine Müsteşarlığı, Sermaye Piyasası Kurulu, Emeklilik Gözetim Merkezi, saklayıcı kuruluş, bireysel emeklilik aracısı yer almaktadır. Bireysel emeklilik sistemine katılmak isteyen birey/bireyler ile emeklilik şirketinin varlığı ile birlikte bireysel emeklilik sisteminin tamamlanmış olduğunu söylemek mümkündür. Bunlara ek olarak Bireysel Emeklilik Danışma Kurulunun da sistem içerisinde yeri olduğu yine yukarıdaki şekil aracılığıyla anlaşılmaktadır.

Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi birçok ülkeye göre yeni olmasına karşın pek çok şirketin ilgisini çeken bir yapıda olduğu görülmektedir. Türkiye'deki emeklilik şirketlerinin sahip oldukları fon tutarlarına ilişkin verilerin açıklanması ile birlikte şirketlerin gösterdikleri performansa ilişkin daha kapsamlı bir şekilde bilgi sahibi olunacağı düşünülmektedir. Bu açıdan ilerleyen bölümlerde yapılacak olan değerlendirmeler büyük önem ifade etmektedir.

3.3. Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi ile İlgili Veriler (2004-2015)

Türkiye'de bireysel emeklilik sistemine ilişkin verilen teşvikler, bu kısımdaki verilerin seyrinde belirleyici roller üstlenmektedir. Bireysel emeklilik sistemine yönelik uygulanan ve uygulanmakta olan teşvikler, sistemin katılımcılarını ilgilendirdiği kadar sistem içerisinde yer alan şirketleri de ilgilendiren bir yapıya sahiptir (Rakıcı ve Ela, 2016, s. 98). Bireysel emeklilik sisteminin hızlı bir şekilde büyüme göstermesi, devlet tarafından verilen teşvikler aracılığıyla mümkün olmuştur da denilebilir. Bu kısımda belirtilen hususların anlaşılması adına 2016 yılına kadar olan veriler paylaşılarak konuya açıklama getirilecektir.

2003 yılında sistemin faaliyete geçmesi ile birlikte bireysel emeklilik sistemi kapsamında değerlendirilen katkı payları 2009 yılını da içerecek şekilde aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 14.*2003-2009 Yılları Arasında Bireysel Emeklilik Yatırım Tutarları*

Yıl	Aylık	3 Aylık	6 Aylık	Yıllık	Toplam Katkı Payı (TL)	Yatırıma Yönlenen Katkı Payı (TL)
2003	2.286.697	388.138	249.168	2.942.762	5.866.764	5.692.556
2004	222.673.494	18.309.168	6.089.135	41.253.908	288.325.706	276.287.104
2005	837.765.343	66.380.561	21.816.890	191.271.032	1.117.233.826	1.078.630.423
2006	1.987.687.707	176.177.471	50.968.233	377.675.566	2.592.508.977	2.512.373.823
2007	3.129.443.877	245.975.247	72.967.637	468.674.450	3.917.061.211	3.786.517.089
2008	4.481.236.254	307.864.700	90.610.914	587.983.893	5.467.695.761	5.284.206.740
2009	5.795.951.329	352.741.226	108.238.437	791.992.648	7.048.923.640	6.818.103.057

Kaynak: Apak ve Taşcıyan, 2010, s 125.

Tablo 14'te görüldüğü üzere 2003 yılında başlayan bireysel emeklilik sisteminde kısa sürede milyar liralara ulaşan yatırım miktarlarına ulaşım sağlanmıştır. 6 sene içerisinde 7 milyar TL'lik bir katkı payı tutarına ulaşılması, Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin hızlı bir şekilde geliştiğini göstermesi bakımından önemli bir veri olarak

değerlendirilmektedir. Toplam katkı payının hemen hemen tamamının yatırıma yönlendirildiği de yine yukarıda tablo aracılığıyla anlaşılmaktadır.Gelişmiş ülkelere oranla daha geç başlayan Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi verilerinin aylık, 3 aylık, 6 aylık, yıllık, toplam katkı payı, yatırıma yönlenen katkı payı açısından ulaşılan veriler 6 yıllık süre zarfında büyük bir gelişim yaşandığını ortaya koymuştur. Türkiye'de bireysel emeklilik sistemine devlet teşvikinin öncesinde ulaşılan bu verilerin bilinmesi, teşvik sonrası dönemle kıyaslama yapılabilmesi adına önemlidir.

2010 yılının sonunda şirketler bazında Türkiye'deki bireysel emeklilik sistemi verileri aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 15.*2010 Yılı Sonunda Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri*

Tarih	**Emeklilik Şirketi**	**Katılımcı Sayısı**	**Katılımcıların Fon Tutarı (TL)**	**Katkı Payı Tutarı (TL)**
31.12.2010	Aegon Emeklilik ve Hayat	57.111	103.288.479	85.109.384
31.12.2010	Allianz Hayat ve Emeklilik	64.001	534.009.919	414.917.747
31.12.2010	Anadolu Hayat Emeklilik	505.574	2.620.373.701	1.971.584.053
31.12.2010	Avivasa Emeklilik ve Hayat	350.698	2.557.780.549	2.020.230.630
31.12.2010	Deniz Emeklilik ve Hayat	28.003	42.604.259	40.379.850
31.12.2010	Ergo Emeklilik ve Hayat	14.444	53.462.990	50.200.254

31.12.2010	Finans Emeklilik ve Hayat	39.544	51.264.110	48.353.548
31.12.2010	Fortis Emeklilik ve Hayat	75.670	393.177.214	331.612.861
31.12.2010	Garanti Emeklilik ve Hayat	455.386	1.834.906.427	1.501.771.358
31.12.2010	Groupama Emeklilik	87.296	622.595.598	492.814.045
31.12.2010	ING Emeklilik	165.841	639.747.998	503.957.029
31.12.2010	Vakıf Emeklilik	157.367	700.320.493	548.038.804
31.12.2010	Yapı Kredi Emeklilik	280.543	1.858.090.914	1.506.260.671

Kaynak:http://web2.egm.org.tr/webegm2/chart/besgosterge/wg_sirketview_tablolu.asp?raportar1=31.12.2015&raportar2=31.12.2015&sirketlist=26,52,95,24,23,25,29,36,34,37,32,42,22,45,58,33,69,82,94&raportip=10&yayin=W, Erişim Tarihi: 14.02.2017.

Tablo 15'te yer alan verilerde bireysel emeklilik sistemini oluşturan şirketlerin ayrı ayrı katkı payı tutarlarına ilişkin veriler paylaşılmıştır. Katılımcı sayıları dikkate alındığında şirketler arasında kayda değer düzeyde farklılıklar olduğu görülmektedir. Nitekim bu farklılıklar ilerleyen tablolarda da görüleceği üzere bazı şirketlerin katılımcı sayısını artırmasına bazı şirketlerin de faaliyetlerine son vermesine neden olmaktadır. 2010 yılı itibariyle Anadolu Hayat Emeklilik ve Avivasa Emeklilik ve Hayat şirketleri, diğerlerinin önünde görünmektedir. 2010 yılının sonu itibariyle Türkiye'deki bireysel emeklilik sistemi içerisinde yer alan toplam katılımcı sayısı ise 2.281.478 kişi olarak belirlenmiştir.Ulaşılan bu veriler, yatırımcıların emeklilik planları kapsamında hangi firmalara güvendiğini ve tercihini hangi şirketlere yönlendirdiğini göstermektedir. 9.5 milyar TL düzeyine ulaşan katkı payı tutarı ise bir önceki yıla göre yaklaşık yüzde 25 oranında bir artış gerçekleştiğini gösteren bir veridir.

2011 yılının sonunda şirketler bazında Türkiye'deki bireysel emeklilik sistemi verileri aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 16.*2011 Yılı Sonunda Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri*

Tarih	**Emeklilik Şirketi**	**Katılımcı Sayısı**	**Katılımcıların Fon Tutarı (TL)**	**Katkı Payı Tutarı (TL)**
31.12.2011	Aegon Emeklilik ve Hayat	53.751	111.379.715	100.650.825
31.12.2011	Allianz Hayat ve Emeklilik	63.419	546.491.119	446.106.086
31.12.2011	Anadolu Hayat Emeklilik	576.024	3.028.548.361	2.627..694.166
31.12.2011	Avivasa Emeklilik ve Hayat	420.987	2.957.441.734	2.481.931.311
31.12.2011	BNP ParibasCardif Emeklilik	86.780	438.291.752	389.903.592
31.12.2011	Deniz Emeklilik ve Hayat	55.545	90.656.219	90.093.645
31.12.2011	Finans Emeklilik ve hayat	62.168	106.166.580	104.715.074

31.12.2011	Garanti Emeklilik ve Hayat	529.076	2.345.789.756	2.058.364.770
31.12.2011	Groupama Emeklilik	83.791	609.967.862	513.493.585
31.12.2011	ING Emeklilik	175.032	778.348.016	669.271.066
31.12.2011	Vakıf Emeklilik	201.035	867.311.343	755.934.344
31.12.2011	Yapı Kredi Emeklilik	304.415	2.307.280.518	2.011.198.188
31.12.2011	Ziraat Hayat ve Emeklilik	6.914	51.790.348	51.635.041

Kaynak:http://web2.egm.org.tr/webegm2/chart/besgosterge/wg_sirketview_tablolu.asp?raportar1=31.12.2015&raportar2=31.12.2015&sirketlist=26,52,95,24,23,25,29,36,34,37,32,42,22,45,58,33,69,82,94&raportip=10&yayin=W, Erişim Tarihi: 14.02.2017.

Tablo 16'da ilk dikkat çeken 2010 yılına göre bireysel emeklilik sisteminde faaliyet gösteren şirket sayısındaki artıştır. 2011 yılında Ziraat bankasının sisteme katılımı gerçekleşmiş olup, Fortis Emeklilik ve Hayat şirketinin ünvanın 18.07.2011 tarihinde BNP Paribas Cardif Emeklilik olarak değiştiği görülmektedir. Tablo'da 2011 yılı itibariyle Anadolu Hayat Emeklilik ve Avivasa Emeklilik ve Hayat şirketleri, diğerlerinin önünde görünmektedir.Bireysel emekililk sisteminin önceki yıllarda olduğu gibi 2011 yılında da istikrarlı büyümesini sürdürdüğü ve toplam fon büyüklüğünün bir önceki yıla göre % 19 artarak 14,3 milyar TL'ye, katılımcı sayısın ise % 16 artış ile 2 milyon 642 kişiye ulaştığı görülmektedir.Toplam katkı payı tutarının da 12.3 milyar olduğu görünmektedir. Bu veriler ile birlikte bireysel emeklilik sistemine olan ilginin 2011 yılında hızlı bir şekilde artığını ifade etmek doğru olacaktır..

.2012 yılının sonunda şirketler bazında Türkiye'deki bireysel emeklilik sistemi verileri aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 17.*2012 Yılı Sonunda Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri*

Tarih	Emeklilik Şirketi	Katılımcı Sayısı	Katılımcıların Fon Tutarı (TL)	Katkı Payı Tutarı (TL)
31.12.2012	Aegon Emeklilik ve Hayat	49.895	131.829.516	106.390.020
31.12.2012	Allianz Hayat ve Emeklilik	62.217	701.430.585	533.752.304
31.12.2012	Anadolu Hayat Emeklilik	629.123	4.278.175.328	3.340.426.695
31.12.2012	Asya Emeklilik ve Hayat	35.034	23.686.374	23.990.985
31.12.2012	Avivasa Emeklilik ve Hayat	491.683	4.048.808.761	3.093.881.233
31.12.2012	Axa Hayat ve Emeklilik	2.379	6.339.778	6.046.075
31.12.2012	BNP Paribas Cardif Emeklilik	110.467	578.613.323	478.840.271
31.12.2012	Ergo Emeklilik ve Hayat	35.371	150.831.858	137.086.783
31.12.2012	Finans Emeklilik ve hayat	73.627	208.565.820	181.661.801
31.12.2012	Garanti Emeklilik ve Hayat	640.487	3.325.075.990	2.677.301.574

31.12.2012	Groupama Emeklilik	78.401	661.517.787	527.570.857
31.12.2012	Halk Hayat ve Emeklilik	38.401	39.495.513	35.629.230
31.12.2012	ING Emeklilik	197.596	1.092.334.818	878.333.663
31.12.2012	Metlife Emeklilik ve Hayat	79.052	191.738.406	173.693.078
31.12.2012	Vakıf Emeklilik	234.249	1.269.032.691	1.018.225.469
31.12.2012	Yapı Kredi Emeklilik	360.686	3.469.115.660	2.805.259.071
31.12.2012	Ziraat Hayat ve Emeklilik	39.819	169.734.070	159.668.646

Kaynak:http://web2.egm.org.tr/webegm2/chart/besgosterge/wg_sirketview_tablolu.asp?raportar1=31.12.2015&raportar2=31.12.2015&sirketlist=26,52,95,24,23,25,29,36,34,37,32,42,22,45,58,33,69,82,94&raportip=10&yayin=W, Erişim Tarihi: 14.02.2017.

Tablo 17'da ilk dikkat çeken 2011 yılından daha fazla şirketin varlığıdır. Toplam katılımcı sayısının 3.128.130 kişi olarak belirlendiği 2012 yılında Halk ve Ziraat bankalarının katılımlarının varlığı görülmektedir. Bu da Türkiye'de kamu kurumlarının bireysel emeklilik sistemi içerisinde daha aktif bir şekilde yer almaya başladığını göstermesi bakımından önemlidir. Toplam katılımcı sayısının önceki yıllara göre artmış olmasına karşın şirketlerin ayrı ayrı incelenmesi ile birlikte bazı şirketlerin katılımcı sayısı bakımından daha düşük seviyelerde kaldıkları görülmektedir.Türkiye'deki bireysel emeklilik sisteminin kaydetmiş olduğu hızlı gelişimle birlikte daha fazla şirketin sermayesini bu alanda değerlendirme girişiminde olduğu tespit edilmiştir. Katılımcıların fon tutarının 20 milyar TL düzeyine ulaşması 2012 yılı itibariyle Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin durumunu yansıtması bakımından değerli bir veri niteliği taşır.

Türkiye'de 2012 yılında alınan kararla bireysel emeklilikte devlet yüzde 25 katkı payı vermeye başlamıştır ve 2013 yılından itibaren bu uygulama faaliyete geçmiştir. Bu nedenle bireysel emeklilik sistemindeki verilerde önemli değişimler olmuştur. Devlet teşvikinin uygulamaya geçmesinin ardından bireysel emeklilik sistemine ilginin

anlaşılması adına bu gelişme sonrasındaki yılların her birisine yer verilerek ilerleme kaydedilecektir. Böylece devlet teşvikinin bireysel emeklilik sistemi üzerinde ne şekilde ve ne düzeyde etkisi olduğu yönünde değerlendirmeler yapılarak çıkarımlarda bulunulması mümkün olacaktır.

2013 yılı sonundaki bireysel emeklilik sistemi verileri aşağıdaki tablo üzerinde gösterildiği gibidir.

Tablo 18.*2013 Yılı Sonunda Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri*

Tarih	**Emeklilik Şirketi**	**Katılımcı Sayısı**	**Katılımcıların Fon Tutarı (TL)**	**Devlet Katkısı Fon Tutarı (TL)**	**Katkı Payı Tutarı (TL)**
31.12.2013	Aegon Emeklilik ve Hayat	46.362	130.345.712	4.372.238	111.311.078
31.12.2013	Allianz Hayat ve Emeklilik	81.594	881.576.278	32.093.293	742.937.573
31.12.2013	Allianz Yaşam ve Emeklilik	465.895	4.118.874.566	141.516.105	3.582.963.021
31.12.2013	Anadolu Hayat Emeklilik	733.137	5.012.274.874	230.942.215	4.332.628.817
31.12.2013	Asya Emeklilik ve Hayat	170.315	185.082.385	28.750.472	190.009.166
31.12.2013	Avivasa Emeklilik ve Hayat	617.477	4.819.562.093	199.657.930	3.953.190.360

31.12.2013	Axa Hayat ve Emeklilik	8.946	29.413.238	4.095.757	30.839.055
31.12.2013	BNP ParibasCardif Emeklilik	140.866	751.494.707	34.560.797	684.368.938
31.12.2013	Cigna Finans Emeklilik ve Hayat	102.429	336.773.017	28.784.557	350.761.975
31.12.2013	Ergo Emeklilik ve Hayat	41.297	152.436.468	8.581.014	148.081.523
31.12.2013	FibaEmeklilik ve Hayat	20	407.222	6.017	427.666
31.12.2013	Garanti Emeklilik ve Hayat	763.520	4.056.381.343	198.457.179	3.567.712.147
31.12.2013	Groupama Emeklilik	77.135	688.248.650	20.472.503	584.986.458
31.12.2013	Halk Hayat ve Emeklilik	134.422	304.370.264	31.014.740	317.731.402
31.12.2013	ING Emeklilik	238.040	1.340.045.230	50.795.009	1.179.003.562
31.12.2013	Metlife Emeklilik ve Hayat	121.569	342.132.622	26.261.230	329.160.521
31.12.2013	Vakıf Emeklilik	291.308	1.629.664.581	78.228.544	1.449.903.646
31.12.2013	Ziraat Hayat ve Emeklilik	118.723	366.635.165	33.173.334	365.843.207

Kaynak:http://web2.egm.org.tr/webegm2/chart/besgosterge/wg_sirketview_tablolu.asp?raportar1=31.12.2015&raportar2=31.12.2015&sirketlist=26,52,95,24,23,25,29,36,34,37,32,42,22,45,58,33,69,82,94&raportip=10&yayin=W, Erişim Tarihi: 14.02.2017.

Tablo 18'de görüldüğü üzere devletin teşvik vermesi ile birlikte bireysel emeklilik sistemine olan ilgi artmıştır. Buna göre 2013 yılı sonunda katılımcı sayısı 4.153.055 kişi olarak güncellenmiştir. Bireysel emeklilik sistemine olan ilginin devlet teşviki ile birlikte daha fazla olduğunu göstermesi bakımından yukarıdaki tabloda yer alan veriler ayrı ayrı önem ifade etmektedir.2013 yılında katılımcıların fon tutarı 25 milyar TL'ye ulaşmıştır ve bu veri bir önceki yıla göre yüzde 25 artış olduğu anlamına gelmektedir. Daha önceki yıllardaki artışın çok daha üzerinde bir oranı gösteren bu artış, devletin bireysel emeklilik sistemine yönelik teşvikine toplumun büyük ilgi gösterdiği anlamına gelmektedir.

2014 yılının sonunda şirketler bazında Türkiye'deki bireysel emeklilik sistemi verileri aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 19.*2014 Yılı Sonunda Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri*

Tarih	**Emeklilik Şirketi**	**Katılımcı Sayısı**	**Katılımcıların Fon Tutarı (TL)**	**Devlet Katkısı Fon Tutarı (TL)**	**Katkı Payı Tutarı (TL)**
31.12.2014	Aegon Emeklilik ve Hayat	43.608	144.610.562	8.999.172	113.752.205
31.12.2014	Allianz Hayat ve Emeklilik	109.521	1.202.411.540	91.640.731	953.107.925
31.12.2014	Allianz Yaşam ve Emeklilik	582.469	5.309.572.452	359.761.404	4.247.780.437
31.12.2014	Anadolu Hayat Emeklilik	863.365	6.781.487.073	612.682.214	5.496.916.590

31.12.2014	Asya Emeklilik ve Hayat	208.155	414.865.946	77.166.837	389.272.757
31.12.2014	Avivasa Emeklilik ve Hayat	732.649	6.590.236.245	536.603.192	5.098.870.829
31.12.2014	Axa Hayat ve Emeklilik	17.931	72.786.039	13.142.735	67.291.131
31.12.2014	BNP ParibasCardif Emeklilik	165.353	1.071.335.815	87.768.623	908.559.524
31.12.2014	Cigna Finans Emeklilik ve Hayat	122.263	422.880.351	52.160.293	382.264.222
31.12.2014	Ergo Emeklilik ve Hayat	37.088	153.363.116	15.282.906	130.730.217
31.12.2014	Fiba Emeklilik ve Hayat	4.005	24.652.373	1.830.684	23.860.959
31.12.2014	Garanti Emeklilik ve Hayat	872.224	5.597.620.517	498.756.430	4.542.895.871
31.12.2014	Groupama Emeklilik	76.818	844.268.414	50.890.894	671.549.201
31.12.2014	Halk Hayat ve Emeklilik	247.845	821.410.405	108.247.324	762.174.211
31.12.2014	ING Emeklilik	261.868	1.645.992.042	122.395.014	1.349.895.980
31.12.2014	Katılım Emeklilik ve Hayat	26.698	47.532.600	4.012.702	48.286.824

31.12.2014	Metlife Emeklilik ve Hayat	149.722	566.383.510	66.683.026	509.716.525
31.12.2014	Vakıf Emeklilik	323.629	2.352.499.047	204.313.588	1.981.967.979
31.12.2014	Ziraat Hayat ve Emeklilik	247.660	729.169.760	106.738.469	667.610.108

Kaynak:http://web2.egm.org.tr/webegm2/chart/besgosterge/wg_sirketview_tablolu.asp?raportar1=31.12.2015&raportar2=31.12.2015&sirketlist=26,52,95,24,23,25,29,36,34,37,32,42,22,45,58,33,69,82,94&raportip=10&yayin=W, Erişim Tarihi: 14.02.2017.

Tablo 19'de görüldüğü üzere günümüze doğru yaklaştıkça bireysel emeklilik sistemi kapsamında faaliyet gösteren şirket sayısında artışlar meydana gelmektedir. Benzer şekilde bireysel emeklilik sistemine katılım gösteren birey sayısı da artış göstermektedir. Öyle ki 2014 yılı sonundaki verilere göre bireysel emeklilik sistemine katılan toplam 5.092.871 katılımcı bulunmaktadır. 2 yıl öncesine göre yaklaşık 2 milyon yeni katılımcının varlığı göz önüne alındığında bireysel emeklilik sistemine olan ilginin önemli ölçüde artış gösterdiği şeklinde bir çıkarımda bulunmak yanlış olmayacaktır.Devletin verdiği teşvikin etkilerinin net bir şekilde görüldüğü yıllardan bir tanesi de 2014 yılıdır. Buna göre 2013 yılına göre 9 milyar TL'lik bir artışla katılımcıların fon tutarı 34 milyar TL'ye ulaşmıştır. Devletin fona olan katkısının 3 milyar TL düzeyinde olduğu 2014 yılı, Türkiye'deki bireysel emeklilik sistemindeki en büyük artışlardan birisi olarak yerini almıştır. Tüm bunlar gün geçtikçe devlet teşvikinin de olumlu etkisiyle daha fazla kişinin bireysel emeklilik sistemine katılım gösterdiği anlamına gelmektedir.

2015 yılının sonunda şirketler bazında Türkiye'deki bireysel emeklilik sistemi verileri aşağıdaki tabloda gösterildiği gibidir.

Tablo 20.*2015 Yılı Sonunda Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri*

Tarih	Emeklilik Şirketi	Katılımcı Sayısı	Katılımcıların Fon Tutarı (TL)	Devlet Katkısı Fon Tutarı (TL)	Katkı Payı Tutarı (TL)

31.12.2015	Aegon Emeklilik ve Hayat	44.968	139.556.121	11.768.967	114.803.028
31.12.2015	Allianz Hayat ve Emeklilik	124.809	1.512.968.908	162.344.279	1.267.045.417
31.12.2015	Allianz Yaşam ve Emeklilik	696.429	6.196.898.172	570.977.696	5.116.334.568
31.12.2015	Anadolu Hayat Emeklilik	1.026.593	7.950.293.650	995.191.727	6.831.128.607
31.12.2015	Asya Emeklilik ve Hayat	206.120	594.493.242	127.858.770	544.861.903
31.12.2015	Avivasa Emeklilik ve Hayat	825.178	8.303.153.468	905.456.411	7.125.898.027
31.12.2015	Axa Hayat ve Emeklilik	27.127	130.987.686	26.098.119	128.236.133
31.12.2015	BNP ParibasCardif Emeklilik	182.778	1.306.369.287	141.604.229	1.165.105.496
31.12.2015	Cigna Finans Emeklilik ve Hayat	131.856	490.380.991	80.791.782	453.475.246
31.12.2015	Ergo Emeklilik ve Hayat	34.185	156.088.902	19.665.183	135.591.575
31.12.2015	Fiba Emeklilik ve Hayat	5.424	52.683.693	5.404.598	51.766.799

31.12.2015	Garanti Emeklilik ve Hayat	995.416	6.793.935.488	793.100.399	5.789.896.173
31.12.2015	Groupama Emeklilik	69.433	803.542.914	68.264.564	651.918.559
31.12.2015	Halk Hayat ve Emeklilik	352.845	1.356.847.427	208.245.869	1.299.692.930
31.12.2015	Katılım Emeklilik ve Hayat	99.988	199.569.562	32.358.235	197.154.890
31.12.2015	Metlife Emeklilik ve Hayat	169.856	781.851.056	115.382.299	728.305.785
31.12.2015	NN Hayat ve Emeklilik	266.289	1.751.620.354	193.160.029	1.482.920.533
31.12.2015	Vakıf Emeklilik	391.180	3.211.974.157	344.586.480	2.864.821.471
31.12.2015	Ziraat Hayat ve Emeklilik	387.958	1.245.841.511	214.740.433	1.170.138.418

Kaynak:http://web2.egm.org.tr/webegm2/chart/besgosterge/wg_sirketview_tablolu.asp?raportar1=31.12.2015&raportar2=31.12.2015&sirketlist=26,52,95,24,23,25,29,36,34,37,32,42,22,45,58,33,69,82,94&raportip=10&yayin=W , Erişim Tarihi: 14.02.2017.

Tablo 20'da görüleceği üzere Türkiye'de bireysel emeklilik şirketlerinin sayısı 1 sene öncesine göre artış göstermeye devam etmektedir. Türkiye'nin 13 yıllık bireysel emeklilik sistemi geçmişindeki değişken şirket sayısının paylaşılan tablolara yansıdığı rahatlıkla görülmektedir. 2015 yılının sonunda Türkiye'deki bireysel emeklilik sisteminde toplam 6.038.432 katılımcı bulunmaktadır. 2015 yılındaki veriler kapsamında değinilmesi gerekenlerden bir tanesi de devlet katkısının 5 milyar TL'ye ulaşmasıdır. Bir önceki yılın neredeyse 2 katına ulaşan devlet katkısı, bireysel emeklilik sistemine yönelik ilginin artmasındaki baş etken halini almıştır. Bunun yanında katılımcıların toplam fon tutarı ise bir önceki yıla benzer miktarda bir artış göstererek 43 milyar TL düzeylerine gelmiştir.

Bireysel emeklilik sistemi katılımcı sayısı açısından yıllara göre değerlendirme yapılacak olduğunda aşağıdaki gibi bir tablo ortaya çıkacaktır.

Tablo 21.*2010-2015 Yıllarında Bireysel Emeklilik Sistemi Katılımcı ve Bireysel Emeklilik Sözleşme Sayısı*

Yıl	Katılımcı Sayısı	Bireysel Emeklilik Sözleşme Sayısı
2010	2.281.478	1.945.393
2011	2.641.843	2.244.657
2012	3.128.130	2.605.519
2013	4.153.055	3.439.955
2014	5.092.871	4.242.733
2015	6.038.432	5.083.453

Kaynak:http://web2.egm.org.tr/webegm2/chart/besgosterge/wg_sirketview_tablolu.asp?raportar1=31.12.2011&raportar2=31.12.2011&sirketlist=26,52,95,24,23,25,29,36,34,37,32,42,22,45,58,33,69,82,94,100&raportip=10&yayin=W , Erişim Tarihi: 14.02.2017.

Tablo 21'de görüldüğü üzere zaten artış eğiliminde olan bireysel emeklilik sistemi katılımcı sayısı, devlet teşvikinin de eklenmesi ile birlikte daha yüksek düzeyde artış göstermeye başlamıştır. Tabloda yer alan veriler gruba bağlı bireysel emeklilik sözleşmeleri ve işveren grup emeklilik sertifikalarının da eklenmesiyle katılımcı sayısını karşılayacak şekilde sözleşmenin olduğu görülecektir. Ancak çalışmanın bu kısmında yalnızca bireysel emeklilik sözleşme sayısına yer verilmesi yeterli görülmüştür.

2016 yılına kadar olan dönemde bireysel emeklilik sistemi ile ilgili yapılan değerlendirmeler, birçok ülkeye göre geç başlamış olmasına karşın Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin gelişiminin olumlu yönde bir ivme ile devam ettiğini göstermiştir.

Bir sonraki bölümde 2016 yılına ait verilerin incelenmesi ile birlikte bu dönem ve son yıldaki veriler arasında karşılaştırma yapılacaktır.

3.4. Türkiye'de Bireysel Emeklilik Sisteminin 2016 Yılı Değerlendirilmesi

Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi 2016 yılı değerlendirilirken 3'er aylık periyotlara göre şirketlerin katılımcı sayıları ve fon tutarlarına ilişkin veriler paylaşılacaktır. Ardından yıl sonundaki katılımcı sayısı ve sözleşme sayısı hakkında değerlendirme yapılacaktır. Böylece daha önceki yıllar ile karşılaştırma yapabilmek adına ihtiyaç duyulan veriler elde edilmiş olacaktır.

2016'nın ilk çeyreğinin sonunda Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi verileri aşağıdaki gibidir.

Tablo 22.*2016 Yılı İlk Çeyrek Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri*

Tarih	Emeklilik Şirketi	Katılımcı Sayısı	Katılımcıların Fon Tutarı (TL)	Devlet Katkısı Fon Tutarı (TL)	Katkı Payı Tutarı (TL)
31.03.2016	Aegon Emeklilik ve Hayat	44.443	145.133.946	12.502.623	113.866.809
31.03.2016	Allianz Hayat ve Emeklilik	124.722	1.641.231.452	181.410.769	1.335.103.692
31.03.2016	Allianz Yaşam ve Emeklilik	705.598	6.601.391.378	631.462.490	5.276.804.357
31.03.2016	Anadolu Hayat Emeklilik	1.058.290	8.523.260.020	1.096.762.336	7.103.460.802

31.03.2016	Asya Emeklilik ve Hayat	194.189	623.193.558	126.717.309	547.204.031
31.03.2016	Avivasa Emeklilik ve Hayat	836.750	8.930.191.588	1.007.890.964	7.391.287.344
31.03.2016	Axa Hayat ve Emeklilik	28.630	153.860.002	29.939.698	143.511.113
31.03.2016	BNP ParibasCardif Emeklilik	184.175	1.395.077.066	156.147.993	1.194.375.183
31.03.2016	Cigna Finans Emeklilik ve Hayat	130.058	518.089.140	85.327.022	464.292.114
31.03.2016	Ergo Emeklilik ve Hayat	33.318	162.261.798	20.584.787	134.539.654
31.03.2016	Fiba Emeklilik ve Hayat	5.540	61.690.349	6.346.738	55.444.595
31.03.2016	Garanti Emeklilik ve Hayat	1.043.303	7.203.135.802	867.456.121	5.925.798.205
31.03.2016	Groupama Emeklilik	67.379	818.959.973	72.979.713	640.635.102
31.03.2016	Halk Hayat ve Emeklilik	368.678	1.516.079.990	237.280.208	1.396.739.729
31.03.2016	Katılım Emeklilik ve Hayat	111.949	263.409.858	41.226.285	252.092.342

31.03.2016	Metlife Emeklilik ve Hayat	170.809	863.189.482	126.593.216	770.861.534
31.03.2016	NN Hayat ve Emeklilik	268.832	1.866.944.570	209.812.467	1.528.832.305
31.03.2016	Vakıf Emeklilik	407.029	3.464.657.859	387.880.491	2.935.465.488
31.03.2016	Ziraat Hayat ve Emeklilik	426.915	1.448.974.166	247.234.518	1.314.815.453

Kaynak:http://web2.egm.org.tr/webegm2/chart/besgosterge/wg_sirketview_tablolu.asp?raportar1=30.12.2016&raportar2=30.12.2016&sirketlist=26,52,95,24,23,25,29,36,34,37,32,42,22,45,58,33,69,82,94&raportip=10&yayin=W , Erişim Tarihi: 16.02.1017.

Tablo 22'de görüldüğü üzere 2016 yılının ilk çeyreğinde Türkiye'de Anadolu Hayat Emeklilik ve Garanti Emeklilik ve Hayat şirketleri ön plana çıkmaktadır. Bu iki şirketin milyonun üzerinde katılımcısı olduğu oldukça dikkat çekicidir. Katılımcıların fon tutarında ise katılıcı sayısı açısından üçüncü sırada olmasına karşın Avivasa Emeklilik ve Hayat şirketinin ilk sırada yer aldığı görülmektedir.İlk çeyrek sonunda 6.210.607 katılımcının yer aldığı bireysel emeklilik sisteminde 3 aylık dönemde yaklaşık 200 bin yeni üyenin olduğu söylenebilir. Aynı dönemde 31.723 kişinin bireysel emeklilik sisteminden emekli olduğu göz önüne alınarak bu veri elde edilmiştir. Aynı dönemde katılımcıların fon tutarı ise 3 milyar TL artarak 46 milyar TL'ye ulaşmış görünmektedir.

2016'nın ikinci çeyreğinin sonunda Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi verileri aşağıdaki gibidir.

Tablo 23.*2016 Yılı İkinci Çeyrek Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri*

Tarih	Emeklilik Şirketi	Katılımcı Sayısı	Katılımcıların Fon Tutarı (TL)	Devlet Katkısı Fon Tutarı (TL)	Katkı Payı Tutarı (TL)
31.06.2016	Aegon Emeklilik ve Hayat	43.808	142.745.905	13.522.937	111.288.844

31.06.2016	Allianz Hayat ve Emeklilik	122.940	1.707.448.993	204.661.421	1.375.809.340
31.06.2016	Allianz Yaşam ve Emeklilik	718.292	6.848.782.333	706.914.166	5.453.886.463
31.06.2016	Anadolu Hayat Emeklilik	1.086.839	8.998.364.129	1.248.348.154	7.448.874.280
31.06.2016	Asya Emeklilik ve Hayat	176.181	576.071.837	123.101.006	510.865.290
31.06.2016	Avivasa Emeklilik ve Hayat	849.412	9.410.657.405	1.141.897.950	7.742.277.515
31.06.2016	Axa Hayat ve Emeklilik	30.141	171.602.692	34.927.863	158.950.945
31.06.2016	BNP ParibasCardif Emeklilik	185.581	1.457.091.796	174.595.424	1.227.412.173
31.06.2016	Cigna Finans Emeklilik ve Hayat	128.232	539.555.461	91.232.537	473.553.849
31.06.2016	Ergo Emeklilik ve Hayat	32.336	162.554.026	21.776.817	133.359.267
31.06.2016	Fiba Emeklilik ve Hayat	6.374	70.092.694	7.903.656	65.186.150

31.06.2016	Garanti Emeklilik ve Hayat	1.073.453	7.607.282.161	976.895.326	6.181.126.580
31.06.2016	Groupama Emeklilik	65.265	811.910.236	78.109.627	624.688.357
31.06.2016	Halk Hayat ve Emeklilik	395.658	1.656.670.923	276.944.070	1.507.937.405
31.06.2016	Katılım Emeklilik ve Hayat	125.757	339.581.313	57.438.453	327.422.827
31.06.2016	Metlife Emeklilik ve Hayat	174.324	917.131.194	142.429.193	809.940.850
31.06.2016	NN Hayat ve Emeklilik	271.257	1.911.672.920	232.007.970	1.572.804.951
31.06.2016	Vakıf Emeklilik	426.306	3.617.473.486	434.995.827	3.055.470.467
31.06.2016	Ziraat Hayat ve Emeklilik	461.245	1.631.312.465	291.391.350	1.467.345.785

Kaynak:http://web2.egm.org.tr/webegm2/chart/besgosterge/wg_sirketview_tablolu.asp?raportar1=30.12.2016&raportar2=30.12.2016&sirketlist=26,52,95,24,23,25,29,36,34,37,32,42,22,45,58,33,69,82,94&raportip=10&yayin=W , Erişim Tarihi: 16.02.1017.

Tablo 23'deki verilerde 2016 yılının ikinci çeyrek sonuçları yer almaktadır ve ilk çeyreğe benzer sonuçlar elde edilmiştir. Katılımcı sayısı olarak Anadolu Hayat ve Garanti öne çıkarken fon tutarında yine Avivasa ilk sırada yer almaktadır. Katılımcı sayılarının düzenli bir şekilde arttığını göstermesi bakımından yukarıdaki tabloda yer alan veriler önemli görünmektedir.İlk çeyreğe göre kıyaslama yapılacak olduğunda bu dönemdeki artışlar daha düşük düzeydedir. Buna göre sisteme katılan birey sayısı 160 bin düzeyinde iken katılımcıların fon tutarı 1 milyar TL daha az artarak 48 milyar TL'ye ulaşmıştır. 2016 yılı ikinci çeyreğinde dönemde emekli olan üye sayısı ise 36.681 olarak tespit edilmiştir.

2016'nın üçüncü çeyreğinin sonunda Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi verileri aşağıdaki gibidir.

Tablo 24.*2016 Yılı Üçüncü Çeyrek Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri*

Tarih	Emeklilik Şirketi	Katılımcı Sayısı	Katılımcıların Fon Tutarı (TL)	Devlet Katkısı Fon Tutarı (TL)	Katkı Payı Tutarı (TL)
31.06.2016	Aegon Emeklilik ve Hayat	43.293	141.494.467	14.485.093	110.197.125
31.06.2016	Allianz Hayat ve Emeklilik	121.866	1.770.408.762	228.421.039	1.427.799.853
31.06.2016	Allianz Yaşam ve Emeklilik	725.378	7.061.967.019	790.852.531	5.596.983.991
31.06.2016	Anadolu Hayat Emeklilik	1.103.875	9.419.471.591	1.414.088.119	7.804.027.467
31.06.2016	Asya Emeklilik ve Hayat	153.536	450.141.558	106.347.471	409.012.498
31.06.2016	Avivasa Emeklilik ve Hayat	860.488	9.888.101.935	1.301.930.160	8.136.797.858
31.06.2016	Axa Hayat ve Emeklilik	31.221	188.035.386	40.516.475	174.182.114
31.06.2016	BNP ParibasCardif Emeklilik	186.993	1.497.212.458	195.027.395	1.261.408.911

31.06.2016	Cigna Finans Emeklilik ve Hayat	127.128	558.743.235	100.454.763	489.420.237
31.06.2016	Ergo Emeklilik ve Hayat	31.765	162.013.909	23.243.463	133.934.796
31.06.2016	Fiba Emeklilik ve Hayat	6.952	74.942.098	9.635.427	69.303.559
31.06.2016	Garanti Emeklilik ve Hayat	1.103.134	8.010.923.977	1.113.751.401	6.512.458.345
31.06.2016	Groupama Emeklilik	63.830	814.245.868	83.764.587	623.068.144
31.06.2016	Halk Hayat ve Emeklilik	412.558	1.799.030.971	325.801.160	1.634.246.656
31.06.2016	Katılım Emeklilik ve Hayat	135.557	420.544.610	80.940.354	404.897.421
31.06.2016	Metlife Emeklilik ve Hayat	178.267	969.716.087	161.363.106	858.818.479
31.06.2016	NN Hayat ve Emeklilik	270.581	1.980.657.518	262.862.149	1.624.150.611
31.06.2016	Vakıf Emeklilik	444.509	3.859.416.698	495.762.468	3.265.508.742
31.06.2016	Ziraat Hayat ve Emeklilik	483.734	1.826.551.723	348.680.965	1.640.429.494

Kaynak:http://web2.egm.org.tr/webegm2/chart/besgosterge/wg_sirketview_tablolu.asp?raportar1=30.12.2016&raportar2=30.12.2016&sirketlist=26,52,95,24,23,25,29,36,34,37,32,42,22,45,58,33,69,82,94&raportip=10&yayin=W , Erişim Tarihi: 16.02.1017.

Tablo 24'teki verilerde bireysel emeklilik sistemine katılım artışının katılımcı ve fon tutarı açısından bir önceki çeyreğe yakın seviyede artmaya devam ettiğini göstermektedir. Kamu şirketlerinin bireysel emeklilik sistemi kapsamındaki artışın bir parçası halini aldığı, tabloda yer alan verilerle anlaşılmaktadır. Nitekim Ziraat, Vakıf, Halk gibi bankaların bireysel emeklilik sistemi içeriğinde faaliyet gösteren şirketlerinin katılımcı sayısı düzenli bir şekilde artmaktadır.Üçüncü çeyrek verileri için ikinci çeyrek verilerine benzer bir eğilimin olduğunu söylemek mümkündür. Buna göre sisteme yeni katılan üye sayısı 110 bin düzeyinde olurken fon tutarı yine 2 milyar TL artış göstermiştir. 2016 yılının Eylül sonunda 51 milyar TL seviyesine ulaşan fon tutarının yanında aynı dönemde 40.398 kişinin emekli olduğu görülmüştür. Emekli olan birey sayısının her çeyrekte artış göstermeye devam etmesi, 2016 yılı verileri kapsamında dikkat çekmektedir.

2016'nın son çeyreğinin sonunda Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi verileri aşağıdaki gibidir.

Tablo 25.*2016 Yılı Son Çeyrek Bireysel Emeklilik Sistemi Verileri*

Tarih	**Emeklilik Şirketi**	**Katılımcı Sayısı**	**Katılımcıların Fon Tutarı (TL)**	**Devlet Katkısı Fon Tutarı (TL)**	**Katkı Payı Tutarı (TL)**
31.06.2016	Aegon Emeklilik ve Hayat	42.708	139.225.309	14.453.336	109.605.774
31.06.2016	Allianz Hayat ve Emeklilik	118.931	1.818.121.272	231.167.888	1.458.858.641
31.06.2016	Allianz Yaşam ve Emeklilik	727.204	7.324.059.477	816.544.945	8.785.860.436
31.06.2016	Anadolu Hayat Emeklilik	1.120.399	9.881.760.929	1.483.973.500	8.189.064.178
31.06.2016	Asya Emeklilik ve Hayat	130.323	339.060.158	78.684.109	302.579.415

31.06.2016	Avivasa Emeklilik ve Hayat	876.075	10.435.946.950	1.355.849.856	8.595.103.261
31.06.2016	Axa Hayat ve Emeklilik	33.216	208.460.197	43.286.313	192.224.499
31.06.2016	BNP ParibasCardif Emeklilik	187.455	1.532.102.920	202.533.200	1.297.666.014
31.06.2016	Cigna Finans Emeklilik ve Hayat	123.269	563.626.355	103.393.676	500.388.018
31.06.2016	Fiba Emeklilik ve Hayat	38.744	246.252.651	34.550.720	214.104.077
31.06.2016	Garanti Emeklilik ve Hayat	1.130.475	8.357.755.176	1.171.021.075	6.836.802.892
31.06.2016	Groupama Emeklilik	62.155	802.652.057	83.068.817	615.781.785
31.06.2016	Halk Hayat ve Emeklilik	444.748	1.931.763.255	350.115.549	1.766.451.835
31.06.2016	Katılım Emeklilik ve Hayat	162.057	526.120.427	104.749.669	505.935.872
31.06.2016	Metlife Emeklilik ve Hayat	179.826	1.012.507.285	168.144.191	907.834.373
31.06.2016	NN Hayat ve Emeklilik	268.853	2.066.134.777	279.144.016	1.683.794.202
31.06.2016	Vakıf Emeklilik	466.561	4.227.915.466	537.653.363	3.587.165.409
31.06.2016	Ziraat Hayat ve Emeklilik	512.760	1.995.874.098	379.332.957	1.802.165.896

Kaynak:http://web2.egm.org.tr/webegm2/chart/besgosterge/wg_sirketview_tablolu.asp?raportar1=30.12.2016&raportar2=30.12.2016&sirketlist=26,52,95,24,23,25,29,36,34,37,32,42,22,45,58,33,69,82,94&raportip=10&yayin=W , Erişim Tarihi: 16.02.1017.

Tablo 25'te yılın sonuna ait veriler yer almaktadır. Bireysel emeklilik sistemi şirketlerinin neredeyse tamamının katılımcı sayılarının artması, Türkiye'de 2016 yılında bireysel emeklilik sisteminin seyrine yönelik önemli bir veri olarak görünmektedir. Bu tablolarda açıklanan veriler, katılımcı sayısı ve sektör toplamının açıklanması ile birlikte daha iyi bir şekilde anlaşılacaktır.Türkiye'deki bireysel emeklilik sistemi, 2016 yılının son çeyreğinde de önceki iki çeyreğe benzer bir performans sergilemiştir. Bu dönemde sistemin verdiği emekli sayısı 44.331 olarak belirlenmiştir. 140 bin yeni üyenin katıldığı bireysel emeklilik sisteminde katılımcıların fon tutarı 53 milyar TL olmuştur. 2016 yılı sonunda ulaşılan bu verilerle birlikte bir önceki yıla göre toplamda 10 milyar TL'lik bir artış olduğunu söylemek mümkündür. Bireysel emeklilik sisteminin yaşadığı gelişimin yıl boyunca devam ettiği, çeyrek dönemlere göre yapılan incelemenin sonrasında anlaşılmıştır.

Tablo 26.*2016 Yıl Sonu Verileri*

Sektör Toplamı	2016 İlk Çeyrek	2016 İkinci Çeyrek	2016 Üçüncü Çeyrek	2016 Son Çeyrek
Katılımcı	6.210.607	6.373.401	6.484.665	6.625.759
Fon Tutarı	46.200.731.997	48.578.001.970	50.893.619.871	53.409.338.756

Devlet Katkısı	5.545.555.746	6.259.093.748	7.097.928.127	7.438.167.182
Sözleşme Sayısı	5.253.574	5.426.336	5.564.667	5.726.919

Kaynak:http://web2.egm.org.tr/webegm2/chart/besgosterge/wg_sirketview_tablolu.asp?raporta1=30.12.2016&raportar2=30.12.2016&sirketlist=26,52,95,24,23,25,29,36,34,37,32,42,22,45,58,33,69,82,94&raportip=10&yayin=W , Erişim Tarihi: 16.02.1017.

Tablo 26'te yer alan verilerden anlaşılacağı üzere 2016 yılında Türkiye'de bireysel emeklilik sistemine olan ilgi düzenli olarak artış göstermiştir. Yılın üçüncü çeyreği içerisinde yaşanan darbe teşebbüsünün dahi bireysel emeklilik sistemine olan ilgiyi düşürmemiş olması, son derece önemli bir ayrıntı niteliği taşımaktadır. Katılımcı, sözleşme sayısı, fon tutarı ve devlet katkısı başta olmak üzere tüm verilerde meydana gelen artışlar, 2016 yılı bireysel emeklilik sistemi kapsamında önemli bir yere sahiptir.Devlet katkısının 7.5 milyar TL seviyesine ulaşması, devletin sisteme olan katkısının artış göstererek devam ettiğini ortaya koymaktadır. 2016 yılı için elde edilen veriler, değerlendirmeye alınan verilerin her birisi için artışın gerçekleştiğini ortaya koyması bakımından önemlidir. Bu yıl içerisinde bireysel emeklilik sisteminden emekli olan bireylerin de elde edilen veriler üzerinde etkisi olduğu göz ardı edilmemelidir. Çeyrek dönemler bazında yapılan değerlendirmeler, 2016 yılının ilk çeyreğinin diğer üç çeyrek dönemden daha yüksek değerlere sahip olduğunu göstermiştir.

2013 yılı ve sonrası dönem ile 2016 yılı arasında karşılaştırma yapılacak olduğunda, devlet teşvikinin başladığı dönemden itibaren Türkiye'deki bireysel emeklilik sisteminin yaşadığı gelişimin devam ettiğini söylemek yanlış olmayacaktır. Türkiye'deki bireysel emeklilik sistemi içerisinde faaliyet gösteren firma sayısının artması, sektöre yönelik ilginin bir ürünü olarak görünmektedir. Devlet teşvikinin başladığı dönemden itibaren artışın düzenli bir şekilde olması ve yıllar arasında değişenin sadece artış düzeyiyle ilgili olması, Türkiye'deki bireysel emeklilik sisteminin genel seyrini yansıtmaktadır denilebilir.

Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi değerlendirmesi kapsamında son olarak yıllara göre emekli olan birey sayısı hakkında veri sunulacaktır. Bu kapsamda elde edilen veriler aşağıdaki gibidir.

Tablo 27.*Bireysel Emeklilik Sistemi Emekli Olan Birey Sayıları*

Yıl	Emekli Sayısı
2010	2848
2011	3838
2012	5405
2013	7577
2014	15350
2015	27745
2016	44331

Kaynak:http://web2.egm.org.tr/webegm2/chart/besgosterge/wg_sirketview_tablolu.asp?raportar1=30.12.2016&raportar2=30.12.2016&sirketlist=26,52,95,24,23,25,29,36,34,37,32,42,22,45,58,33,69,82,94&raportip=10&yayin=W , Erişim Tarihi: 16.02.1017.

Tablo 27'da yer alan veriler, çalışmanın bu kısmına kadar elde edilen verilerden pek farklı görünmemektedir. Yıllar geçtikçe bireysel emeklilik sistemine katılan birey sayısının artmasının sonucunda emekli olan birey sayısı da aynı şekilde orantılı olarak artış göstermektedir. Artışın düzenli bir şekilde sürmesi, buraya kadar elde edilen verileri destekler nitelikte görünmektedir. Bireysel emeklilik sistemine yönelik ilginin önümüzdeki yıllarda artarak devam etmesi beklenmektedir.

SONUÇ ve ÖNERİLER

Bireysel emeklilik sisteminin Türkiye'deki gelişiminin değerlendirilmesi amacıyla hazırlanan bu çalışmada elde edilen sonuçlar Türkiye'nin bireysel emeklilik sistemine geçişinin gelişmiş ve gelişmekte olan birçok ülkeye göre geç olduğunu

göstermiştir. Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi değerlendirmesi yaparken 2013 yılı öncesi ve sonrası şeklinde değerlendirme yapılması gerektiği, 2013 yılı itibariyle uygulanmaya başlayan devlet teşvikinin bireysel emeklilik sistemine olan etkisi sebebiyle böyle bir yol izlenmesinin doğru olduğu, çalışmanın öne çıkan sonuçlarından birisi olarak görünmektedir.

Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi faaliyetlerine başladığı 2003 yılından itibaren düzenli bir şekilde büyüme eğilimi göstermiş, gün geçtikçe daha fazla bireyin katılımını sağlamıştır. Bunun farkında olan şirketler, sermayelerini bireysel emeklilik sistemi içerisinde değerlendirmek istemişlerdir. Nitekim çalışmada Türkiye'de bireysel emeklilik sistemine katılan şirket sayısının kayda değer bir artış gösterdiği sonucuna varılmıştır.

. 2003 yılında faaliyetlere yeni başlamanın etkisiyle 5.8 milyon TL katkı payı tutarına sahip olan bireysel emeklilik sistemi 2010 yılında ise 9.5 milyar TL düzeyinde katkı payı büyüklüğüne ulaşmıştır. Çalışmada son dönemdeki verilere dair fikir vermesi ve devlet teşvikinin başlaması ve öncesine dair değerlendirme yapılabilmesi adına 2010 yılı ve sonrasında daha ayrıntılı bir inceleme yapılmıştır. Elde edilen sonuçlar bu dönemdeki artışın da ivmesini koruyarak devam ettiğini ortaya koymuştur. Bu artışta devletin yüzde 25 teşvik vermeye başlamasının önemli bir yeri olduğu çalışmanın temel sonuçlarından birisidir

2012 yılında alınan kararla Türkiye'de bireysel emeklilik sistemine katılan bireylere yüzde 25 devlet katkısının verilmesi uygulamasının 2013 yılı itibariyle başlaması, Türkiye'de bireysel emeklilik sistemi değerlendirmesi gereğince elde edilen verileri doğrudan etkilemiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlar, bireysel emeklilik sistemine katılan kişi sayısında 2013 yılı itibariyle daha yüksek artışlar olduğunu göstermiştir. Buna paralel olarak ortaya çıkan diğer sonuçlar ise sözleşme sayısı ve bireysel emeklilik fon tutarının artmasıdır.

Türkiye'de 2016 yılı sonunda 6.625.759 katılımcı, 53 milyar TL'lik katılımcı fon tutarı, yaklaşık 7.5 milyar TL'lik devlet katkısına sahip olan bireysel emeklilik sistemi, yıllara göre düzenli bir artış eğilimi göstererek bu sonuçlara ulaşmıştır. Çalışmada yapılan inceleme sonrasında istisnai durumlarda dahi Türkiye'de bireysel emeklilik sistemine olan ilginin ve katılımın arttığı tespit edilmiş olup, artış miktarının azalmasının olduğu

dönemlerin varlığı belirlenmiştir. Bu da Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin yaşadığı gelişimin sürekli bir artış eğilimi içerisinde olduğunu göstermesi bakımından oldukça önemlidir.

Bireysel emeklilik sisteminin Türkiye'deki gelişimine dair elde edilen sonuçlar göz önüne alınarak bu olumlu gelişimin devam etmesi adına devlet teşviki uygulamasının sürdürülmesi önerilmektedir. Dünyadaki başarılı uygulamalardan uyarlamalar yapılarak bireysel emeklilik sisteminin iyileştirilmesine yönelik girişimler sergilenmesi, bu çalışma kapsamındaki önerilerden bir diğeridir. Toplumun bireysel emeklilik sistemi hakkında bilgilendirilmesi ve bireysel emeklilik sistemine yönelik bilincin artırılması da ulaşılan sonuçlar gözetilerek getirilen öneriler arasında yer almaktadır.

KAYNAKÇA

Akgeyik, T. (2006). Sosyal güvenlikte reform eğilimleri: geleneksel sistemlerden bireysel emeklilik programlarına dönüşüm. Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi, 51, 47-73.

Akyüz, Y. ve Karakoç, M. (2011). Yapısı, işleyişi ve genel özellikleri ile hedge fon gerçeği. *Akdeniz Üniversitesi Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi,* 3 (2), 72-93

Ayaydın, H. (2013). Türkiye'deki emeklilik yatırım fonlarının performanslarının analizi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (2), 59-80.

Aysoy, D. (2011). Kurumsal yatırımcı olarak Türkiye'deki emeklilik yatırım fonları ve fon performanslarının analizi. *Yüksek Lisans Tezi,* Ankara. Başkent Üniversitesi.

Bacak, B. (2005). Sosyal güvenlik yönüyle bireysel emeklilik. *Sosyal Siyaset Konferansları Dergisi,* 49, 159-171.

Balcı İzgi, B. (2007). Sosyal güvenlik sisteminin özel tasarruflar üzerindeki etkisi: Türkiye örneği. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 16 (1), 361-374.

Baltacı, Z. (2015). *İşgücü piyasalarında artan güvensizliğin bireysel emeklilik sistemi üzerine etkileri.*Yüksek Lisans Tezi, Aydın: Adnan Menderes Üniversitesi.

Büyükkara, G. ve Balcı, M. (2014). Bireysel emeklilik sisteminde eski ve yeni teşvik düzenlemeleri üzerine karşılaştırmalı bir değerlendirme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 1 (1), 1-17.

Can, Y. (2010). Bireysel emekliliğin Türkiye'deki durumu ve gelişimi.*Ekonomi Bilimleri Dergisi*, 2 (2), 139-146.

Çun, H. (2013). Fon dünyasından haberler. *Kurumsal Yatırımcı Dergisi,* Temmuz- Eylül, 1-76.

Dalğar, H. (2006). Türk finansal piyasalarında kurumsal yatırımcılar olarak emeklilik yatırım fonları ve performanslarının değerlendirilmesi. Doktora Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.

Dalkılıç, N. (2013). Özel emeklilik fonlarının OECD ülkelerinde değerlendirilmesi. *Finansal Araştırmalar ve Çalışmalar Dergisi*, 4 (8), 35-54.

Demir, Y. ve Yavuz, A. (2004). Bireysel emeklilik sisteminin sermaye piyasalarına etkisi ve sistemin gelişmesinde vergisel teşviklerin önemi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 9 (1), 281-300.

Ertilav, M. ve Aktel, M. (2015).TEDAŞ özelleştirmesi. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi,* 7 (2), 95-108.

Genç, T., Kabak, M., Köse, E. ve Yılmaz, Z. (2015). Bireysel emeklilik sistemi seçimi problemine ilişkin macbeth yaklaşımı. *İstanbul Üniversitesi Ekonometri ve İstatistik Dergisi.*22, 47-55.

Gökdeniz, İ., Erdoğan, M. ve Kalyüncü, K. (2003). Finansal piyasaların ekonomik büyümeye etkisi ve Türkiye örneği (1989-2002). *Gazi Üniversitesi Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi Dergisi,* 107-117.

Günay, G. ve Güneş, H. (2015). Bireysel emeklilik sistemi ve Türkiye değerlendirmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi,* 19 (3), 245-266.

Gürbüz, A.O. ve Ekinci, S. (2003). Bireysel emeklilik sistemi ve sermaye piyasalarında beklenen etkiler. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.* 18 (1), 205-228.

http://www.mevzuat.gov.tr/MevzuatMetin/1.5.4632.pdf , Erişim Tarihi: 10.04.2016.

Işık, A., Ay, H., Meriç, M. ve Baran, T. (2011). Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminde avantajlar ve uygulamaları. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi.* 16 (1), 25-45.

İlgin Uyar, H. (2012). Bireysel emeklilik sistemi ile ekonomik göstergeler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Mali Çözüm Dergisi.* Mart-Nisan, 71-96.

İnneci, A. (2013). Bireysel emeklilik sisteminde yapılan düzenlemeler ve değerlendirilmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 22 (1), 105-120.

İşseveroğlu, G. ve Hatunoğlu, Z. (2012). Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin makroekonomik dinamiklere etkisi kapsamında swot analizi. *Muhasebe ve Finansman Dergisi.* Ekim, 155-164.

Kantar, B. ve İnanç, M. (2010). Bireysel emeklilik sistemi ve şahıs sigortalarına ilişkin katkı payı ve primlerin vergi matrahının tespitinde indirim konusu yapılması ve elde edilen gelirlerin vergilendirilmesi. *Mali Çözüm Dergisi.* 99, 281-304.

Kaydı, Z. (2006). *Bireysel emeklilik sisteminde tüketici profillerinin farklılaşması: Antalya ve Isparta illerinin karşılaştırması örneği.*Yüksek Lisans Tezi, Isparta: Süleyman Demirel Üniversitesi.

Kızılgeçit, Z. (2014). *Bireysel emeklilik sistemi ve bireysel emeklilik sistemindeki sigorta şirketlerinde fon yönetimi.*Yüksek Lisans Tezi, Erzurum: Atatürk Üniversitesi.

Korkmaz, E. (2007). *Sosyal güvenlikte yeni yaklaşım: bireysel emeklilik.*İstanbul Ticaret Odası Yayını, Yayın No: 2006-21, İstanbul.

Korukoğlu, S., Ballı, S. ve Korukoğlu, A. (2008). Emeklilik yatırım fonlarının performans değerlendirilmesinde bulanık uzman sistem kullanımı. *Dokuz Eylül Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 23 (2), 213-227.

Oktayer, N. ve Oktayer, A. (2007). Özel emeklilik fonlarının finansal piyasaların gelişimine etkileri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 9 (2), 55-80.

Özçalık, M. ve Durmuş, S. (2014). Türkiye'de özel istihdam bürolarının emek piyasası etkinliğine katkıları. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi,* 5 (7), 39-52.

Özel, Ö. ve Yalçın, C. (2013). Yurtiçi tasarruflar ve bireysel emeklilik sistemi: Türkiye'deki uygulamaya ilişkin bir değerlendirme. *Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Çalışma Tebliği.* Şubat, 1-35.

Özeroğlu, A.İ. (2014). Türkiye'de menkul kıymet yatırım fonlarının gelişimi ve sermaye piyasaları üzerindeki etkileri. *Tarih Okulu Dergisi,* 7 (18), 397-419.

Özkan, T. ve Demirkale, Ö. (2015). Türkiye'de bireysel emeklilik fonlarının performans ve temel yatırım araçları ile karşılaştırılması. *Uluslararası Avrasya Ekonomileri Konferansı,* 513-521.

Özmerdivanlı, A. (2014). Bireysel emeklilik yatırım fonları. *23. Ulusal İşletmecilik Kongresi*, 8-10 Mayıs, 1427-1438.

Rakıcı, C. ve Ela, M. (2016). Türkiye'de bireysel emeklilik sistemine yönelik vergisel teşvikler. *Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi,* 16 (3), 89-110.

Rüzgar, B. (2008). Bireysel emeklilik fonlarında fon yapılarının karma denemeler yöntemi ile incelenmesi. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 13 (1), 111-131.

Sancak, İ.E. (2002). *Yatırım fonlarının Türkiye uygulaması.* Yüksek Lisans Tezi, Ankara: Ankara Üniversitesi.

Sezgin, S. ve Yıldırım, T. (2015). Türkiye'de bireysel emeklilik sisteminin etkinliği. *Eskişehir Osmangazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 10 (2), 123-140.

Şener, O. ve Akın, F. (2010). Özel emeklilik fonları ve Türkiye'de bireysel emeklilik sistemine giriş kararlarını etkileyen faktörlerin belirlenmesi üzerine bir araştırma. *Marmara Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi,* 28 (1), 291-312.

Topalhan, T. (2010). Türkiye'de altıncı yılında bireysel emeklilik sistemi ve uygulama sonuçları. *Kamu-İş Dergisi,* 11 (2), 165-210.

Türk, Y.Z. (2014). *Türkiye'de özelleştirme uygulamalarının analizi.*Uzmanlık Tezi, Ankara: Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı.

Uçtum, A.T. ve Başer, M. (2013). Bireysel emeklilikte vergi ve sigorta işlemleri. *Mali Çözüm Dergisi*, Ocak-Şubat, 225-236.

Uğur, S. (2004). Özel emeklilik türleri ve bireysel emeklilik. *Çimento İşveren Dergisi,* 4 (18), 14-25.

Yaman, O. ve Emir, M. (2012). Bireysel emeklilik sisteminin denetim ve muhasebe yapısı. *Mali Çözüm Dergisi*. Mart-Nisan, 55-70.

ÖZGEÇMİŞ

Adı- Soyadı: Emel YAKICI

Yabancı Dil: İngilizce

Doğum Yeri ve Yılı: Belçika/ 01.02.1989

E-Posta: emelykc@windowslive.com

Eğitim ve Mesleki Gelişimi: 2012, Anadolu Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, İngilizce İktisat Bölümü

2007, Gelişim Koleji, Eşit Ağırlık Bölümü